

Biblioteca POLIS

Biblioteca Municipală B.P. HASDEU Vol. 98 (2025) Nr. 3

The logo for BiblioPolis is a grey square containing the words "Biblio" and "Polis" in a white, stylized, serif font. "Biblio" is positioned above "Polis".

**Biblio
Polis**

Revistă de biblioteconomie,
științe ale informării și de cultură,
editată de Biblioteca Municipală
„B.P. Hasdeu” din Chișinău

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

BiblioPolis

Apare din anul 2002

Vol. 98 (2025) Nr. 3 (serie nouă)

Director-fondator:

conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

Director:

dr. Mariana HARJEVSCHI

Redactor-șef:

Ivan PILCHIN

Colegiul de redacție:

Elena BUTUCEL (*Servicii, Imagine*);

acad. Mihai CIMPOI;

Tatiana COȘERI (*Evaluare*);

dr. Mariana HARJEVSCHI (*Legislație, Politici*);

conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI (*Dezvoltare, Inovații*);

prof. univ. dr. Zamfira MIHAIL (București);

Ludmila PÂNZARI (*Tehnologii, Resurse*);

Ivan PILCHIN (*Editorial, Lectură*);

Maria PILCHIN (*Programe și evenimente*);

Vitalie RĂILEANU (*Procesul literar contemporan*);

dr. Sorina STANCA (Cluj-Napoca);

Margarita ȘCELICOVA (*Biblioteci ale minorităților etnoculturale*);

prof. univ. dr. hab. Nelly ȚURCAN (*Teorie și practică, Revista presei*);

dr. hab. Elena UNGUREANU (*Studii și cercetări*).

Revista este editată cu suportul financiar al Primăriei Municipiului Chișinău, sub egida Direcției Generale Cultură și Patrimoniu Cultural al Consiliului municipal Chișinău.

Aprobată de Consiliul științific-editorial al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”.

Secretar general de redacție:

dr. Nadejda IVANOV

Redactare bibliografică:

Claudia TRICOLICI

Clasificare CZU:

Galina TOMȘA

Coperta:

Olga CHIRIȚA

Tehnoredactare:

Ion VĂRLAN

Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova

Tel. redacției: (022) 22-15-30; e-mail: bibliopolisbm@gmail.com;

www.hasdeu.md; <http://bibliopolis.hasdeu.md>

CUPRINS

EDITORIAL

- Ivan PILCHIN*
„Miorița”: o pagină din biblioteca personală a cărților audio 5

STUDII ȘI CERCETĂRI

- Tatiana COȘERI*
Dincolo de cheltuieli: măsurarea impactului economic
al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” 9
- Liubov ARION*
Letargia profesională: esență, origini, tendințe de manifestare
și căi de diminuare 19

TEORIE ȘI PRACTICĂ

- Mariana HARJEVSCHI*
Inovația prinde contur: parcursul Concursului Inovații
la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” 37
- Anastasia MOLDOVANU*
Eugen Doga și realitățile culturale la Biblioteca de Arte
„Tudor Arghezi” 48

SCHIMB DE EXPERIENȚĂ

- Elena UNGUREANU*
Jurnal de călătorie: Sibiu, Cluj, Târgu Mureș 61
- Natalia GAINA*
Descoperiri, inspirație și bune practici în bibliotecile din România . 72
- Ludmila OLEINIC*
Biblioteci de succes: un model românesc de urmat 75

PATRONUL NOSTRU SPIRITUAL

- Mariana HARJEVSCHI*
Bogdan Petriceicu Hasdeu și spiritul său civic 79
- Maria PILCHIN*
Enciclopedismul lui B.P. Hasdeu și specializarea contemporană . . . 83

OMAGIERI

- Elena Butucel – o viață dedicată cărții: 35 de ani de vocație și impact
în Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”
(*Consemnare: Maria BIVOL*) 93

INTERVIURI MAGISTRALE

Mitropolitul Gurie Grosu – o perpetuă cinstire a memoriei: Silvia
Grossu în dialog cu Raia Rogac 105

VIAȚA FILIALELOR

Andrei VIZIRU

O progenitură dușmană, o carte emoționantă de Nicolae Negru . . . 117

Ana OSTAȘEVSCI-URECHE

Pe drumul generațiilor: povestea unui parteneriat de succes 121

IN MEMORIAM

Andrei VIZIRU

Traian Brad – un fiu adoptiv al Basarabiei, ctitor al Bibliotecii
„Transilvania”: in memoriam (80 de ani de la naștere) 124

VERNISAJ

Maria BIVOL

Mozaicurile moldovenești: istorie, prezent și viitor 131

LANSĂRI

Elena TARAGAN

Lansarea biobibliografiei *Vasile Vasilache: în spectru* la Biblioteca
Municipală „B.P. Hasdeu” 141

RECENZII ȘI CONSEMĂRI

Ivan PILCHIN

Provocarea textului și disciplina interpretării 147

Elena TARAGAN

Cartea de proză scurtă a lui Vlad Pohilă 151

BIBLIOGRAFIE

Cronica bibliografică a Chișinăului (2013-2014)
(*Consemnare: Ivan PILCHIN*) 155

REVISTA PRESEI

Nelly ȚURCAN

Biblioteci verzi și sustenabilitate: perspective și bune practici în
biblioteconomie 156

CZU [398.22(498):028](086.72)=135.1

„MIORIȚA”: O PAGINĂ DIN BIBLIOTECA PERSONALĂ A CĂRȚILOR AUDIO

*Ivan PILCHIN,
redactor-șef*

Inovațiile tehnologice au permis dezvoltarea, în prima jumătate a secolului al XX-lea, a unui produs care a făcut diferită receptarea unui text de tot ceea ce a fost în epocile anterioare, pe de o parte, și, în același timp, asemănătoare cu ceea ce a fost aceasta dintotdeauna. Este vorba despre primele cărți audio înregistrate pe discuri de vinil, care suplineau oferta de carte pentru nevăzători (pe lângă cele trecute în alfabetul Braille), dar și conturau o nouă direcție a recitării vandabile, de multe ori la limita unui produs artistic de sine stătător și a unui document de istorie literară.

În bibliotecile personale audio, constituite inițial din discuri de vinil (iar ulterior, din casete de bandă magnetică, discuri compacte etc.), se regăseau astfel „cărți vorbite” care ajutau la învățarea limbilor străine, care aduceau vocea unui poet sau a unui recitator profesionist mai aproape de admiratori, care fixau în sunet piese întregi de teatru cu participarea actorilor renumiți. Diferența însă dintre aceste produse și teatrul sau lectura la microfon (difuzat frecvent și cu mult succes la posturile de radio) consta în aceea că puteai să te oprești oricând, să revii la fragmentele preferate, că puteai asculta același material de nenumărate ori. Textul, citit de cineva și audiat de tine, devenea doar al tău.

Discoteca (preponderent, de *viniluri*) face parte integrantă și

din biblioteca mea personală. Un corpus important din ea este alcătuit din discuri de vinil cu „aspect literar”. Un prim strat al acestei colecții vintage este cel al temeliilor folclorice și literare: *Evanghelia după Matei*, dramatizarea *Muncilor lui Heracle*, înscenările formelor vechi ale eposului european (povești despre Carol cel Mare, Roland și Roncevaux), povești japoneze (*Cum să prinzi o maimuță vie*) și arabe (*Ali Baba și cei patruzeci de hoți*), cele câteva variante ale baladei *Miorița*. Dinspre aceste izvoare, colecția trece firesc spre literatura ca artă a limbii și a interpretării: sonetele lui W. Shakespeare în traduceri de Samuil Marșak și Boris Pasternak, citite chiar de traducători; poemele lui Federico García Lorca, recitate de Igor Kvașa, și cele ale lui Iosif Brodski, recitate de Mihail Kozakov; poemele lui Nichita Stănescu, în lectura autorului; Serghei Esenin și Anna Ahmatova, citind propriile versuri; lecturi din *Alice în Țara Minunilor* de Lewis Carroll, spectacolele în baza poemelor lui Langston Hughes și Pablo Neruda.

Privite la un loc, aceste discuri de vinil se construiesc într-o istorie alternativă a lecturii: nu cea tăcută, interiorizată, ci o lectură ca act de întâlnire cu vocea (intimă) a autorului, ca parte a memoriei, a culturii universale înregistrate. Într-un singur raft, textele canonice și experimentale, sacrale și ludice, clasice și moderniste coexistă într-o formă care, paradoxal, e una veche, dar și foarte actuală: audiobookul înainte de audiobook, cultura ascultată înainte de epoca streamingului. Iar farmecul lor e că nu pot fi consumate în grabă, că te obligă să asculți cu răbdare, să lași fraza să se așeze, să primești literatura nu doar cu ochiul, ci cu urechea, cu acel

simț care prinde, mai bine decât oricare altul, esența și adevărul ritmului.

Unul din *vinilurile* la care revin, poate, cel mai des, este o splendidă înregistrare a celor câteva variante ale baladei românești *Miorița* (Electrecord, 1979): tipărite (pe partea interioară a plicului) și recitate atât în limba română (de către Dinu Ianculescu), cât și în traduceri (în limbile engleză, franceză, rusă și spaniolă), cântate

de Alexandru Cercel, Gheorghe Roșoga, Viorica Flintașu, Irina Loghin, Lucreția Hort, Olimpia Vlaicu, însoțite la caval de Dumitru Zamfira, comentate de Zoe Dumitrescu-Bușulenga,acompaniate de reproducția tabloului *Ciobănașul cu câine* de Nicolae Grigorescu. E, în sine, o operă complexă de artă. Mai bine zis, o formă de dialog al artelor, pornind de la un text aparent cunoscut, dar redescoperit prin prisma versiunilor cântate (la care vrei să revii), modalităților de recitare, adaptărilor traduse, a exegezei academice.

Ascultând, astfel, interpretările *Mioriței*, în diverse registre vocale și în câteva traduceri, mi-am dat seama că, dincolo de spațiul fluid, variabil, deschis al textului propriu-zis al baladei, există și un univers epic tot atât de supus transformărilor, alternativelor și adaptărilor, în funcție de cel care cântă sau recită, ori în funcție de regiunea în care se cântă sau se recită.

În una din interpretările baladei, ciobănașul, de exemplu, e „dobrogean”, povestea-i urmând cursul. Într-o altă versiune (pe care nu am auzit-o anterior), cei doi, care se sfătuiesc împotriva celui de-al treilea, nu sunt „cel vrâncean și cel ungurean”, ci moldovean și ungurean, dreptul de a dialoga cu Miorița revenindu-i celui vrâncean.

Această „ars combinatorica”, pe care am descoperit-o (cu uimire) în *Miorița*, dar care, de fapt, este o calitate specifică eposului arhaic, explică de ce această baladă capătă valoare de text-matrice pentru întreg spațiul românesc. Un text fluid de acest fel permite să te vezi în ipostaza atât a victimei, cât și a dușmanului, a celui care privește cu invidie și care, la

rândul său, este privit cu invidie, a celui care înstrăinează și a celui care este înstrăinat, a celui care se vede contopit cu natura și rămâne totuși distanțat de ea.

Este, la urma urmei, un text care îți permite să fii tu și celălalt în același timp, să fii altul, iar altul să fie tu însuși. Cred că e cea mai simplă, veritabilă și inteligentă formulă a umanismului dintotdeauna.

CZU [027.52(478-25):330.322]=135.1

DINCOLO DE CHELTUIELI: MĂSURAREA IMPACTULUI ECONOMIC AL BIBLIOTECII MUNICIPALE „B.P. HASDEU”

*Tatiana COȘERI,
director adjunct, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”*

Rezumat: Articolul specifică importanța impactului economic pentru bibliotecă, oferind exemple de calculare a rentabilității investițiilor financiare în bibliotecă.

Cuvinte-cheie: impact, valoare economică, indicatori cantitativi, indicatori calitativi, surse financiare.

Abstract: The article highlights the importance of the economic impact for the library, providing examples of calculating the return on financial investments in the library.

Keywords: impact, economic value, quantitative indicators, qualitative indicators, financial sources.

Biblioteca devine astăzi o valoare intrinsecă cu randamente sociale și economice importante. Rolurile majore – consolidarea comunității prin conexiuni sociale, hub al cunoștințelor și învățării pe parcursul vieții, mediu de inovare, inspirație și descoperire – schimbă viziunea despre modelul clasic perceput. Interesele multidimensionale privind livrarea serviciilor de calitate și crearea unui mediu prietenos pentru cunoaștere/studiu/cercetare aduc, cu siguranță, credibilitate și vizibilitate. Într-un mediu incert, apare necesitatea de a demonstra utilitatea, de a convinge necesitatea și efectele asupra bunăstării populației.

Instrumente relevante pentru a evalua biblioteca oferă standardele SM ISO 2789:2024 „Informare și documentare. Statistici internaționale de bibliotecă”; SM ISO 11620:2024 „Informare și documentare. Indicatori de performanță pentru biblioteci”; SM ISO 16439:2018 „Informare și documentare. Metode și proceduri pentru evaluarea impactului bibliotecilor”. Indicatorii

statistici și cei de performanță sunt utili în argumentarea nevoii de resurse mai mari, demonstrarea eficienței și implicării constructiv-creatoare la evoluția comunității. Colectarea datelor privind utilizarea bibliotecii permite o înțelegere mai clară a stării de fapt și a ariilor ce necesită îmbunătățiri. Iar aplicarea separată sau combinată a metodelor (deduse, solicitate, observate) și tehnicilor de evaluare a impactului (evaluarea datelor statistice, studii de impact, observarea structurată) ajută bibliotecile să fie mai expresive.

Ghidul în sprijinul implementării SM ISO 16439:2018 „Informare și documentare. Metode și proceduri de evaluare a impactului bibliotecilor” explică esența, tipologia, metodele și tehnicile de măsurare a impactului. Suportul dat este o sursă de transformare a obstacolelor de varia natură în oportunități de creștere și reinventare. Evaluarea impactului trebuie să devină o tradiție în biblioteci pentru a învăța, progresa și a îmbunătăți eficiența. Iar aplicarea practicilor de calitate privind aspectul economic permit bibliotecilor să-și modeleze destinul/viitorul pentru a deveni mai bune și cu impact mai bun. Impactul economic, de fapt, nu se referă doar la cât de mult se cheltuie investițiile, ci la cât de multe beneficii aduce. Aceste beneficii demonstrează utilitatea bibliotecii pe termen lung, transformând-o într-un simbol al aspirațiilor comunitare. La rândul său, utilitatea monetară trebuie făcută public pentru a câștiga recunoștință, respect și, evident, pentru extinderea bugetelor și parteneriatelor.

Algoritmul de evaluare a impactului include niște pași ordonați consecutiv. Fiind respectat abil, acesta va asigura expansiune.

Figura nr. 1. Modelul logic al impactului

Pornind de la un set de date de intrare (inițiale) și parcurgând etapizat rigorile, se facilitează obținerea datelor de ieșire (finale) care aduc rezultate intermediare:

- (1) Resursele (input): resurse necesare pentru realizarea sarcinii de bază (financiare, umane, echipament, infrastructură). *De ce resurse are nevoie biblioteca pentru a satisface necesitatea utilizatorilor sau a rezolva o problemă în comunitate?;*
- (2) Procesele de muncă (transformarea inputului în produs/serviciu): activitățile logice necesare pentru executarea produsului, livrarea serviciului (digitizarea colecției, clasificarea resurselor, livrarea unui atelier/serviciu). *Cum realizează bibliotecarul necesitatea utilizatorului?;*
- (3) Produsul/serviciul (aplicarea rezonabilă a proceselor de muncă): produsul realizat/livrat în urma proceselor de muncă (numărul de resurse catalogate, numărul de sesiuni de instruire, numărul de comunicări susținute). *Ce produse/servicii s-au realizat?;*
- (4) Rezultatele (outputs): efectul direct al produsului/serviciului (numărul de resurse informaționale împrumutate, numărul de utilizatori, numărul de intrări). *Cât s-a utilizat produsul/serviciul?;*
- (5) Eficiența (outcomes): utilitatea produsului/serviciului (împrumut per utilizator, utilizatori activi ca procent din populație, rata de circulație a colecției). *Cât de bine, cât de calitativ a fost realizat produsul, livrat serviciul?;*
- (6) Impactul (schimbarea): influența produsului/serviciului asupra persoanei, comunității prin schimbări în competențe, abilități, atitudini, comportament; prin creșterea vizibilității și prestigiului bibliotecii (20 de utilizatori citesc mai bine, 15 seniori achită facturile utilizând dispozitivele mobile, 150 de copii au devenit mai încrezuți în sine și au devenit prieteni). *Ce schimbări au intervenit în viața utilizatorului/comunității/bibliotecii?;*
- (7) Valoarea (importanța): prețul/aprecierea pe care comunitatea, fondatorul, partenerii acordă bibliotecilor, înțelegând beneficiul de durată al bibliotecii. *Cât de importantă este biblioteca?;*

Arhitectura prezentată elucidează conceptul complex al unei biblioteci din perspectiva calității, abordării sistemice orientate spre

satisfacerea utilizatorilor și spre utilitatea instituțională. Gândirea integratoare axată pe impact poziționează temeinic biblioteca, asigurând vizibilitate și demonstrând importanța incontestabilă. Demersul dat denotă un sistem de management avansat și adecvat timpului. Conjunctura actuală orientează biblioteca și spre impactul economic pentru a măsura randamentul investițional în competențele/abilitățile populației.

Un impact este o schimbare, mai mult sau mai puțin pronunțată, generată de un fenomen. În cazul nostru – prezența la un eveniment cultural, participarea la o sesiune de instruire sau împrumutul resurselor informaționale. Este o relație cauză-efect abordată cantitativ și calitativ, ce permite înțelegerea, într-un mod fiabil, dinamica schimbărilor și aportul instituțional la bunăstarea comunitară.

Bibliotecile trec printr-o transformare sistemică inevitabilă. Pentru a rămâne relevantă rigorilor și tendințelor, ea trebuie să implementeze și să se alinieze vectorilor inovaționali, să devină agilă. Ca instituție de interes comunitar, creatoare de valori, în procesul de realizare a misiunii sale, aceasta, evident, suportă cheltuieli financiare. În acest sens, nu putem decât să ne întrebăm – *merită biblioteca cheltuielile suportate?* Aceasta este doar o parte a problemei. Mai puțin este abordată o altă întrebare – *biblioteca are/duce impact economic comunității?* Marea provocare este transformarea rezultatelor/eficienței în resurse economice ce aduc valoare, credibilitate și utilitate. Astfel, biblioteca este privită prin aspectul bidimensional al rentabilității:

- (1) direct – beneficii a căror valoare monetară o putem măsura;
- (2) indirect – beneficii pe care le percepem/observăm/studiem, dar nu le putem măsura în termeni monetari (schimbări în aptitudini, în comportament).

Sursele financiare sunt importante pentru realizarea obiectivelor scontate. Bugetele se alocă în temeiul normelor reglementate și în baza priorităților, viziunii pe termen lung. Desigur, în rapoarte se oferă date numerice despre investiții: resurse informaționale, echipament, întreținerea infrastructurii, salariile personalului etc. În forma sa clasică, aceasta nu reflectă totalmente diversitatea impactului pe care îl produce biblioteca, ci doar cheltuielile. Cu certitudine, putem afirma că cheltuielile date au efect multiplicator: contribuie la câștigul financiar pentru cei ce tipăresc cărțile,

asigură sistemul ingineresc și produc bunuri. Fără doar și poate, aduc beneficii familiilor și infrastructurii economice comunitare.

Biblioteca valorează mult mai mult decât suma acestor cheltuieli. Ea, pe termen lung, sprijină procesul de formare a capitalului uman, menține bunăstarea mentală a populației, susține incluziunea și coeziunea socială. Aceasta este adevărata contribuție economică pe care o aduce. Fiind o ancoră socială și economică, de fapt, este un bun comun comunitar care stă la baza unui ecosistem relațional.

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, de mai mulți ani, este interesată de acest subiect. Datele sunt utilizate pentru a afla/demonstra efectele economice generate de un eveniment/produs/serviciu al bibliotecii, pentru a crește gradul de conștientizare cu privire la beneficiile economice aduse de biblioteca comunității.

În temeiul celor remarcate, vom încerca să prezentăm o imagine concisă de calculare a valorii economice a bibliotecii. Procesul implică în sine un șir de angajamente, cât și respectarea unor etape esențiale.

Tabelul nr. 1. Etapele de calculare a valorii economice

Etapa	Denumirea etapei	Conținutul etapei
I.	Identificarea clară a elementelor ce trebuie măsurate	buget, personal, spațiu, echipament, utilizarea bibliotecii, resurse informaționale
II.	Colectarea și cuantificarea datelor cantitative	surse financiare din buget și proiecte, personal (total), bibliotecari (cu studii superioare, cu studii superioare de specialitate, bibliotecari instruiți, ore de instruire academice), spațiu, timp mediu de funcționare pe săptămână (ore deschise pentru public, zile deschise pentru public), echipament, utilizatori (noi, activi), intrări, servicii, evenimente, bibliotecă online (pagina web, bloguri, YouTube, Facebook), împrumutul resurselor informaționale, resurse informaționale (unități materiale, titluri), circulația colecției, rata de înnoire a stocului

Etapa	Denumirea etapei	Conținutul etapei
III.	Transformarea datelor cantitative în performanță	cheltuieli per populație, cheltuieli per utilizator, ore academice de instruire per bibliotecar instruit, spațiu per utilizator, utilizatori per bibliotecar, intrări per utilizator, intrări per bibliotecar, intrări per zi, intrări per oră, împrumutul resurselor informaționale per utilizator, împrumutul resurselor informaționale per bibliotecar, împrumutul resurselor informaționale per zi, împrumutul resurselor informaționale per oră, resurse informaționale per utilizator, resurse informaționale per populație, resurse informaționale per titlu
IV.	Identificarea costurilor pe piață	estimarea valorii de consum pentru servicii similare, care urmărește măsurarea disponibilității utilizatorului de a plăti pentru acest bun (resurse, servicii)
V.	Transformarea datelor în valori economice	calcularea randamentului investițiilor

Rentabilitatea investițiilor este avantajoasă pentru a demonstra cum s-au utilizat sursele financiare investite în bibliotecă și pentru a estima cheltuielile. În cazul dat, se măsoară și performanța.

Tabelul nr. 2. Investiții financiare

Buget	2024	2023
Cheltuieli total	98 912 817	52 330 069
populația țintă	719 700	662 836
per utilizator	742,10	424,80
per populația țintă	137,44	79,00
Cheltuieli total pentru achiziții resurse informaționale	1 213 091	512 867
per utilizator	0,3	4,20
per populația țintă	0,06	0,8
% cheltuieli pentru achiziții	0,05%	1%
Venituri, sponsorizări, fonduri atrase	2 164 186, 87	2 970 493
proiecte mici	676 678,12	1 571 456
donații de carte	1 210 231,75	804 239
contribuții, voluntariat, donații	257 277	550 785
venituri din taxe compensatorii	20 000	44 013

Datele cantitative despre servicii sunt utile și pentru estimarea valorii monetare.

Tabelul nr. 3. Date cantitative și calitative despre servicii

	2024	2023
UTILIZATORI ACTIVI	133 290	123 186
Utilizatori activi per bibliotecar (total / zona servicii)	368 / 501	340 / 463
INTRĂRI	1 062 192	1 033 846
per utilizator activ	8	8
per zi	3 576	3 481
per oră	13,3	13
per bibliotecar (total / servicii)	2 934 / 3 993	2 856 / 3 887
pe cap de locuitor	1,5	1,6
ÎMPRUMUTUL DOCUMENTELOR	1 143 782	1 094 883
per utilizator activ	8,6	8,9
per zi	3 851	3 697
per oră	14	14
per bibliotecar (total / zona servicii)	3 160 / 4 300	3 024 / 4 116
pe cap de locuitor	1,6	1,6

Prin aceste calcule, biblioteca analizează beneficiile considerabile și subtile. Pentru a înțelege mai bine cum se calculează această contribuție, prezentăm câteva exemple.

Tabelul nr. 4. Valoarea de consum a serviciilor

Serviciul bibliotecii	Rata de utilizare la bibliotecă (2024)	Valoarea medie de consum pe piață	Valoarea serviciului livrat de bibliotecă
Cursul de studiere a limbilor	11 605 participanți	3 500,00 lei per lună per participant 31 500,00 lei per 9 luni per participant	365 557 500,00 lei
Zona WiFi pe dispozitivele mobile ale utilizatorilor	117 762 utilizatori	200,00 lei per lună 2 400,00 lei per an	282 628 800,00 lei
Catalogul electronic	11 232 de utilizatori au efectuat 132 409 de căutări	Costul de deplasare la bibliotecă – în medie 12,00 lei	134 784,00 lei

Serviciul bibliotecii	Rata de utilizare la bibliotecă (2024)	Valoarea medie de consum pe piață	Valoarea serviciului livrat de bibliotecă
Serviciul „Connect Plus”	6 326 persoane instruite	5 000,00 lei per lună 60 000,00 lei per an	379 560 000,00 lei
Serviciul „Scanează & livrează”	4 060 documente	Costul de deplasare la bibliotecă – în medie 12,00 lei	48 720,00 lei
Colecția digitală	68 535 descărcări	Costul de deplasare la bibliotecă – în medie 12,00 lei	822 420,00 lei
Valoarea monetară a bibliotecii (în medie)			1 028 752 224,00 lei

Au fost menționate doar câteva servicii cuantificate cu valori monetare. Suma lor indică beneficiul pe care îl are chișinăuianul ca rezultat al utilizării Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Avantajul constituie în economisirea surselor financiare din bugetul personal al utilizatorilor. Acesta este semnificativ și contribuie la calitatea vieții cetățeanului. Modelul dat reflectă doar beneficiile fără a lua în calcul resursele investite.

Rentabilitatea bibliotecii se mai calculează și prin metoda Ratei de Recuperare a Investițiilor (ROI), ceea ce reprezintă raportul dintre costuri (investiții) și beneficiile produse ca urmare a acestor investiții. Rata de Recuperare a Investițiilor este un concept utilizat pe scară largă în mediul economic, în marketing, în managementul proiectelor, în domeniul creditării, imobiliar etc. Aceasta reprezintă un indicator financiar cheie pentru evaluarea profitabilității unei investiții. Scopul utilizării metodei date este de a determina dacă o investiție este profitabilă.

Pentru Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, ROI semnifică valoarea adăugată prin care se argumentează relevanța bibliotecii pe termen lung. Metoda oferă date comparative pentru analiza eficienței și luarea deciziilor privind continuarea livrării serviciului, durabilității proiectului. Iar pentru utilizatori – demonstrarea că a făcut o alegere corectă, că a optat pentru serviciile bibliotecii prin prisma calității și eficienței monetare.

Valoarea adăugată realmente oferă o imagine clară despre performanțe, utilizarea pertinentă a resurselor și ajută instituția să

identifice direcțiile de îmbunătățire. Pentru generarea beneficiilor se utilizează următoarea formulă matematică:

$$\text{ROI} = (\text{Beneficiu} - \text{Investiții}) / \text{Investiții}$$

Obținerea unui rezultat fiabil implică evidența/cuantificarea unor date:

- (1) Investițiile efectuate: cheltuieli de personal, cheltuieli în infrastructură (energie electrică/termică, apă, canalizare, telefon, Internet), cheltuieli pentru bunuri (rechizite de birou, materiale promoționale etc.);
- (2) Beneficiile: valoarea monetară a serviciilor analogice pe piață livrate de alte entități, costul estimativ al serviciului comercial alternativ;
- (3) Indicatorii cantitativi: număr de participanți, numărul de bibliotecari implicați, numărul de voluntari implicați, numărul de ore per program/serviciu, numărul de evenimente etc.

La moment, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” calculează Rata de Recuperare a Investițiilor doar pentru Programul estival „Provocarea verii”. Dinamica impactului economic și tendința pozitivă pe parcursul a cinci ani este observată în *Figura nr. 2*.

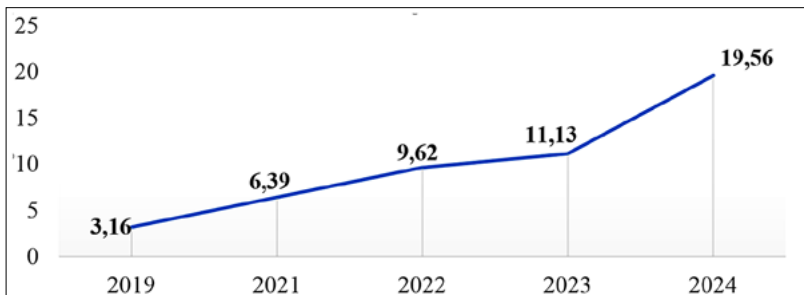

Figura nr. 2. ROI la Programul estival „Provocarea verii”

Interpretarea este simplă:

- o valoare pozitivă înseamnă un câștig: programul estival a generat mai mult decât a costat; participanții au un profit care se manifestă prin economii monetare în bugetul lor, prin impact cognitiv și emoțional;
- o valoare negativă înseamnă o pierdere: în acest caz, toate costurile depășesc cheltuielile; participanții abandonează serviciul, deoarece nu este captivant, calitativ; ei migrează

spre alte entități. În cazul Bibliotecii Municipale, această valoare nu s-a manifestat, ceea ce denotă o planificare corectă a conținutului programului și centrarea pe dezvoltarea competențelor copiilor în mod creativ, interactiv.

Cele șase ediții ale Programului estival „Provocarea verii” au avut rentabilitate. ROI-ul minim acceptabil este de 0,3 (0,30 de bani obținuți din fiecare leu investit). În mod ideal, trebuie să fie mai mare de 1. Astfel, rentabilitatea programului a crescut de la 3,16 lei la 19,56 lei, ceea ce înseamnă că beneficiul creat depășește investițiile – fiecare leu investit aduce de peste 1 leu de beneficii.

Cercetarea și calcularea impactului economic trebuie să devină o tradiție în bibliotecile noastre. Metodele de evaluare a beneficiilor monetare oferă fondatorului și partenerilor încrederea că biblioteca este performantă. De asemenea, ele reprezintă un indicator de convingere pentru susținere și dezvoltare. Rezultatele cercetărilor se diseminează/promovează prin intermediul infograficelor, comunicărilor, tabletelor informative, în solicitările pentru aprobarea unui proiect sau pentru extinderea bugetului.

Perspectivile pe termen lung sunt, implicit, axate pe aplicarea inovațiilor tehnologice. Prin intermediul unor aplicații software performante chișinăuienul poate calcula instantaneu profitul său individual drept urmare a utilizării serviciilor bibliotecii. Aceasta îi va schimba atitudinea față de bibliotecă, oferindu-i o importanță pregnantă.

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” nu mai este un spațiu tradițional, ci și o ancoră socială, economică a Chișinăului. Investițiile în cunoaștere aduc contribuții la calitatea vieții comunitare. Spațiul oportunităților devine unul dinamic, inovativ, unde valorile intrinseci au randamente sociale și economice semnificative.

Referințe bibliografice

1. BOURIC, Nolwenn. Mesurer l'impact des bibliothèques: une étude menée par le conseil départemental du Val-d'Oise. *Bulletin des bibliothèques de France*. 2016, nr. 8, pp. 30-33. ISSN 1292-8399; Online. Disponibil: <https://bbf.enssib.fr/consulter/bbf-2016-08-0030-003> [accesat 25.06.2025].
2. OSOIANU, Vera; Elena BORDIAN; Tatiana COȘERI et al. *IMPACT: Ghid în sprijinul implementării SM ISO 16439:2018 „Informare și documentare. Metode și proceduri de evaluare a impactului bibliotecilor”*. Online. Chișinău, 2018. Disponibil: <http://37.233.63.203/bitstream/handle/123456789/1114/final%20final%20GHID%20impact%20>

[22%20ianuarie%202019.pdf?sequence=1&isAllowed=y](#) [accesat 25.06.2025].

3. *Raport de activitate 2024*. Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. Mariana Harjevschi (resp. de ed.). Elena BUTUCEL, Natalia CAULIUC, Ana CHIORESCO, Tatiana COȘERI et al. (membrii echipei). Online. Chișinău, 2025. Disponibil: <https://hapes.hasdeu.md/xmlui/handle/123456789/569> [accesat 25.06.2025].

CZU 023.2:159.944=135.1

LETARGIA PROFESIONALĂ: ESENȚĂ, ORIGINI, TENDINȚE DE MANIFESTARE ȘI CĂI DE DIMINUARE

*Liubov ARION,
specialist principal, Direcția generală educație, tineret și sport
a Consiliului municipal Chișinău*

Rezumat: Articolul elucidează fenomenul letargiei profesionale, prezintă factori determinanți și propuneri de ameliorare a acesteia în temeiul unui studiu complex: observații, analiza rapoartelor de activitate a bibliotecilor școlare și a unui sondaj.

Cuvinte-cheie: personal de specialitate din biblioteci, formare profesională, implicare profesională, letargie profesională.

Abstract: The article examines the lethargic professional phenomenon, presents the determining factors and suggestions for its improvement on the bases of a complex study: the analysis of the reports about the activity of the school libraries and of a survey.

Key words: library professional staff, professional formation, professional involvement, professional lethargy.

Termenii „letargie” și „letargic” își au originea în vocabularul medical, unde desemnează o diminuare pronunțată a energiei, a reactivității și a interesului față de mediu. În ultimele decenii, însă, aceștia au căpătat o utilizare extinsă în mass-media și în spațiul digital, fiind aplicați tot mai frecvent în analize cu privire la activitatea profesională, în special în domeniile ce implică procesare intelectuală intensivă.

Având în vedere că o treime din viață o petrecem la locul de muncă, starea fizică și psihologică asociată activității profesionale influențează direct sănătatea generală și calitatea vieții. În opoziție cu letargia, pasiunea pentru profesie reprezintă o implicare totală, caracterizată prin motivație, satisfacție emoțională și senzația

de „flux”, când individul este complet absorbit de sarcină. Munca realizată cu plăcere și dedicare devine un factor esențial al fericirii subiective. Literatura de specialitate indică faptul că profesioniștii animați de pasiune tind să atingă un nivel înalt de performanță și să devină lideri în domeniul lor. Pentru aceștia, procesul continuu de formare intelectuală reprezintă o condiție definitorie: învățarea și munca se contopesc într-un ciclu de autodepășire, generând entuziasm și stare de bine. Pasiunea profesională poate fi cultivată prin dezvoltarea competențelor, prin investiție afectivă în activitate și prin convingerea unei alegeri vocaționale adecvate.

Pentru promovarea și consolidarea imaginii profesiei de bibliotecar în Republica Moldova, a fost emis Decretul nr. 189 din 08.02.2010, prin care s-au adus modificări Decretului Președintelui Republicii Moldova nr. 1774-II din 21 noiembrie 2000, stabilindu-se astfel celebrarea anuală a Zilei Bibliotecarului la data de 23 aprilie. În Codul educației al Republicii Moldova nr. 152/2014, articolul 128 dedicat bibliotecilor din învățământ, se precizează că „bibliotecarii din învățământ beneficiază de facilități și pot aspira la categorii de calificare în conformitate cu legislația în vigoare. Pentru categoriile de calificare se acordă un spor la salariu stabilit prin acte normative aprobate de Guvern”. De asemenea, potrivit articolului 6 al Legii nr. 160/2017 „Cu privire la biblioteci”, bibliotecile școlare sunt integrate în Sistemul național de biblioteci, în calitate de biblioteci ale instituțiilor de învățământ. Acestea sunt incluse în procesele de evaluare, iar bibliotecarii școlari beneficiază de programe de formare continuă, atât în mediul formal, cât și non-formal.

De-a lungul anilor, comunitatea profesională a bibliotecarilor a reușit să țină pasul cu transformările accelerate ale societății: informatizarea, regândirea și revitalizarea conceptului de bibliotecă, gestionarea crizelor succesive și integrarea în procesul amplu al transformării digitale. În centrul acestor procese s-a aflat permanent bibliotecarul, ca principal agent al schimbării – prin adaptarea modului de gândire și a rolului profesional, prin orientarea către „a învăța pentru a-i învăța pe alții”, prin învățare continuă, accelerată și flexibilă. Bibliotecarii, inclusiv cei din mediul școlar, au beneficiat de numeroase programe de formare și de oportunități de schimb de bune practici. Diverse campanii și programe naționale sau municipale au impulsivat dezvoltarea profesională, stimulând inovația și creativitatea. Specialiștii din biblioteci

au învățat să argumenteze plusvaloarea instituției în comunitate și au dobândit competențe privind măsurarea impactului social asupra utilizatorilor și asupra bibliotecii înseși. De asemenea, politicile de susținere a gradelor de calificare și procesele de evaluare instituțională au urmărit aprofundarea formării profesionale și dobândirea de noi competențe. Ca rezultat, bibliotecile și-au modernizat radical spațiile, imaginea și serviciile, transferând o parte considerabilă a activităților în mediul virtual, ceea ce le-a permis apropierea de public și de nevoile emergente ale acestuia. Totuși, schimbarea nu se produce rapid și fără efort: persistă obstacole de ordin social, economic și financiar, precum și dificultăți legate de infrastructura tehnologică, achiziția de resurse documentare și asigurarea cu personal calificat.

Anca Gheorghiu subliniază într-un articol publicat în *Tribuna învățământului* consecințele grave ale renunțării la standarde înalte: „Dacă lăsăm jos ștacheta educației, ne condamnăm singuri la letargie, la stagnare și, în final, la dispariție”. În acest context, este relevant să extindem perspectiva asupra educației, nu doar ca domeniu instituționalizat, ci și ca proces personal de autodesăvârșire. Argument în acest sens oferă afirmația lui Samuel Smiles, care distinge două planuri esențiale ale formării: „Orice om capătă două feluri de educație: una pe care i-o dau alții, și alta, mult mai însemnată, pe care și-o dă el însuși”. Asumarea responsabilității pentru propria dezvoltare intelectuală devine un element central în prevenirea stagnării și în menținerea vitalității profesionale și personale.

De-a lungul timpului, specialiștii din biblioteci au fost constant stimulați să se perfecționeze în mediul profesional, direct la locul de muncă. În prezent, oportunitățile de formare sunt considerabil extinse, favorizând învățarea pe parcursul vieții și motivând fiecare bibliotecar să-și actualizeze continuu competențele pentru a ține pasul cu schimbările societale.

Totuși, asemenea altor sectoare, și în biblioteci există profesioniști afectați de apatie și lipsă de implicare. Ignorarea acestui fenomen compromite atât reușita instituțională, cât și dezvoltarea personală și profesională a echipei. Un individ sau un colectiv lipsit de motivare tinde să se limiteze la sarcini minime, fără reflecție critică, fără inițiativă și fără manifestarea creativității, transformând timpul de lucru într-o așteptare pasivă. În astfel de situații, performanțele scad, încrederea în sine se diminuează, satisfacția

profesională dispare și inovația devine absentă. Din acest motiv, sintagmele „condamnare la letargie” sau „ne condamnăm la letargie” apar tot mai frecvent în discursul privind calitatea muncii și implicarea profesională.

Consultând *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX), observăm că termenul „letargie” este definit prin: „somm profund (boala somnului), somnolență, diminuarea funcțiilor, stare de epuizare, oboseală prelungită, apatie, amorțeală, lipsă de energie, dificultate de concentrare intelectuală” [8, p. 1038]. *Dicționarul de sinonime* completează această înțelegere, propunând termeni precum: atonie, delăsare, dezinteres, impasibilitate, indiferență, ineptie, lânzezeală, toropeală, stare generală de rău [3, p. 1958].

În acest sens, letargia profesională reprezintă abandonarea interesului pentru muncă și pentru reușitele profesionale, renunțarea la ambiție, la asumarea unui rol activ și la responsabilitate. Această stare conduce la întrebări negative recurente de tipul „La ce bun?” sau „Pentru ce?” și generează o practică superficială, mecanică – o activitate desfășurată „pe pilot automat”. Din păcate, există cazuri în care persoanele ajung să respingă însăși activitatea pe care sunt nevoite să o realizeze zilnic, ceea ce afectează profund atât performanța individuală, cât și imaginea profesională a domeniului.

În domeniul medical, letargia este tratată fie ca afecțiune distinctă, fie ca simptom al unor tulburări diverse, fiind asociată adesea cu un proces de „autosabotare” fiziologică. Stările prelungite de somnolență pot avea cauze elementare, precum deficitul de magneziu sau alți factori metabolici. Prin analogie, în sfera profesională, este necesar să identificăm cauzele, formele de manifestare ale letargiei, precum și modalitățile de prevenire și combatere a acestui fenomen de natură socială.

Similar altor domenii, și în biblioteci întâlnim angajați afectați de apatie, lipsă de motivație și epuizare psihică. Ignorarea acestor manifestări este incompatibilă cu dorința de progres instituțional și cu necesitatea dezvoltării personale a specialiștilor. O persoană sau chiar o echipă lipsită de interes față de propria activitate nu va urmări impactul serviciilor prestate și se va limita la sarcini minime, fără reflecție, fără inițiativă și fără creativitate, așteptând pasiv încheierea programului de lucru. În consecință, performanțele scad, stima de sine se deteriorează, satisfacția profesională dispare, iar inovația este exclusă din practica zilnică.

Analizând cauzele letargiei profesionale, se pot identifica câteva tipare comportamentale recurente:

- *tendința juvenilă* – manifestată în rândul angajaților tineri sau recent încadrați în sistem, care percep activitatea din bibliotecă drept monotona, depășită și insuficient adaptată intereselor și dinamismului generației lor;
- *tendința conservatoare a personalului vârstnic* – întâlnită în mod special la cei aflați în preajma pensionării, care resping schimbarea și rămân ancorați în practici și concepții profesionale depășite;
- *tendința de ezitare* – specifică angajaților care nu intenționează să rămână pe termen lung în domeniu și, prin urmare, investesc minim în dezvoltarea propriilor competențe;
- *tendința celor „rătăciți în profesie”* – caracteristică persoanelor cu o viziune pesimistă asupra propriei cariere, care acceptă inerția profesională și evită ieșirea din zona de confort.

Activitatea bibliotecilor școlare din municipiul Chișinău.

Cauze de letargie profesională

În cele 156 de instituții de învățământ primar și secundar din municipiul Chișinău funcționează 153 de biblioteci școlare. Conform „Cercetării statistice anuale 6C. Activitatea bibliotecilor în anul 2023”, în aceste biblioteci au activat 183 de bibliotecari, dintre care personalul profesional a însumat 55 de persoane (30%), iar 63 dintre angajați (34%) dețin grade de calificare. Pentru a observa evoluția situației de-a lungul timpului, vom analiza comparativ datele statistice din ultimii ani, prezentate în tabelul de mai jos.

Tabelul nr. 1. Resursele umane din bibliotecile școlare și nivelul lor profesional

	2021	2022	2023
Numărul total al personalului	179	180	183
Cu studii superioare de profil	49	39	41
Cu studii profesionale de profil	13	12	14
Rata personalului cu studii de profil	34	23,8	30
Personalul care deține categorii de calificare	75	71	63
Participanți la cursurile de formare continuă	9	14	22
Participanți la întruniri profesionale organizate de Centrele biblioteconomice, inclusiv de DGETS	156	179	183

Creșterea numărului de bibliotecari activi în bibliotecile școlare se datorează deschiderii unor noi instituții de învățământ primar și secundar în ultimii ani, precum și ocupării unor posturi vacante existente. Ponderea personalului cu studii de specialitate se menține, totuși, într-o dinamică redusă, situându-se la nivelul de aproximativ 30%. Totodată, se observă o scădere a numărului bibliotecarilor care dețin grade de calificare; personalul care s-a pensionat nu a fost înlocuit de angajați noi interesați să susțină gradul II în primii ani de activitate. Interesul deținătorilor actuali de grade pentru a le menține a generat o creștere a numărului de bibliotecari participanți la programele de formare continuă (organizate de Universitatea de Stat din Moldova). Cu toate acestea, noii angajați nu sunt suficient încurajați de angajatori să urmeze formări profesionale, iar programele de recalificare continuă să fie ignorate. Consecința este că, an de an, în biblioteci se încadrează personal fără pregătire de profil, insuficient motivat să se recalifice și, implicit, incapabil să răspundă pe deplin funcțiilor bibliotecii într-un context educațional în schimbare. Participarea bibliotecarilor la întrunirile profesionale organizate de Centrele biblioteconomice rămâne, de asemenea, redusă. Dacă în anul 2022 au beneficiat de suport și mentorat 49 de biblioteci școlare (32%) în cadrul evaluărilor instituționale, în anul 2023 numărul acestora a crescut doar cu 6 unități.

Elementele menționate anterior indică existența unei indifeerențe față de profesie și față de calitatea activităților desfășurate. Persoanele provenite din alte specializări nu manifestă interesul necesar pentru aprofundarea cunoștințelor specifice profesiei de bibliotecar și întâmpină dificultăți semnificative în gestionarea evidenței colecțiilor și a întregii activități de bibliotecă. Cercetările, raportările și documentările profesionale sunt adesea realizate cu dificultate, lipsă de motivație și dezamăgire, profesia fiind percepută mai degrabă ca o soluție temporară pentru ocuparea unui post de muncă. Din totalul de 153 de biblioteci școlare, în 33 dintre acestea bibliotecarii activează cu un echivalent de 0,5 normă, iar în 3 cazuri personalul este angajat cu un coeficient de 0,25. În aceste situații, timpul disponibil pentru activități de promovare a lecturii și a literaturii de valoare este extrem de redus. Cel mai frecvent, munca în bibliotecă reprezintă doar o responsabilitate suplimentară față de activitatea de bază, ceea ce transformă profesia într-o sarcină împovăraătoare, marcată de apatie și lipsă de implicare.

Insuficiența specialiștilor de profil determină diminuarea numărului de activități culturale și, în special, a celor dedicate formării utilizatorilor. Datele pentru anul 2023 arată că în 34 de biblioteci școlare (22,2%) nu au fost organizate ore de instruire non-formală. În numeroase instituții, elevii claselor I-II au beneficiat doar de prima întâlnire: familiarizarea cu biblioteca și înscrierea ca utilizatori. Trebuie remarcat faptul că valorile din „Cercetarea statistică anuală 6C. Activitatea bibliotecilor” pentru perioada 2021-2023 indică o tendință ascendentă, însă este necesară o analiză contextualizată, având în vedere perioada post-COVID-19 și particularitățile fiecărei biblioteci.

Tabelul nr. 2. Activități culturale și de instruire non-formală

	2021	2022	2023
Activități culturale	3680	3959	4539
Expoziții	2169	2234	2511
Instruiri non-formale	1013	1056	1396

O altă cauză a delăsării și letargiei profesionale manifestate de bibliotecarii școlari este legată de caracterul învechit și dezechilibrat al colecțiilor, dominate de manuale școlare. Conform *Cercetării statistice anuale 6C. Activitatea bibliotecilor în anul 2023*, fondurile celor 153 de biblioteci școlare însumau 3.438.016 exemplare de documente, dintre care 1.976.367 exemplare (57%) erau manuale. La începutul anului 2024, colecțiile s-au îmbogățit cu 60 de titluri de manuale noi, editate pentru anul de studii 2023-2024, totalizând 318.950 de exemplare. În consecință, la sfârșitul primului trimestru al anului 2024, ponderea manualelor în colecțiile bibliotecilor școlare a crescut la 61%. Această proporție depășește limita recomandată de Liniile directoare IFLA/UNESCO pentru bibliotecile școlare, care stabilesc ca manualele să nu reprezinte mai mult de 50% din colecțiile de bază. Creșterea constantă a numărului și ponderii manualelor este determinată, în principal, de lipsa achizițiilor de literatură beletristică și documentară, fapt ce reduce atractivitatea colecțiilor și contribuie indirect la scăderea motivației profesionale a bibliotecarilor.

Analiza achizițiilor de literatură pentru colecțiile bibliotecilor școlare din municipiul Chișinău, realizate din fonduri bugetare în perioada 2019-2023, relevă o situație îngrijorătoare. În ultimii cinci ani, din totalul celor 156 de instituții de învățământ primar și secundar, doar 39 (25%) au beneficiat de achiziții de carte – atât

literatură conform curriculumului școlar, cât și resurse de referință. Rata de îmbătrânire a fondului de carte, estimată la aproximativ 50 de ani, limitează semnificativ capacitatea bibliotecilor școlare de a contribui eficient la formarea profesională a cadrelor didactice și la sprijinirea informațional-documentară a elevilor. Această situație generează cerințe educaționale neonorate, reduce utilitatea colecțiilor și afectează satisfacția profesională a bibliotecarilor, contribuind indirect la stări de demotivare și letargie în activitatea de zi cu zi.

Suprasolicitarea și epuizarea la locul de muncă determină bibliotecarul să devină inactiv și predispus la letargie. Mulți profesioniști, în încercarea de a asigura un nivel de trai mai bun pentru familie, acceptă activități în cumul care le consumă considerabil resursele fizice și psihice. Paradoxal, aceste activități suplimentare sunt adesea mai bine remunerate decât funcția de bază din bibliotecă. Stresul și epuizarea profesională au constituit teme frecvente de discuție în colectivele de bibliotecari, fiind identificate cauzele și manifestările lor. Psihologii propun strategii de organizare eficientă a muncii pentru reducerea oboselii și conservarea energiei, însă menținerea bunei dispoziții, a motivației și a unei atitudini active necesită un spectru mult mai larg de acțiuni. În acest sens, profesorul de psihologie Brett Philips formulează 101 recomandări utile [10, p. 28-33]. Letargia profesională, manifestată ca stare generală de disconfort, este alimentată și de stresul generat de sarcinile neplanificate care apar pe neașteptate, impun întreruperea activităților curente și solicită o concentrare intensă într-un timp redus. De regulă, aceste sarcini provin din partea structurilor ierarhice superioare și nu țin cont de un calendar de activități deja organizat. În asemenea situații, angajații devin agitați, își pierd echilibrul emoțional la cele mai mici dificultăți și reacționează disproporționat la însărcinări noi sau nereușite minore.

În mediul profesional se depun eforturi considerabile pentru a încuraja colaborarea și pentru a cultiva capacitatea de a ne bucura de succesele celorlalți. Totuși, traseele personale diferă, iar dificultățile de viață își lasă amprenta asupra fiecărui specialist. În biblioteci activează oameni reali, marcați de experiențele trecutului, adesea prea preocupați de opiniile altora și consumând timp, energie și resurse emoționale pentru a demonstra contrariul. Dezamăgirea acționează ca o lovitură dură și persistentă, generând

tristețe, lehamite și retragere în sine. Senzația de singurătate la locul de muncă reduce conexiunile sociale și poate favoriza letargia profesională.

În multe biblioteci școlare, bibliotecarul activează singur, fără un mediu profesional stabil, fără un tutore apropiat pentru sprijin și consultanță. În astfel de condiții, se confruntă cu dificultăți fără suport imediat, trăind stări de nesiguranță, subapreciere și insuficiență automotivare în atingerea obiectivelor personale și profesionale. Situația este agravată de insuficiența resurselor tehnice: în anul 2023, doar 132 din cele 153 de biblioteci școlare (86%) dețineau calculatoare, iar doar 112 (73,2%) aveau acces la internet. Această lipsă generează frustrări, obligând bibliotecarul să caute sprijin din exterior și accentuând sentimentul de dependență și necompetitivitate. Adesea, tocmai acești specialiști nu stăpânesc suficient programele informatice, nu înțeleg pe deplin sarcinile, nu reușesc să elaboreze produse de calitate și, în consecință, sunt criticați.

Indivizii mai puțin creativi transformă timpul petrecut în bibliotecă într-o rutină monotonă, lipsită de varietate, de stimulare intelectuală și de satisfacție profesională. Pentru aceștia, activitatea devine o simplă obligație remunerată, lipsită de motivație intrinsecă și de atașament față de profesie.

Rezultatele sondajului adresat specialiștilor din bibliotecile școlare

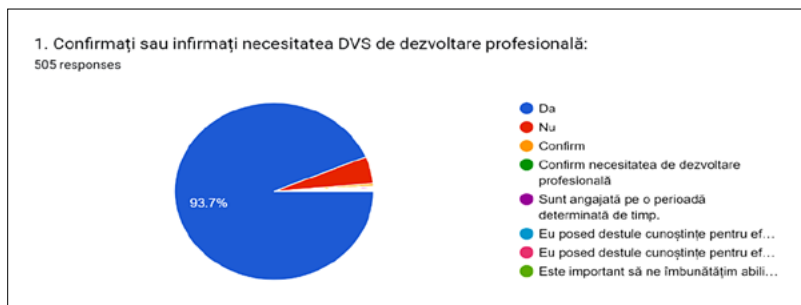
Sondajul online a fost adresat în principal specialiștilor din bibliotecile școlare, însă au participat și câțiva colegi din alte tipuri de biblioteci. Pe parcurs, numărul respondenților din afara mediului școlar a crescut, dar ponderea bibliotecarilor din instituțiile de învățământ a rămas dominantă: din totalul de 506 participanți, 466 (92,1%) proveneau din biblioteci școlare.

Scopul sondajului a fost acela de a obține o perspectivă directă și realistă asupra situației actuale, a cauzelor indiferenței și inactivismului profesional, precum și asupra modalităților de diminuare a acestora. Instrumentul de cercetare a inclus opt întrebări, unele cu variante multiple de răspuns (anexa nr. 1), referitoare la: confirmarea sau infirmarea necesității dezvoltării profesionale; frecvența implicării în activitățile colectivului; aprecierea stării emoționale în cadrul întrunirilor profesionale; cauzele neparticipării la asemenea întruniri; cele mai utilizate căi de creștere profesională

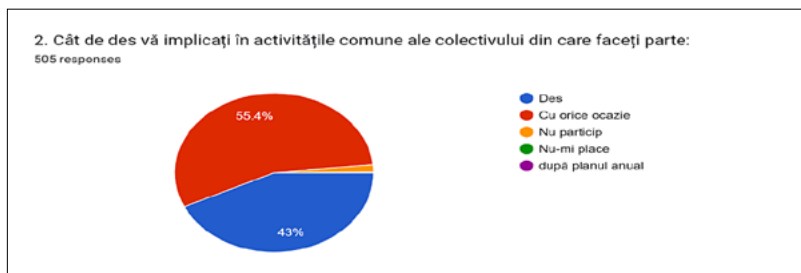
(cu posibilitatea selectării mai multor opțiuni); percepția asupra cauzelor nepăsării/pasivității bibliotecarilor; factorii care ar putea motiva o activitate mai eficientă și o implicare profesională sporită (răspuns multiplu); tipul de bibliotecă în care activează respondentul.

Sondajul, desfășurat în perioada 20.03–03.04.2024, a cumulat 506 răspunsuri. La prima întrebare, specialiștii au fost invitați să confirme sau să infirme necesitatea dezvoltării profesionale. Un număr de 474 respondenți (93,7%) au confirmat această necesitate, în timp ce 25 de persoane (4,9%) au răspuns negativ. Două persoane au menționat că dețin deja competențele necesare.

Sondajul a inclus 506 respondenți și a fost realizat în perioada 20.03 – 03.04.2024. La prima întrebare, specialiștii din biblioteci au fost invitați să confirme sau să infirme necesitatea dezvoltării profesionale. Un număr de 474 respondenți (93,7%) au confirmat importanța formării continue, în timp ce 25 de persoane (4,9%) au declarat că nu consideră necesară dezvoltarea profesională. Două dintre persoane au menționat că dispun deja de cunoștințele pe care le consideră suficiente.

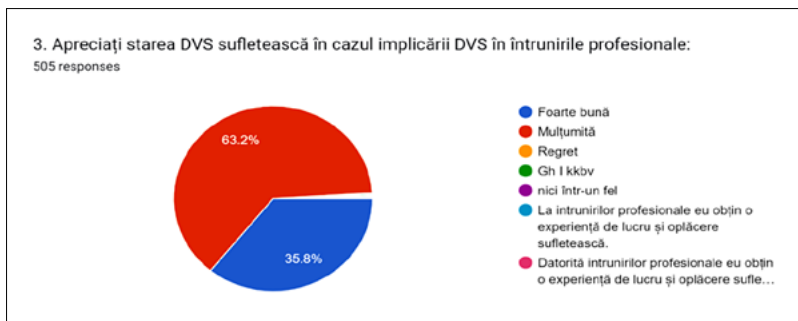

La întrebarea a doua, respondenții urmau să comunice cât de des se implică în activitatea colectivului din care fac parte. 218 persoane (43,1%) au relatat că se implică foarte des, 280 de

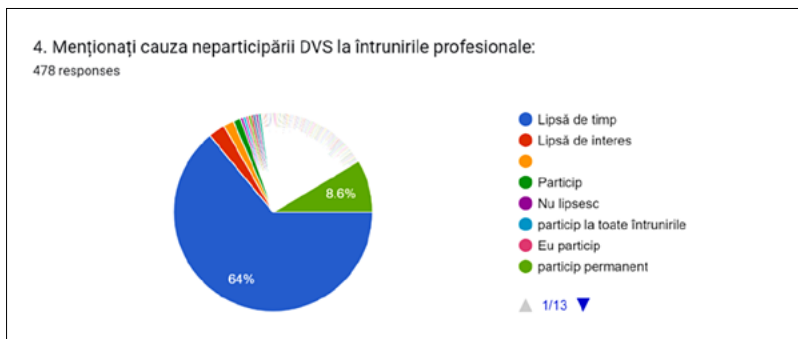

bibliotecari (55%) se implică cu orice ocazie și doar 7 persoane (1,4%) au indicat, că nu participă. Cineva a răspuns, că se implică conform planului fără a concretiza.

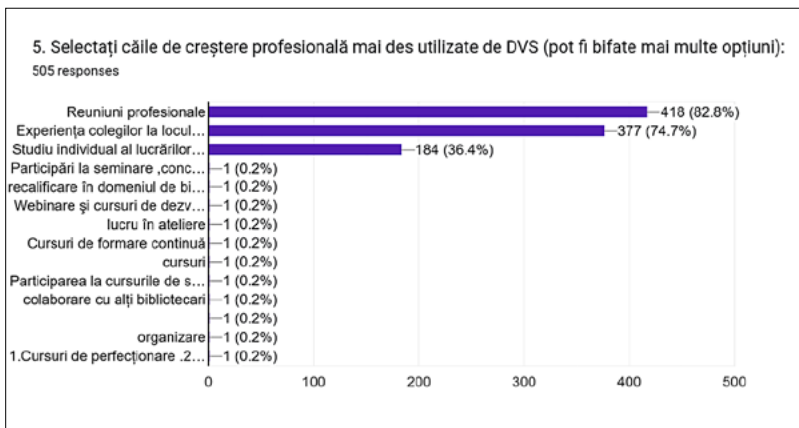
Întrebarea a treia a vizat evaluarea stării sufletești a bibliotecarilor în contextul participării la întrunirile profesionale. Un număr de 181 de persoane (35,8%) au indicat o stare sufletească foarte bună, iar 320 de respondenți au menționat că se simt mulțumiți după participare. Patru persoane au adăugat că întâlnirile profesionale le oferă, pe lângă o stare de bine, și oportunitatea de a dobândi experiențe noi. Doar un singur respondent, din totalul de 506, a afirmat că regretă implicarea în astfel de activități.

La întrebarea a patra au răspuns 479 de persoane (94,6% din totalul celor 506 respondenți). Dintre acestea, 323 de bibliotecari (67,4%) consideră că lipsa de timp reprezintă principalul obstacol care le împiedică implicarea activă în întrunirile profesionale. Lipsa de interes a fost menționată de 13 respondenți (2,7%).

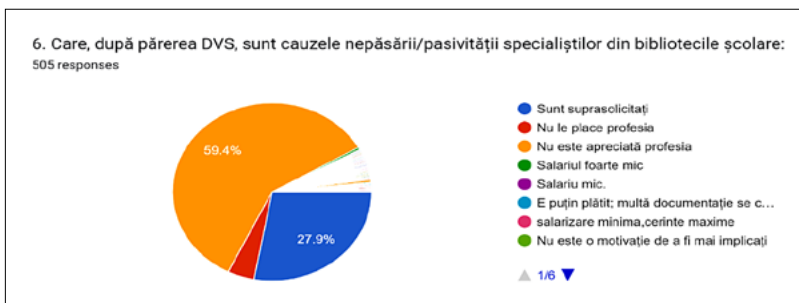
La întrebarea a cincea, participanților la sondaj li s-a oferit posibilitatea de a selecta căile preferate de creștere profesională. Majoritatea respondenților, 418 persoane (82,6%), au optat

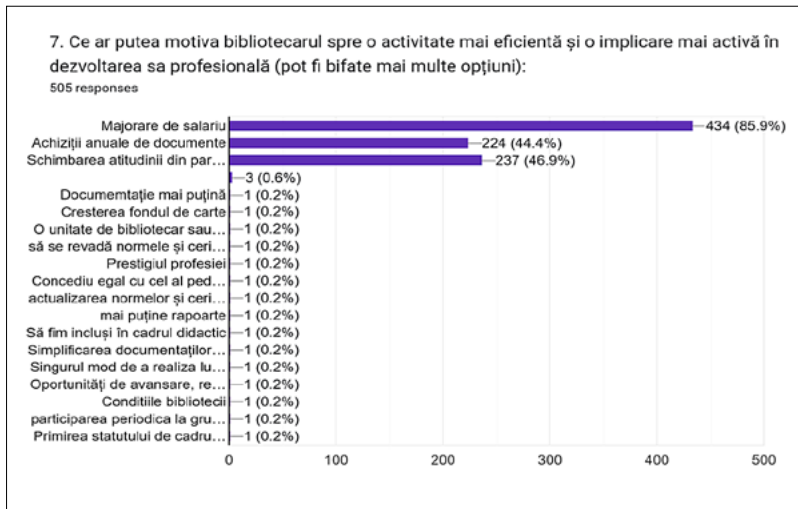

pentru reuniunile metodice, iar 377 de specialiști (74,5%) au indicat schimbul de experiență ca formă importantă de dezvoltare. Studiul individual a fost menționat de 184 de persoane (36,4%). Doar cinci respondenți au preferat cursurile de formare, iar trei au nominalizat alte forme de formare continuă, precum ateliere, seminare și webinar.

La întrebarea a șasea, am urmărit identificarea cauzelor nepăsării și pasivității profesionale în rândul bibliotecarilor. Majoritatea colegilor, 301 persoane (59,5%), consideră că principala cauză o reprezintă lipsa de apreciere a profesiei. Suprasolicitarea este invocată de 141 de respondenți (27,9%), iar 64 de specialiști (12,6%) atribuie pasivitatea nivelului redus de remunerare — salarii mici sau foarte mici. Au fost identificați și 22 de bibliotecari (4,3%) care declară că nu le place profesia, precum și un singur respondent care menționează lipsa oricărei motivații pentru depășirea pasivității.

La întrebarea privind factorii care ar putea motiva bibliotecarul spre o activitate mai eficientă și o implicare sporită în dezvoltarea profesională, 435 de respondenți (86%) au indicat majorarea

salariului. Un număr de 237 persoane (46,8%) consideră că schimbarea atitudinii organelor ierarhic superioare și a societății față de bibliotecă ar constitui un stimul important. Achizițiile limitate sau absența acestora sunt menționate de 224 de respondenți (44,3%). Printre alte motive apar menționate volumul ridicat al documentației și complexitatea procedurilor administrative.

Analizând rezultatele chestionarului, putem constata că sondajul a cuprins un număr semnificativ de specialiști (506 persoane). Totuși, raportat la numărul total al bibliotecarilor școlari din republică – 1226 – rata de participare constituie doar 38%. Restul se află într-o stare de somnolență profesională, manifestând indiferență și lipsă de implicare. Este unanim recunoscut faptul că dezvoltarea profesională contribuie la obținerea succeselor, iar implicarea în activitatea colectivului și a comunității profesionale consolidează imaginea și satisfacția personalului. Momentele de slăbiciune evidențiate în răspunsuri demonstrează că există un potențial considerabil de îmbunătățire, atât la nivel individual, cât și instituțional.

Din observațiile și discuțiile derulate pe o perioadă mai lungă, se poate concluziona că letargia profesională este consecința unor atitudini precum lenea, lăcomia, egoismul, aroganța, neîncrederea, incapacitatea de a accepta eșecurile și lipsa de perseverență în fața dificultăților. Neîncrederea, inactivismul, descurajarea și pierderea interesului față de sine, față de colegi și față de activitatea desfășurată reprezintă manifestări evidente ale letargiei profesionale.

10 remedii contra letargiei profesionale

Fiecare persoană este înzestrată, în mod natural, cu capacitatea de a munci, capacitate esențială pentru supraviețuire și dezvoltare. Pentru ca munca să nu devină o povară, este necesar să fie cultivată ca activitate creatoare; atunci, efortul se transformă în plăcere, iar omul se bucură de propriile realizări. Sentimentul de bucurie generează o stare de bine, deschide calea spre împlinire și elimină riscul de instalare a letargiei profesionale. În acest sens, pot fi conturați câțiva pași importanți pentru ieșirea din starea de apatie profesională:

1. **Cultivarea atașamentului față de muncă.** Persoana afectată de letargie profesională trebuie sprijinită să redescopere plăcerea activității sale și să învețe să se bucure de mici succese, personale sau ale colegilor. Colegii și angajatorul au un rol esențial în acest proces, prin încurajări, recunoașterea eforturilor și feedback pozitiv. Relevant este îndemnul lui Prometeu: „Lucrurile mari au începuturi mici”.
2. **Recunoașterea beneficiilor profesiei.** Persoanele indiferente față de activitate trebuie ajutate să înțeleagă ce anume au datorită muncii lor: stabilitate, dezvoltare profesională, bunăstare personală, sănătate, pace.
3. **Conturarea unei viziuni de viitor.** Viața este în continuă mișcare, iar trăirea prezentului trebuie armonizată cu planificarea viitorului. Este important să existe obiective personale și profesionale clare. Mark Twain sintetizează această idee: „Plănuiți-vă cu grijă viitorul, pentru că acolo o să vă petreceți restul vieții”.
4. **Crearea de legături profesionale.** Formarea de prietenii în alte biblioteci și implicarea în comunitatea profesională au efecte structurante. Mark Twain avertizează: „Ferește-te de oamenii care încearcă să îți diminueze ambițiile...”. De asemenea, activitățile desfășurate în natură (școli și tabere de vară) oferă cadre excelente pentru relaționare și regenerare emoțională.
5. **Automotivarea și autocunoașterea.** Procesul pornește de la autoevaluare și continuă cu dezvoltarea celor patru componente ale motivației: ambiția, responsabilitatea, inițiativa și optimismul. Schimbarea personală este dificilă, dar posibilă.

Hector Berlioz subliniază: „Trebuie să strângi pietrele ce ți se aruncă; sunt începutul unui pedestal”.

6. **Gestionarea eșecurilor.** Este necesar să renunțăm la decizii pripite bazate pe experiențe neplăcute. Persoanele marcate de eșecuri repede își pierd încrederea. Lidia Kulikovski, în articolul *Eșecul – cea mai mare parte a inovației*, recomandă discutarea eșecurilor în biblioteci, pentru înțelegerea lor și transformarea în învățare [13]. În Silicon Valley eșecul este perceput ca „un pas spre succes”. Acceptarea și depășirea eșecurilor îi caracterizează pe cei care reușesc în viață (a se vedea și exemplul mamei tenorului Enrico Caruso).
7. **Dezvoltarea tenacității.** Perseverența este esențială atât în viața profesională, cât și în cea personală. Asemenea copilului care învață să meargă după multe căderi, omul trebuie să învețe să depășească obstacolele pentru a progresa. Tenacitatea (capacitatea de a continua în ciuda dificultăților) se formează încă din copilărie și reprezintă fundamentul reușitei.
8. **Orientarea spre creativitate.** Creația este un proces de explorare, iar în fața unui insucces este util să regândim traseul: „Există o altă cale?”, „Cum pot ajunge la rezultat printr-o metodă diferită?”.
9. **Cultivarea vigilenței profesionale.** Alegerea unui mediu motivațional, menținerea încrederii în sine și adoptarea unei gândiri pozitive contribuie la prevenirea instalării letargiei profesionale.
10. **Schimbarea orientării mentale.** Persoanele de succes adoptă șapte direcții de gândire: orientarea spre viitor, spre obiective, spre excelență, spre rezultate, spre soluții, spre progres și spre acțiune. Aceste orientări pot transforma modul în care bibliotecarul abordează munca și dezvoltarea personală.

Concluzii

Armonia cu lumea din jur începe cu armonia interioară – un fapt bine cunoscut, dar dificil de menținut. Tot mai des suntem îndemnați să căutăm sănătatea nu în tratamente exterioare, ci în propriile gânduri și în modul în care ne gestionăm mintea. Acest lucru este însă greu de realizat, deoarece omul, ca ființă socială, este puternic influențat de mediul în care trăiește, inclusiv de cel profesional.

Letargia profesională reprezintă opusul unei vieți profesionale active – o formă de apatie și stagnare. Ea devine, în esență, o alegere a individului, o retragere în zona de confort. Specialiștii care se auto-condamnă la letargie profesională evită participarea la activități profesionale, inclusiv la formările continue și la discuțiile metodice. Ei resping schimbarea, preferând repetarea aceluiași sarcini, ignoră oportunitățile de dezvoltare și se mulțumesc cu nivelul deja atins, fără aspirația de a obține o categorie de calificare mai înaltă. Zâmbetul lor devine artificial, mascând adesea sentimentul de singurătate. Lenea și indiferența profesională trădează lipsa unei stări de pace interioară. Sarcinile sunt percepute ca o povară, iar persoanele care le formulează ajung să fie percepute drept ostile.

Acest declin profesional poate conduce ulterior la dificultăți de memorie, atenție și concentrare, la diminuarea capacităților intelectuale, la creștere în greutate și la pierderea energiei, evoluând treptat spre o stare de letargie morală. Dorința de schimbare și schimbarea însăși pot constitui un motor al transformării, motivând individul să țină pasul cu lumea și cu ritmul evolutiv al profesiei. Lectura, participarea la discuții, explorarea unor activități noi și creative pot revitaliza persoana predispusă la letargie profesională și pot contribui la renașterea unei vieți active, inclusiv din punct de vedere profesional.

Letargia profesională este un fenomen complex, care necesită o analiză aprofundată. Lipsa de energie pentru progres profesional este, în primul rând, o problemă individuală, dar ea poate influența negativ întreaga echipă, propagându-se în colectivele de lucru. În astfel de situații, este pertinent îndemnul: „Străduiește-te să fii bun în profesie pentru a nu aduce prejudicii!”

Depășirea letargiei profesionale depinde direct atât de efortul angajatului, cât și de implicarea persoanei care îl ghidează profesional. Pentru a menține „pulsul profesional” al colectivului, angajatorul trebuie să monitorizeze situația, să distribuie responsabilitățile într-o manieră bine gândită și să urmărească etapele de lucru, gradul de implicare și calitatea rezultatelor. Inteligența, empatia, răbdarea, utilizarea cuvintelor de încurajare, stimularea activităților culturale și artistice, precum și organizarea de momente colective informale pot reduce riscul apariției letargiei profesionale și pot contribui la consolidarea profesiei. Relevante sunt cuvintele psihologului Elena Grăchila-Gheras: „Valorează mai mult două

mâini care te îmbrățișează la momente de tristețe decât mii de mâini care te aplaudă când ai succes” [10].

Intervenția unui psiholog ar putea oferi un set structurat de recomandări și măsuri, atât la nivel individual, cât și la nivel de colectiv profesional. Fenomenul letargiei profesionale trebuie abordat ca o componentă a managementului instituțional și a culturii succesului. În acest sens, este relevantă „Parabola despre muncă”, care subliniază că fericirea omului depinde de atitudinea față de propria activitate. Atunci când munca este îndeplinită cu plăcere și entuziasm, ea devine un „balsam profesional”, iar letargia nu are șanse să se instaleze.

Referințe bibliografice

1. Biblioteconomie și științe ale informării : Manual practic / Ludmila Corghenci, Elena Pintilei, Renata Cozonac [et al.] ; coordonatori: Ludmila Corghenci, Vera Osoianu ; director general: Elena Pintilei ; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, Biblioteca Națională a Republicii Moldova. – Chișinău : BNRM, 2020.
2. BUTUCEL, Elena și Lidia KULIKOVSKI. Locul de muncă – Biblioteca Municipală. Gradul de identitate cu instituția. *BiblioPolis*. 2012, vol. 42, nr. 1, pp. 26-32. ISSN 1811-900X.
3. COBEȚ, Doina și Laura MANEA. *Dicționar general de sinonime al limbii române*. Chișinău: Gunivas, 2013. ISBN 978-9975-4260-9-1.
4. CORGHENCI, Ludmila. *Bibliotecarul și biblioteca: aspecte ale eficienței profesionale*. Chișinău: Epigraf SRL, 2009. ISBN 978-9975-947-83-1.
5. CORGHENCI, Ludmila; Elena PINTILEI; Renata COZONAC et al. *Biblioteconomie și științe ale informării: Manual practic*. Ludmila CORGHENCI și Vera OSOIANU (coordonatori). Chișinău: BNRM, 2020.
6. COȘERI, Tatiana. Competența profesională – brandul instituțiilor in-fodocumentare. *Buletinul ABRM*. 2010, nr. 2, p. 39. ISSN 1857-4459.
7. COȘERI, Tatiana. Rivalități corporative în testarea competențelor profesionale. *BiblioPolis*. 2012, vol. 44, nr. 3, pp. 40-44. ISSN 1811-900X.
8. DIMA, Eugenia; Doina COBEȚ și Laura MANEA. *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*. Chișinău: ARC: Gunivas, 2007. ISBN 978-9975-908-04-7.
9. FRUMUZACHI, Tatiana. Automotivarea – calea cea mai sigură către succes. *Făclia*. 2023, 23 noiem., p. 8. ISSN 1857-3010.
10. GRĂCHILA-GHERAS, Elena. *Metamorfoză în licăr*. Chișinău: UNU, 2023. ISBN 978-9975-3613-8-5.
11. IFTODI, Lina. Instruirea profesională a bibliotecarilor ca factor de dezvoltare a abilităților creative. *BiblioPolis*. 2013, vol. 48, nr. 2, pp. 52-57. ISSN 1811-900X.

12. KULIKOVSKI, Lidia. Competențe pentru bibliotecarii de azi. In: Natalia GOIAN (coord.). *Probleme actuale ale teoriei și practicii biblioteconomice*. Chișinău: Muzeum, 2005. ISBN 9975-948-40-5.
13. KULIKOVSKI, Lidia. Eșecul – cea mai mare parte a inovației. *BiblioPolis*. 2015, vol. 56, nr. 1, pp. 65-74. ISSN 1811-900X.
14. Lege cu privire la biblioteci: nr. 160 din 20.07.2017. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. Online. 2017, nr. 301-315, art. 529. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=120694&lang=ro [accesat 04.06.2024].
15. VATAMANU, Maria. Bibliotecarul modern. *Buletinul ABRM*. 2010, nr. 1, p. 12. ISSN 1857-4459.

CZU [06.063:001.894]:027.52(478-25)=135.1

INOVAȚIA PRINDE CONTUR: PARCURSUL CONCURSULUI INOVAȚII LA BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „B.P. HASDEU”

*Dr. Mariana HARJEVSCHI,
director general, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”*

Rezumat: Articolul analizează conceptul Concursului de inovații și implementarea acestuia în cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” (BM). Este evidențiat dinamismul și capacitatea rețelei Bibliotecii Municipale de a genera idei și soluții creative pentru comunitate. Cu cele 33 de inovații prezentate de 25 de participanți din 20 de filiale și 5 secții ale BM, concursul a demonstrat diversitatea tematică, spiritul de echipă și orientarea bibliotecii spre inovație, incluziune și dezvoltare durabilă. Inițiativele propuse au acoperit o gamă variată de domenii, de la servicii culturale și educaționale, până la digitalizare, cercetare și promovarea patrimoniului local, confirmând rolul bibliotecii ca spațiu activ în viața orașului.

Cuvinte-cheie: inovație, creativitate, bibliotecă publică, concurs.

Abstract: The article analyzes the concept of the Innovation Contest and its implementation within the “B.P. Hasdeu” Municipal Library. The author highlights the dynamism and the library network’s ability to generate creative ideas and solutions for the community. With 33 innovations presented by 25 participants from 20 branches and 5 departments, the contest demonstrated thematic diversity, team spirit, and the library’s orientation toward innovation, inclusion, and sustainable development. The proposed initiatives covered a wide range of areas, from cultural and educational services to digitalization, research, and the promotion of local heritage, confirming the library’s role as an active space in the life of the city.

Keywords: innovation, creativity, public library, contest.

Introducere

Concursul *Inovații la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”* (BM) a fost lansat din dorința de a susține ideile originale și soluțiile creative propuse de bibliotecarii din rețeaua noastră, într-un cadru care încurajează progresul și modernizarea serviciilor,

produselor oferite utilizatorilor. Într-un timp în care bibliotecile publice se confruntă cu provocări multiple, dar și cu oportunități tot mai variate de a-și extinde impactul cultural, social, dar și științific, am considerat necesar să punem în valoare eforturile colegilor noștri care inovează și transformă biblioteca într-un spațiu viu, dinamic și centrat pe comunitate. Cu referire la experiența BM, dr. Lidia Kulikovski menționa: „Capacitatea de inovație facilitează crearea unei noi conștiințe a conducerii bibliotecii, domeniului, unei noi cunoașteri a puterii bibliotecilor de schimbare și inovare, facilitează orientarea efortului nostru”.

Această inițiativă este o noutate în peisajul bibliotecilor publice din Republica Moldova, fiind inspirată din modele internaționale care au demonstrat eficiența stimulării inovației prin competiție. Un reper important în acest sens l-a constituit concursul de inovații organizat de EIFL (Electronic Information for Libraries) – un program internațional care premiază proiectele bibliotecilor din țările în curs de dezvoltare ce contribuie la incluziune digitală, învățare informală, dezvoltare economică și implicare civică. Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a fost onorată să fie premiată de două ori în cadrul acestui prestigios concurs internațional: primul premiu a fost acordat, în 2013, Bibliotecii Publice de Drept la categoria „Bibliotecile publice contribuie la guvernarea deschisă” (“Public libraries contributing to open government”) pentru digitizarea deciziilor locale în parteneriat cu Primăria municipiului Chișinău; cel de-al doilea premiu a fost oferit, în 2014, la categoria „Bibliotecile publice contribuie la educație” (“Public libraries contributing to education”), ceea ce a presupus crearea și oferirea unui „spațiu dinamic de învățare, în care copiii au fost stimulați să citească, să participe la activități educaționale și să practice noi abilități în timpul vacanței de vară”, un spațiu numit sugestiv „Trolleybook” (fiind un troleibuz descongestionat, amplasat într-un parc de distracții). De asemenea, ne-am raportat și la experiența inițiată de Consiliul bibliotecilor urbane (Urban Libraries Council) din Statele Unite ale Americii prin inițiativa intitulată sugestiv „Inițiativa privind inovarea” (“Innovations Initiative”), care evidențiază anual cele mai remarcabile proiecte derulate în biblioteci în domenii-cheie precum: advocacy și conștientizare, educație (copii și adulți), echitate și incluziune, sănătate și bunăstare, funcționarea și gestionarea bibliotecilor, forță de muncă și dezvoltare economică.

Inspirată de aceste exemple, BM a creat un cadru propriu pentru a recunoaște și susține ideile inovatoare ale bibliotecarilor din rețeaua chișinăuiană. Scopul Concursului a fost setat în cadrul ședinței Consiliului de administrație din 12 martie 2025: să stimuleze gândirea creativă și proactivă în rândul echipelor din biblioteci și secții și să încurajeze diseminarea și replicarea acestor practici în întreaga rețea a BM. Prin această competiție, ne-am propus nu doar să premiem excelența, ci să construim o cultură instituțională a inovației, bazată pe învățare continuă, colaborare și orientare către nevoile reale ale comunității.

Metodologia concursului: criterii, categorii, etape

În calitate de director al instituției și autoare a *Regulamentului Concursului Inovații la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”*, remarc că acesta a fost conceput ca un instrument de valorizare a creativității și performanței profesionale în cadrul rețelei BM, fiind fundamentat, în același timp, pe *Regulamentul de organizare și funcționare al BM* (aprobat pe 16 decembrie 2020). Concursul a fost organizat de a recunoaște și premia cele mai relevante inovații reflectate în *proiecte, servicii, produse*, care răspund nevoilor comunității și reflectă spiritul de inițiativă al celor peste 300 de bibliotecari ai BM. Regulamentul elaborat a stabilit procedura de organizare, condițiile de participare, categoriile de premiere și componența comisiei de evaluare. Concursul a fost stabilit să se desfășoare în mod deschis, cu participare liberă și egală pentru toate subdiviziunile. Procesul de selecție s-a bazat pe merit profesional, aplicând criterii obiective și transparente, în spiritul imparțialității și al responsabilității instituționale.

Am conceput organizarea concursului astfel încât să reflecte cât mai fidel diversitatea de inițiative și direcții inovative dezvoltate în rețeaua BM. Concursul a inclus mai multe categorii distincte, care au permis evaluarea inițiativelor variate, în funcție de specificul și domeniul de aplicare. Premiile au fost acordate pentru rezultatele obținute în urma implementării inovațiilor din anul precedent, punând accent pe impactul real și durabil asupra utilizatorilor și comunității. Fiecare subdiviziune a avut posibilitatea de a înscrie maximum două dosare. Evaluarea a fost realizată de o comisie de jurizare, în baza unui set clar de criterii, fiecare dosar fiind notat cu un punctaj de la 1 la 10 pentru următoarele aspecte: originalitate, accesibilitate, inovație, impact, sustenabilitate,

implicarea comunității, relevanță, colaborări interinstituționale, feedbackul comunității și utilizarea tehnologiei. Respectarea termenului-limită pentru prezentarea dosarelor a fost obligatorie, iar dosarele transmise după expirarea acestuia nu au fost admise în concurs. Prin această structură organizatorică, ne-am dorit să încurajăm atât competiția colegială, cât și promovarea unei culturi a inovației bine argumentate și evaluate.

În cadrul concursului, am stabilit un set diversificat de categorii de inovații:

- Cel mai inovativ serviciu pentru comunitate bazat pe ODD-uri;
- Cel mai inovativ serviciu de transformare și integrare digitală;
- Cel mai inovativ serviciu cultural;
- Cel mai inovativ serviciu de promovare a lecturii;
- Cel mai inovativ parteneriat interinstituțional;
- Cel mai atractiv spațiu de bibliotecă;
- Cel mai inovativ serviciu de integrare socială;
- Cel mai inovativ serviciu de promovare a orașului Chișinău;
- Cea mai inovativă inițiativă de atragere de fonduri;
- Cel mai inovativ proiect de cercetare biblioteconomică;
- Cel mai inovativ proiect de cercetare bibliografică;
- Cea mai inovativă inițiativă de promovare în media.

Aceste categorii au fost elaborate să încurajeze diversitatea și inovația în cadrul bibliotecii noastre, consolidându-i rolul în dezvoltarea comunității. Responsabilitatea pentru buna desfășurare a Concursului a fost delegată Secției monitorizare și evaluare a BM, pentru a asigura transparența procesului și centralizarea rezultatelor într-un mod eficient și profesionist, fiind oferit acces la un proces facil de depunere a dosarelor prin intermediul paginii web a BM.

Cursa pentru inovație: implicarea filialelor și secțiilor BM

La concurs au participat activ numeroase structuri, fiecare aducând idei originale. Filialele BM – precum „Codru”, „Hristo Botev”, „Ițic Mangher”, „Lesia Ukrainka” – au demonstrat spirit creativ prin inițiative menite să îmbunătățească serviciile oferite comunității. Participarea multiplă a unor filiale – cum ar fi „Transilvania”, „Adam Mickiewicz”, „Maramureș”, „Liviu Rebreanu”, Biblioteca Publică de Drept, „Mihail Lomonosov”,

Centrul Academic Internațional „Mihai Eminescu” – subliniază dorința de inovare și apreciere. Participarea secțiilor BM – precum Secția „Memoria Chișinăului”, Secția activitate editorială, Secția managementul resurselor informaționale și Secția monitorizare și evaluare – a demonstrat că soluțiile inovatoare inițiate de acestea aduc eficientizare activității bibliotecii în ansamblu.

În cadrul concursului, subdiviziunile BM au prezentat o gamă diversificată de proiecte, servicii și produse menite să răspundă nevoilor comunității și să transforme biblioteca într-un spațiu viu, incluziv și educativ. Proiecte sociale – precum Tabăra pentru integrare „Solidaritate, Egalitate, Pace”, Clubul feminin „Kudesnița” sau Clubul „Seniorii” – au subliniat coeziunea socială și sprijinul intergenerațional. Serviciile educaționale – Educația sexuală a tinerilor, Micii antreprenori, Eco Responsabil sau Educație civică și dezvoltare personală – au vizat formarea unor cetățeni activi și informați. Serviciile culturale și creative – Artă & Fantezie, Șah la bibliotecă, Colțișorul etnografic sau Vacanța veselă – au oferit o perspectivă despre educarea tinerilor și copiilor prin experiențe interactive, în timp ce cluburile (precum Sopilka, Tinerii literați sau Ovidienii CODE Kids) au pus accent pe lectură, programare și dezvoltare personală. Proiectele editoriale și digitale – revistele *Arhivarius* și *BiblioPolis*, Biblioteca digitală BPD sau alte produse digitale menite să promoveze patrimoniul artistic – au reflectat angajamentul BM față de inovația tehnologică și diseminarea cercetărilor. La fel, evenimente de amploare – precum Congresul Mondial al Eminescologilor, Premiera concursului „Chișinăul european” sau City Quest „Chișinăul SMART” – au demonstrat capacitatea bibliotecii de a mobiliza comunitatea în jurul valorilor culturale și tehnologice. În plus, instrumentul de comunicare – precum *Buletinul informativ* și Concursul „Bingo pentru carte” – au demonstrat că pot asigura vizibilitate și implicare a publicului larg în activitățile bibliotecii.

La categoria *Cel mai inovativ serviciu pentru comunitate bazat pe ODD-uri* (Obiective de Dezvoltare Durabilă) au fost înaintate 5 dosare (Biblioteca „Târgu Mureș”, Biblioteca „Transilvania”, Biblioteca „Târgoviște”, Biblioteca Publică de Drept, Biblioteca „Mihail Lomonosov”). Aceasta a fost cea mai populară categorie, semn că filialele BM sunt implicate activ în inițiative care susțin incluziunea socială, educația de calitate, egalitatea de gen, sănătatea și bunăstarea sau consumul responsabil.

Pentru categoria *Cel mai inovativ serviciu de transformare și integrare digitală* s-au transmis 2 dosare (Biblioteca „Ovidius”, Biblioteca Publică de Drept). Participarea reflectă interesul pentru digitalizare și utilizarea tehnologiei pentru accesibilizarea serviciilor bibliotecii și promovarea lecturii în format digital.

În cadrul categoriei *Cel mai inovativ serviciu cultural* au fost prezentate 3 dosare (Biblioteca „Miron Costin”, Biblioteca „Lesia Ukrainka”, Centrul Academic Internațional „Mihai Eminescu”). Această categorie a inclus proiecte care valorifică patrimoniul, tradițiile și creativitatea în cadrul serviciilor oferite de bibliotecă.

La categoria *Cel mai inovativ serviciu de promovare a lecturii* au fost oferite spre evaluare 3 dosare (Biblioteca „Liviu Rebreanu”, Biblioteca „Valentin Ignatenco”, Secția managementul resurselor informaționale), demonstrând efortul constant al filialelor și secțiilor BM de a stimula interesul pentru lectură prin metode moderne și atractive.

În competiția pentru titlul de *Cel mai inovativ parteneriat interinstituțional* au fost depuse spre analiză 2 dosare (Biblioteca „Adam Mickiewicz”, Biblioteca „Hristo Botev”), ceea ce a evidențiat deschiderea bibliotecilor spre colaborare națională și internațională, esențială pentru extinderea impactului social și profesional.

Aspirând la premiul *Cel mai atractiv spațiu de bibliotecă*, au fost supuse evaluării 3 dosare (Biblioteca „Târgoviște”, Biblioteca „Maramureș”, Biblioteca „Nicolae Titulescu”). Această categorie a demonstrat preocuparea pentru modernizarea spațiilor și adaptarea lor la nevoile actuale ale utilizatorilor.

În cursa pentru categoria *Cel mai inovativ serviciu de integrare socială* au fost predate spre evaluare 5 dosare (Biblioteca „Codru”, Biblioteca „Liviu Rebreanu”, Biblioteca „Maramureș”, Biblioteca „Mihail Lomonosov”, Biblioteca „Traian”). Această secțiune reflectă interesul pentru incluziune, sprijinul pentru grupuri vulnerabile și coeziunea socială.

La categoria *Cel mai inovativ serviciu de promovare a orașului Chișinău* a fost propus spre evaluare un singur dosar (Secția „Memoria Chișinăului”), reflectând promovarea patrimoniului urban, identitatea locală și implicarea cetățenilor în viața orașului prin activități educative și ludice.

La categoria *Cea mai inovativă inițiativă de atragere de fonduri* a fost direcționat spre evaluare doar un singur dosar (Biblioteca

„Adam Mickiewicz”) – categorie cu potențial de dezvoltare, ce sprijină sustenabilitatea financiară a bibliotecilor.

La categoria *Cel mai inovativ proiect de cercetare biblioteconomică* au fost înregistrate pentru evaluare 3 dosare (Biblioteca de Arte „Tudor Arghezi”, Secția activitate editorială, Biblioteca „Ițic Mangher”). Aceasta dovedește interesul profesional pentru dezvoltarea teoretică și documentară în domeniul biblioteconomiei.

Pentru categoria *Cel mai inovativ proiect de cercetare bibliografică* a fost înaintat un singur dosar (cercetare bibliografică *Chișinău în plăci memoriale: catalog-album*), demonstrând o documentare detaliată asupra plăcilor memoriale din Chișinău

În final, la categoria *Cea mai inovativă inițiativă de promovare în media* au fost depuse spre analiză 3 dosare (Secția monitorizare și evaluare, Centrul Academic Internațional „Mihai Eminescu”, Biblioteca „Onisifor Ghibu”), subliniind importanța comunicării publice și vizibilității activităților bibliotecii în spațiul media tradițional și digital.

Concursul organizat în cadrul BM a reunit un număr impresionant de 32 de inovații, reflectând creativitatea, angajamentul și spiritul inovator al echipelor participante. La această ediție au fost implicați 24 de participanți, reprezentând 20 de filiale și 4 secții ale BM. Această diversitate instituțională subliniază abordarea colaborativă și interdisciplinară a rețelei BM, unde atât bibliotecile pentru copii, adolescenți, tineri și adulți, cât și secțiile specializate contribuie activ la dezvoltarea de soluții relevante pentru comunitate. Proiectele au fost predominant orientate spre comunitate (ODD-uri, integrare socială, cultură și lectură), cu un interes considerabil pentru inovare digitală, cercetare profesională și promovarea imaginii instituționale.

Concursul de inovații – o cronică a creativității la BM

În urma unei evaluări riguroase, realizate pe baza unor criterii de selecție, 12 proiecte au fost desemnate câștigătoare și au fost premiate pentru impactul lor semnificativ asupra comunității. Totodată, au fost descalificate acele proiecte care au fost expediate după termenul stabilit în regulament.

Cele 12 proiecte premiate au demonstrat o varietate de soluții inovative: de la campanii de promovare a lecturii (are au încurajat în mod activ cititorii de toate vârstele să participe la activități culturale), până la inițiative digitale (care au făcut serviciile

bibliotecilor mai accesibile și mai eficiente pentru comunitate). Această prima ediție a Concursului a demonstrat cât de mult au evoluat bibliotecile în ultima perioadă, subliniind importanța inovației și a adaptării la noile tehnologii în sprijinul unei educații mai accesibile și a unei culturi mai vizibile. Această ediție a încurajat continuarea dezvoltării și implementării de servicii, proiecte, produse inovative.

Diploma pentru *Cel mai inovativ serviciu pentru comunitate bazat pe ODD-uri* a fost acordat Bibliotecii „Transilvania” în semn de recunoaștere a eforturilor sale remarcabile de a răspunde nevoilor comunității locale prin inițiative creative și sustenabile. Serviciul „Micii antreprenori” implementat de bibliotecă a oferit copiilor instrumentele necesare pentru a-și dezvolta abilități de afaceri. Prin această inițiativă, biblioteca a demonstrat un angajament solid față de ODD-urile care promovează educația de calitate.

Diploma pentru *Cel mai inovativ serviciu de transformare și integrare digitală* s-a acordat Bibliotecii „Ovidius” pentru angajamentul său față de modernizarea serviciilor și adaptarea la noile realități tehnologice. Prin serviciul „Code Kids”, biblioteca a reușit să se plieze nevoilor educaționale ale tinerii generații, oferind un program educațional interactiv dedicat învățării programării și dezvoltării abilităților digitale de coding.

Diploma pentru *Cel mai inovativ serviciu cultural-științific* s-a acordat Centrului Academic Internațional „Mihai Eminescu” pentru spiritul de inițiativă cu care această instituție și-a reimaginat rolul în viața comunității. Serviciul premiat, reprezentat prin organizarea Congresului Mondial al Eminescologilor „Eminescu și artele”, a demonstrat că, iată, cultura poate fi adusă mai aproape de oameni prin mijloace inedite, interactive și relevante pentru realitățile contemporane. Congresul a fost o platformă de dezbateri științifică și culturală, în care s-au explorat legăturile dintre opera lui Mihai Eminescu și diverse forme de artă, promovând un dialog interdisciplinar între cercetători, profesori, artiști și iubitori ai culturii române.

Diploma pentru *Cel mai inovativ serviciu de promovare a lecturii* s-a acordat Secției Managementul Resurselor Informaționale pentru reușita de a reinventa modul în care lectura este adusă în prim-planul vieții comunitare. Serviciul premiat, Concursul „Bingo pentru carte”, s-a remarcat printr-o abordare proaspătă și interactivă, menită să transforme lectura într-o experiență

accesibilă, atractivă și relevantă pentru toate vârstele, creând o atmosferă captivantă care a stimulat interesul cititorilor și i-a încurajat să participe activ la viața culturală a comunității.

Diploma pentru *Cel mai inovativ parteneriat interinstituțional* a revenit Bibliotecii „Hristo Botev” pentru parteneriatul cu Biblioteca Regională „Sava Dobroplodni” (Регионална библиотека „Сава Доброплодни”) din orașul Sliven, Republica Bulgaria, demonstrând o inițiativă curajoasă de a depăși limitele tradiționale ale colaborării interinstituționale, unind resurse și expertiză din domenii variate pentru a crea proiecte comune care răspund nevoilor reale ale comunității. Această distincție recunoaște nu doar viziunea inovatoare a bibliotecii, ci și capacitatea sa de a împărtăși bune practici, promovând schimbul cultural și educațional între instituțiile din două țări.

Diploma pentru *Cel mai atractiv spațiu de bibliotecă* s-a acordat Bibliotecii „Nicolae Titulescu” pentru modul exemplar în care instituția a reușit să transforme un spațiu tradițional într-un loc viu, primitor și inspirațional. Grație proiectului realizat cu susținerea organizației „Terre des hommes”, biblioteca a fost transformată într-un centru comunitar modern, unde lectura și socializarea coexistă armonios. Spațiul reflectă o viziune contemporană, în care fiecare element de design și funcționalitate a fost gândit pentru a răspunde nevoilor copiilor, încurajând implicarea activă și interacțiunea.

Diploma pentru *Cel mai inovativ serviciu de integrare socială* a revenit Bibliotecii „Maramureș” pentru exemplul său de a sprijini coeziunea socială, incluziunea și echitatea în comunitate. Serviciul „Sunt priceput la toate” reprezintă un exemplu remarcabil de cum o bibliotecă poate deveni nu doar un spațiu al cunoașterii, ci și un spațiu al solidarității și apartenenței, având ca scop integrarea socială a grupurilor vulnerabile.

Diploma pentru *Cel mai inovativ serviciu de promovare a orașului Chișinău* s-a acordat Secției „Memoria Chișinăului” pentru inițiativa originală de a organiza un city quest tematic destinat bibliotecarilor. Prin îmbinarea explorării orașului cu elemente de joc, această acțiune a reușit să transforme Chișinăul într-un teren de descoperire interactivă, valorificând istoria, patrimoniul și poveștile locale într-un mod atractiv și educativ. City quest-ul nu doar că a promovat capitala dintr-o perspectivă inedită, ci a și

consolidat sentimentul de apartenență și admirație față de oraș în rândul bibliotecarilor.

Diploma pentru *Cea mai inovativă inițiativă de atragere de fonduri* s-a acordat Bibliotecii „Adam Mickiewicz” pentru abilitatea remarcabilă a bibliotecii de a soluționa cu ingeniozitate provocările financiare și de a identifica soluții creative și sustenabile pentru dezvoltarea continuă a serviciilor sale. Prin implicare activă, în cadrul proiectului Tabăra pentru integrare „Solidaritate. Egalitate. Pace”, biblioteca a demonstrat cum mobilizarea resurselor poate deveni un catalizator al progresului, reușind să răspundă în mod eficient nevoilor diverse și în continuă schimbare ale comunității.

Diploma pentru *Cel mai inovativ proiect de cercetare biblioteconomică* s-a acordat Secției Activitate Editorială pentru contribuția sa la transformarea revistei profesionale *BiblioPolis* într-o resursă vizibilă online. Printr-o serie de campanii inovative de promovare, proiectul a permis migrarea întregului conținut al revistei într-un format digital, oferind publicului acces la toate numerele publicate de-a lungul anilor. Această inițiativă a consolidat revista ca un instrument valoros pentru cercetarea și dezvoltarea profesională în domeniul biblioteconomic, contribuind la o mai largă diseminare a cunoștințelor în domeniu.

Diploma pentru *Cel mai inovativ proiect de cercetare bibliografică* s-a acordat Lidiei Kulikovski pentru proiectul de cercetare bibliografică *Chișinăul în plăci memoriale: catalog-album*. Proiectul a avut în vizor conservarea și promovarea patrimoniului istoric al Chișinăului, plăcile comemorative devenind o resursă valoroasă pentru cunoașterea și înțelegerea trecutului orașului. Gândit ca o cercetare bibliografică exhaustivă, proiectul combină elemente de arhivistică și istorie locală. Prin acest proiect, Lidia Kulikovski și Ana Răileanu au demonstrat cum cercetarea bibliografică poate deveni un instrument de patrimoniu.

Diploma pentru *Cea mai inovativă inițiativă de promovare în media* s-a acordat Secției Monitorizare și Evaluare pentru un proiect care a marcat un pas semnificativ în îmbunătățirea transparenței și accesibilității informațiilor pentru publicul larg. Prin această inițiativă, biblioteca a reușit să creeze un canal eficient de comunicare, consolidându-și rolul de instituție deschisă și accesibilă comunității locale. *Buletinul informativ* a devenit un instrument esențial pentru promovarea activităților și realizărilor bibliotecii.

Gala de premiere a concursului de inovații s-a desfășurat într-un cadru festiv, pe data de 30 aprilie 2025, în ambianța elegantă a Palatului Republicii. Evenimentul a reprezentat o celebrare autentică a creativității, profesionalismului și angajamentului rețelei Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” în dezvoltarea unor servicii moderne și relevante pentru comunitate, reunind peste 400 de bibliotecari din bibliotecile publice și școlare ale municipiului Chișinău. Programul galei a fost regizat de artista Daniela Burlaca, care a conferit evenimentului o notă artistică și emoțională aparte. Publicul a fost ghidat prin momente de inspirație, recunoștință și bucurie, iar laureații au fost felicitați într-un cadru solemn, dar prietenos, în prezența colegilor, partenerilor și invitaților din domeniul culturii și educației. Această gală nu a fost doar o festivitate de premiere, ci și o reafirmare a angajamentului bibliotecilor față de inovație, incluziune și excelență în serviciul public. Atmosfera a reflectat mândria pentru realizările atinse și a motivat întreaga rețea să continue drumul creativității și dezvoltării durabile.

Concluzii

Concursul a evidențiat competență și creativitate în rândul participanților, demonstrând interesul real pentru domeniul propus. Calitatea aplicațiilor a confirmat relevanța temei și necesitatea unor astfel de inițiative, iar procesul de evaluare a fost unul riguros și transparent. De asemenea, toți participanții au adus contribuții valoroase, iar competiția strânsă a arătat angajamentul autentic față de excelență. Indiferent de rezultatul final, fiecare participant merită felicitări pentru curajul de a-și depune ideile spre concurs. Totodată, concursul a fost o oportunitate de învățare și dezvoltare pentru toți cei implicați, un câștig semnificativ dincolo de premii. La fel, membrii comisiei de evaluare au venit cu propuneri ca în edițiile următoare să fie incluse și alte categorii, precum cea de promovare a valorilor europene, aplicarea unor instrumente inovative de management etc. În cadrul Galei de premiere, a fost propus ca acest concurs să fie aplicat la nivelul bibliotecilor școlare pentru a sensibiliza spiritul creativ în aceste biblioteci din municipiul Chișinău.

În final, acest concurs a demonstrat potențialul și diversitatea ideilor din comunitatea noastră, consolidându-ne încrederea în viitorul acestui domeniu în capitala Republicii Moldova.

Referințe bibliografice

1. *Concursul Inovații la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”*. Online. 2025. Disponibil: <https://www.hasdeu.md/ro/profesional/concursul-inovatiei-la-biblioteca-municipala-bp-hasdeu> [accesat 12.05.2025].
2. GARCÍA FEMENÍA, Ana María. *EIFL Public Library Innovation Programme: Evaluation of the takeup of PLIP innovation by other libraries. What sparks innovation in the public library sector?* Online. 2015. Disponibil: https://eifl.net/system/files/resources/201506/eifl_take-up_study_may_2015.pdf [accesat 12.05.2025].
3. KULIKOVSKI, Lidia. *Capacitatea inovațională a bibliotecii – filosofia și fundamentul schimbării ei*. *BiblioPolis*. 2012, vol. 42, nr. 1, pp. 10-16.
4. LIPEIKAITĖ, Ugnė și Susan SCHNUER. The EIFL approach to public library innovation: 900 libraries and counting. In: *International Leads*. Chicago. 2019, vol. 33, pp. 1-3.
5. *Urban Libraries Council. Innovations*. Online. 2025. Disponibil: <https://www.urbanlibraries.org/files/2023-Innovations-Winners-Brochure.pdf> [accesat 12.05.2025].

CZU 78.071.1(478)(092):027.52(478-25)=135.1

EUGEN DOGA ȘI REALITĂȚILE CULTURALE LA BIBLIOTECA DE ARTE „TUDOR ARGHEZI”

*Anastasia MOLDOVANU,
șefa Bibliotecii de Arte „Tudor Argezi”*

Rezumat: Compozitorul Eugen Doga a susținut constant bibliotecile, contribuind la îmbunătățirea colecțiilor acestora. Biblioteca de Arte „Tudor Argezi” a beneficiat de donații importante din partea domniei sale, datorită înțelegerii profunde a nevoilor unui fond specializat. În contextul Renașterii Naționale, când bibliotecile și-au orientat colecțiile spre carte românească, contribuția lui Eugen Doga a avut un impact major: donațiile sale – dicționare, enciclopedii, albume de artă, partituri, cărți de teorie, CD-uri și DVD-uri, adesea cu autografe – au orientat profilul bibliotecii spre standarde europene. Și astăzi, aceste resurse reprezintă repere valoroase în structura colecțiilor Bibliotecii de Arte.

Cuvinte cheie: Eugen Doga, donație de carte, organizarea informației, biblioteca muzical-teatrală, creații muzicale.

Abstract: Composer Eugen Doga has been a constant supporter of libraries, contributing significantly to the development of their collections. The “Tudor Argezi” Arts Library has benefited from his generous

donations, thanks to his deep understanding of the needs of a specialized collection. During the National Renaissance, when libraries redirected their acquisitions toward Romanian-language materials, Eugen Doga's contribution had a major impact: his donations – dictionaries, encyclopedias, art albums, scores, theoretical works, CDs and DVDs, often with autographs – helped align the library's profile with European standards. Even today, these carefully selected resources remain valuable reference points within the Arts Library's collections.

Keywords: Eugen Doga, book donation, information organization, music and theatre library, musical creations.

Unuia dintre cei mai de seamă reprezentanți ai culturii naționale, compozitor național de notorietate mondială... Eugen Doga, in memoriam.

De-a lungul mai multor decenii, Eugen Doga a fost un prieten adevărat al Bibliotecii de Arte „Tudor Arghezi”. Împreună cu el, am rescris istoria culturii naționale din perioada contemporană. În acest scop, am răsfoit pagini de arhivă, urmărindu-i evoluția chiar de la postul pe care îl ocupa în anii 1966-1967 ca învățător de muzică la Școala muzicală Nr. 1 din Chișinău. I-am transcris texte scrise de mână, prin care am dorit să-i facem publice opiniile și părerile despre copiii țării, care voiau să învețe unul sau mai multe din lista instrumentelor muzicale.

Cronica presei anilor '80-'90 ne relatează despre Biblioteca de Arte ca despre un centru important de informare și de lectură în viața capitalei. Acest fapt s-a datorat și activităților realizate de și împreună cu Eugen Doga.

În anul 1985, în incinta Bibliotecii de Arte, el a lansat primul său disc de vinil *Orașul meu cu umeri albi de piatră*¹, la care a fost prezentă și diva Operei Naționale, soprana Maria Bieșu. Pe discul, care se află și azi în resursele electronice ale bibliotecii, se păstrează autograful Maestrului: „Pentru colectivul minunat al acestei biblioteci!”

Acest disc de vinil a intrat în istorie prin mesajul transmis de cântecul *Orașul meu cu umeri albi de piatră*, devenit imnul Chișinăului. În ziarul *Chișinău, gazeta de seară*, din acea perioadă, putem citi următoarele:

¹ ДОГА, Евгений. Мой белый город. Музыка Евгения Доги [Звукозапись]: музыка к кинофильму / из кинофильма «Табор уходит в небо». Исполн. Ленинградский Концертный Орк. [Звукозапись] / Орк. Кинематографии; дир. Анатолий Бадхен. – Ленинград: Вокальный ансамбль сибирских цыган; Мелодия, 1985. – 1 грп. Ансамбль гитаристов; дир. М. Нерсесян. – Ленинград: Мелодия, 1980. – 1 грп.

„Anume prin acest cântec, în imaginația noastră s-a afirmat chipul Chișinăului modern, al unui oraș cu umeri albi din piatră. Stilului plastic al versurilor îi corespunde muzica, căreia îi sunt caracteristice amploarea suflului melodic și expresivitatea intonațiilor, plasticitatea și caracterul firesc, dinamicul activ al ritmului. **Eugeniu Doga**, autorul muzicii viitorului film, a apreciat de la prima vedere melodicitatea versurilor lui Gheorghe Vodă”.

Un rezultat firesc și logic al acestui fapt a fost melodia, pe care actualmente o cunoaștem și o îndrăgim cu toții. Povestea acestei piese muzicale a început cu versurile propuse. În 1972, poetul Gheorghe Vodă a scris un scenariu pentru un film documentar televizat despre Chișinău. O dovadă în acest sens este mărturia compozitorului Eugen Doga:

„În cântec, cuvântul pentru mine este important. Dacă ascult cântecul și nu înțeleg mesajul, consider cântecul ca fiind mort. Atunci când scriu muzica, caut muzica în versuri. Dacă versurile mi-au răvășit sufletul, atunci mă așez la pian. *Orașul meu cu umeri albi de piatră*, cum a început să fie numită această lucrare, a fost inclus în concursul televizat «Cântecul 73». La totalizarea rezultatelor concursului, cântecul despre *orașul meu* s-a dovedit a fi printre cele mai bune și a căpătat popularitate unională. Participarea la concursul televizat «Cântecul 73» i-a adus un mare succes și Sofiei Rotaru. Peste un an, cu același cântec despre Chișinău, ea a participat la concursul internațional «Orfeul de aur» de la Sofia [Bulgaria] și a câștigat Premiul cel Mare. Cântăreața talentată, lansând cântecul, împreună cu el, a căpătat ea însăși popularitate. Ea a devenit o stea a estradei sovietice, iar cântecul despre *orașul meu* – o filă din Fondul de Aur al antologiei noastre de cântece”.

Printre primele publicații ale Bibliotecii de Arte a fost bibliografia lui Eugen Doga, apărută în anul 1993. A fost prima biobibliografie realizată la BM „B.P. Hasdeu”, menționa (la celebrarea celor 55 de ani de activitate ai Bibliotecii de Arte „Tudor Arghezi”) dr. Lidia Kulikovski, ex-directorul general al BM „B.P. Hasdeu”, martor ocular al evenimentelor de atunci, și prima bibliografie a lui Eugen Doga, elaborată de echipa Bibliotecii de Arte din acei ani. Până atunci, cercetarea se axa pe activitatea persoanelor demult trecute din viață. A fost o propunere îndrăznească, când ne-am decis să-l invităm pe tânărul Eugen Doga (nu avea nici 54 de ani împliniți) la o colaborare în domeniul cercetării creației lui. Ne privea cu suspiciune. Biobibliografia oglindește viața și creația compozitorului, cuprinzând două capitole: „Opera” și „Despre

viața și creația compozitorului”. Capitolul „Opera” include subdiviziunile „Creații instrumentale”, „Creații vocale”, „Înregistrări pe discuri”, materialul fiind selectat în ordine alfabetică și cronologică. „Creațiile vocale” cuprind lucrări pentru coruri, cântece solo, cântece pentru copii. Selectarea surselor documentare a fost terminată în iunie 1992.

La lansarea acestei ediții², dr. Lidia Kulikovski mai menționa: „Compozitorul, fiind copleșit de rezultat, a declarat că este disponibil să colaboreze și în continuare cu această bibliotecă”. Procesul de documentare și cercetare la lucrare a fost mai anevoios, se făceau primii pași în cercetare biobibliografică. Din raportul de activitate al bibliotecii pentru anul 2002, referitor la o posibilă reeditare a lucrării date, cităm: „Reîncepea lucrul de reeditare a indicelui bibliografic, deoarece se impunea necesitatea consultării unor noi tipuri de documente apărute (dischete, benzi magnetice), noi resurse electronice (navigarea în internet), consultarea unui număr mare de reviste muzicale și de cultură și a cărților noi din seria «Antologii», precum și reflectarea unor noi aspecte în activitatea maestrului Doga – activitatea muzicală și publicistică”. Totuși, dat fiind condițiile de activitate a bibliotecii într-un nou ritm de dezvoltare și accelerare a serviciilor în baza utilizării noilor suporturi electronice pentru documentele de tip special muzical, diversificarea tipurilor de resurse informaționale în domeniile respective și distanța mare față de țară o mare parte din timp, la care se afla Maestrul, lucrul de cercetare asupra unei noi ediții a biobibliografiei nu a mai continuat.

Cronica presei anilor 2000 ne relatează despre activitatea Bibliotecii de Arte ca despre un centru de artă important în viața capitalei. Desfășurarea evenimentelor cultural-artistice de amploare, la care participau personalități artistice de talia compozitorului Eugen Doga și a sopranei Maria Bieșu, muzicologi Gleb Ceaicovschi-Mureșanu și Aurelian Dănilă, regizorul Veniamin

² Eugeniu Doga : bibliografie ; alcăt. : Angela Salinschi ; respons. de ed. Lidia Kulikovski ; red. Ludmila Pânzari . - Chișinău : Universitas, 1993 . - 64 p.

Apostol și dramaturgul Andrei Strâmbeanu, au făcut ca biblioteca să devină o carte de vizită pentru chișinăuieni și pentru oaspeții de peste hotare. Grație acestor evenimente, la care erau lansate noi apariții editoriale, precum cărți, note muzicale, CD-uri și DVD-uri, ce au contribuit semnificativ la sporirea resurselor informaționale ale bibliotecii, aveau loc și alte activități specifice. Din raportul de activitate al bibliotecii pentru anul 2000 aflăm că cele mai solicitate teme ale elevilor și studenților din școlile cu profil specializat au fost preponderent la tematica muzicală. Pentru scrierea comunicărilor și a tezelor au fost utilizate discuri, dintre care cele mai solicitate erau cele ale lui Eugen Doga – piesele instrumentale, cântecele *Orașul meu* și *Maria-Mirabela*. În baza creațiilor muzicale pentru film ale compozitorului, în bibliotecă a fost revizuit și redactat fișierul „Cântece din filme”. Aflându-se departe de hotarele țării, Eugen Doga participa la activitățile organizate de bibliotecă prin corespondență. Astfel, a participat la o serată de creație (din ianuarie 2003) consacrată romanțelor pe versurile lui Mihai Eminescu sau la prezentarea publică a albumului de note *Ah, cerut-am de la zodii*, la care Eugen Doga a contribuit prin scrierea cuvântului-înainte.

În acest context, este relevant să ne amintim despre interesul, curiozitatea și dragostea lui E. Doga față de creația poetică a lui Mihai Eminescu, un izvor de inspirație enorm pentru el. În ziarul *Chișinău, gazeta de seară* din martie 1974, de exemplu, se pune în discuții aprinse tema eminesciană. Eugen Doga deja atunci avea o părere aparte despre versurile eminesciene: „Și dacă a venit vorba despre Doga, e just nu numai faptul că e un compozitor tânăr, ci și faptul că el s-a afirmat pe tema contemporană al acestui gen de melodii, s-a evidențiat ca un adevărat maestru, care se pricepe să transpună în muzică pulsul vremii. De aceea, nu trebuie să facem nici un fel de obiecțiuni cu privire la dreptul său de a-și alege liber tema, ce i-a inspirat această operă muzicală” (este vorba despre compunerea de către Eugen Doga a baletului-operă *Luceafărul*).

În anul 2002, în cadrul sărbătorii de primăvară Mărțișor, care, la inițiativa Ministerului Culturii, se marchează în Republica Moldova începând cu anul 1967, când a fost organizată prima ediție, Eugen Doga, fiind unul dintre invitații de onoare ai acestui Festival Internațional, a anunțat publicul prezent la deschiderea evenimentului despre donația de carte făcută unei „biblioteci specializate” din Chișinău. Atunci, el a spus că a adunat toată viața sa

această bibliotecă [personală], a clădit-o cărămidă cu cărămidă, și îi este greu să se despartă de ea. Însă e conștient de faptul că tânăra generație, care vine la această bibliotecă, are nevoie să învețe și să se informeze: „Donez această parte a bibliotecii mele tinerilor de aici, care vor să învețe, să studieze”.

În ziarul *Кишиневские ведомости* din februarie 2002, în articolul *Eugen Doga a făcut o donație unei biblioteci de arte* putem găsi următoarele:

„Compozitorul a făcut recent o donație de cărți și discuri Bibliotecii de Arte din Chișinău. Donația conține volume adunate pe parcursul vieții și cele care au fost cărțile de studiu ale dumnealui. Un popor fără un spirit cultivat nu poate exista, iar arta pornește, mai întâi, de la Dumnezeu din noi și de la tradiții moștenite care trebuie protejate. Între cărți sunt și volume cu valoare de unicat pentru bibliotecile republicii: *Istoria muzicii universale* în limba germană (editată în 1885), studiul *Muzica regiunii carpatice*, adusă de compozitor din Slovacia, două volume de muzică slovacă, înglobând exemple folclorice populare autentice din această regiune.

În colecția menționată (de peste două sute de materiale) merită o atenție deosebită ediția germană care include toate simfoniile lui Beethoven, o integrală a pieselor lui Ceaikovski pe discuri veline, un set de cărți la orchestrație pentru care compozitorul destăinuie că are o pasiune deosebită, un set impunător de cărți la teoria muzicii în toată complexitatea genului, precum și lucrări ale lui Eugen Doga care au fost publicate...

Aici s-ar preta reaminti și de o altă donație pe care a făcut-o compozitorul când a dus pianul de acasă, 15 ani în urmă [1983], la casa de cultură din satul natal Mocra, de prin părțile Râbniței”.

Tot în anul 2002, compozitorul Eugen Doga a fost omagiat în incinta bibliotecii, la aniversarea a 65-a, în cadrul evenimentului cu genericul „Topit în cântec veșnic tânăr”, moderat de Serghei Pojar, cronicarul vieții muzicale din Republica Moldova. Atunci s-a vorbit despre creația compozitorului, despre succesele și realizările sale. Studenții de la Universitatea de Stat a Artelor³ au interpretat cântece din creația personală a maestrului, care, la rândul său, s-a oferit să interpreteze la pian muzica compusă de el pentru renumitul vals din filmul *Tandra și gingașa mea fiară*. Aniversarea de atunci a lui Eugen Doga constituie unul dintre principalele evenimente consacrate vieții și activității lui, desfășurat pentru publicul larg într-o bibliotecă. Aceasta ne permite să reiterăm că activitățile culturale constituie un prim-pas spre cercetare și, deci, spre înveșnicire. Astăzi, acest fapt rămâne de necontestat în memoria și conștiința publică, un act civic și o formă de promovare a valorificării patrimoniului cultural comunitar de către o bibliotecă.

În anul 2002, după cum este indicat în raportul anual al bibliotecii, s-au produs evenimente importante atât pentru bibliotecă, cât și pentru comunitate în general. A avut loc Conferința republicană a lucrătorilor din cultură pentru conducătorii de secții teatrale. În cadrul Conferinței, a fost desfășurată Ziua Informației despre Biblioteca de Arte. Comunității a fost prezentată o expoziție, care relatează despre colecțiile bibliotecii publice de tip specializat din domeniul artelor – despre apariția edițiilor noi pe subiecte din domeniul de profil (primite din Rusia, România și Republica Moldova). În premieră, la această Conferință republicană specializată, publicul a fost informat despre donația impunătoare de documente (cărți din domeniul muzicii, partituri muzicale, discuri de vinil) pe care a făcut-o compozitorul Eugen Doga bibliotecii (în total, peste 200 de exemplare).

Este oportun să evidențiem aici momentul că bibliotecile de tip specializat își construiesc colecțiile lor și grație donațiilor din bibliotecile personale ale unor profesioniști. La acel timp, colecția bibliotecii a ajuns să fie una din cele mai bogate și diversificate rezerve de publicații din Republica Moldova, România și Rusia, fiind bine organizată și reflectată în sisteme de informare tradiționale

³ Instituția dată s-a format în anul 1999, prin comasarea Institutului de Stat al Artelor și Academia de Muzică „G. Musicescu”; în forma ei actuală, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, a fost instituită în baza reorganizării Universității de Stat a Artelor la 1 septembrie 2002.

- cataloage alfabetice și sistematice de cărți, de partituri muzicale, de discuri, de reproduceri și, desigur, bibliografii în domeniu. În cadrul expoziției republicane, s-a pus accentul pe acest aspect important – gestionarea și conservarea eficientă a fondului de resurse. Un loc aparte îl deținea presa periodică – seriale, reviste de profil, ziare, care erau achiziționate și/sau donate de peste hotare (România și Rusia). Spre exemplu, în anul 1998, din România a fost donată revista *Secolul XX*,

în care erau reflectate aspectele literare (dramaturgie, traduceri în limba română a operelor literare străine), muzicale, cinematografice, cele din domeniul artelor plastice. Biblioteca mai primea și reviste pentru designeri, modelieri, pictori: *Mari pictori*, *Casa lux*, *Teatrul azi*, *Muzica*, *Noul cinema*, *Locuința mea*, *Das interiors*, *Pictura pas cu pas*, *Interier+Designer*, *Scena*, ziarele *Actualitatea muzicală*, *Ecran-magazin*; din Rusia, biblioteca achiziționa o altă serie de reviste și ziare de profil: ziarul *Экран и сцена*, revistele *Музыкальная жизнь*, *Сцена*, *Искусство кино*, *Юный художник*, *Современная драматургия*, *Киносценарии*.

Compozitorul Eugen Doga a fost un vizionar. A văzut/privit biblioteca ca pe una dintre provocările timpului, în care omul are posibilitate să-și fortifice potențialul creator. Și-a clădit întreaga sa carieră, având ca prioritate Biblioteca, a pledat pentru ea, a contribuit la îmbunătățirea ei substanțială prin donațiile sale valoroase. A fost familiarizat îndeaproape cu necesitățile de completare a resurselor unei biblioteci, a donat din biblioteca personală cărți care l-au format – enciclopedii și dicționare, partituri muzicale clasice și personale, cărți și CD-uri cu autografe, chiar și variantele de lucru ale creațiilor sale (așa numitele facsimile), noi ediții periodice din alte țări, noi titluri de carte. Și astăzi, miezul resurselor informaționale cu tematica muzicală națională și universală ale bibliotecii, selectate de Eugen Doga în cunoștință de cauză, poartă în sine un anumit scop. „Doar tinerii să învețe...” – scopul de familiarizare a tinerilor

începători, studenți, cercetători cu conceptul despre organizarea și gestionarea resurselor informaționale în diverse formate și contexte, fie ele cărți de teorie muzicală, lucrări din creația proprie (piese din concerte pentru violoncel, pian, chitară; balade, parafraze, romanețe, muzică pentru voce și pian), activități muzicale și metode de învățare a instrumentelor muzicale, note muzicale la filmele și spectacolele de teatru de la noi și de peste hotare, lucrări în format electronic:

„Toate acestea prind bine. Când compun un cântec, o simfonie sau o muzică de balet, caut întotdeauna să formulez un fel de supra-sarcină. Încerc să duc expresia până la capăt, să rămân original chiar în cea mai mărunță bucată muzicală”.

Oriunde s-ar fi aflat, Maestrul și-a făcut prezența în viața Bibliotecii de Arte atât cât i-a fost hărăzit! Între bibliotecă și compozitorul Eugen Doga au existat mereu relații de colaborare și prietenie. 1 Martie, ziua de naștere a compozitorului, a devenit pentru bibliotecă una specială – Zi de informare, consacrată activității și operei integrale ale Maestrului; pentru ziua de 17 iulie, Ziua Chișinăului, și pentru decada Zilele Chișinău, marcată în luna octombrie în contextul sărbătorii religioase Hramul Orașului, a devenit o tradiție ca în incinta bibliotecii să răsună melodia *Orașul meu cu umeri albi de piatră* de Eugen Doga.

Am avut onoarea să-i redescoperim din noianul timpului partituri cu muzica scrisă de el odinioară, ce poartă amprenta anilor trecuți – notate cu caractere chirilice, cu paginile uzate de cititorii de atunci, care nu staționau pe rafturile bibliotecii, dar se împrumutau zilnic la domiciliu, se solicitau, se multiplicau.

În ianuarie 2022, s-au împlinit 55 de ani de la publicarea cărții *Orașul cântă = Topod noem*, editată în anul 1967 la Editura Cartea Moldovenească. Ediția, concepută și alcătuită de Eugen Doga, prezintă o culegere de paisprezece cântece despre orașul Chișinău compuse de compozitorii moldoveni. Cartea este mărturia despre dragostea pe care a purtat-o Eugen Doga față de Chișinău. Trei piese muzicale din această ediție îi aparțin lui Eugen Doga: *Cu mine-i cântecul* pe versuri de Pavel Darie, *Mări de flori* pe versuri de Anatol Ciocanu, *Șantier ni-i țara toată* pe versuri de Nicolae Esinencu.

Creația compozitorului constituie un subiect important în conținutul blogului specializat „Chișinău muzical” al Bibliotecii de Arte⁴. Conținutul elaborat de bibliotecari este divers:

⁴ <https://bibliomusic.wordpress.com/?s=doga>

- apariții editoriale:
<https://bibliomusic.wordpress.com/2018/10/17/eugen-doga-dialogurile-dragostei-noi-partituri-muzicale/>;
- lista bibliografică a lucrărilor din resursele informaționale ale bibliotecii:
<https://bibliomusic.wordpress.com/2017/03/01/eugen-doga-compozitor-academician/>;
- lucrări de compoziție în domeniul muzicii de estradă:
<https://bibliomusic.wordpress.com/2025/05/17/muzica-usoara-moldoveneasca-cantece-de-estrada/>;
- învățământul muzical național:
<https://bibliomusic.wordpress.com/2025/04/29/invataman-tul-muzical-republican-in-anii-60-ai-secolului-xx/>
- fenomenul muzical național:
<https://bibliomusic.wordpress.com/2025/04/25/fenome-nul-muzical-moldovenesc-din-a-doua-jumatate-a-seco-luli-xx/>
- cântecele consacrate orașului Chișinău:
<https://bibliomusic.wordpress.com/2022/10/12/3314/>;
<https://bibliomusic.wordpress.com/2024/06/19/orasul-meu-cu-umeri-albi-de-piatra/>.

Crearea acestor conținuturi a fost posibilă doar prin procesul de documentare și cercetare a surselor preluate din paginile presei naționale, cât și din materialele Ministerului Culturii și din colecția Agenției Naționale a Arhivelor. O altă sursă în elucidarea creației componistice a maestrului sunt resursele informaționale ale bibliotecii, în special colecția partiturilor muzicale editate în perioada sovietică. Aceste resurse sunt binevenite din motivul că sunt însoțite de instrucțiuni și comentarii metodice făcute de specialiști în domeniu, unii dintre ei cunoscând foarte bine personalitatea creatorului.

În perioada anilor ce au urmat, începând cu cei de după Renașterea Națională, Eugen Doga și-a extins semnificativ opera de creație. A militat permanent la o apropiere față de literatură în creația componistică, a colaborat cu scriitori renumiți, în special cu Grigore Vieru, Gheorghe Vodă, Ion Podoleanu, Anatol Ciocanu ș.a. Despre această colaborare au fost elaborate liste bibliografice, structurate după domenii (cântece pentru copii, cântece populare și de estradă, cântece religioase), după limbă (ediții în

limbile română și rusă), după tipul documentelor (înregistrările audio-video)⁵.

Eugen Doga a editat cărți de literatură artistică și literatură autobiografică, a realizat activități muzicale de înaltă ținută artistică și muzicală, a colaborat cu o vastă listă de specialiști din domeniul interpretării, compoziției, a regiei, a actoriei și a literaturii, care au îmbogățit semnificativ cultura muzicală națională. De altfel, despre relațiile de colaborare multilaterală în direcția dată el spune în felul următor: „Succesul unui film, după părerea mea, poate fi asigurat numai atunci când regizorul, operatorul, actorii și compozitorul lucrează până la limita posibilităților lor și fără a-și pierde stilul în creație”.

Biblioteca de Arte a identificat, promovat și cultivat valoarea științifică și importanța activității sale. Despre noutățile editoriale ale compozitorului și cărțile apărute despre el, am informat comunitatea cu multă responsabilitate. În anul 2021, pe pagina de Facebook a Bibliotecii de Arte, am scris astfel:

„La București, a fost editată monografia *Eugen Doga: Perspectiva inversă* (București: Editura Academiei Române, 2020). Cartea este semnată de muzicologul Ion Gagim, doctor habilitat în pedagogie, Maestru în Artă, profesor universitar. Lucrarea are 224 de pagini și a fost scrisă pornind de la ideea de a fi editată pentru difuzare în special în dreapta Prutului, unde nu au fost publicate până în prezent cărți despre marele compozitor, în scopul de a lărgi cunoașterea operei sale. Noua apariție are ca subiect muzica maestrului, mesajele pe care le conțin creațiile sale prin sonoritățile pe care le-a turnat compozitorul în partitură și care cuceresc inimile ascultătorilor prin vraja lor. De aceea, cartea se adresează cititorului nu doar ca «cititor», ci și ca «ascultător» al creațiilor compozitorului. În acest scop, autorul cărții vine cu prezentarea și comentariile unui șir de lucrări, în intenția de a înlesni perceperea și înțelegerea lor aprofundată”.

Aniversarea a 85-a a compozitorului am marcat-o la bibliotecă în anul 2022 (când a fost declarat Anul Cultural Eugen Doga) prin organizarea conferinței științifice cu genericul „Perceperea și înțelegerea mesajului în creația compozitorului Eugen Doga”. Un eveniment important, organizat de Biblioteca de Arte și BM „B.P. Hasdeu”, un for științific cu participarea unor nume notorii din arta și știința muzicală, a pedagogiei muzicale, a cercetării

⁵ Aceste date pot fi accesate la următoarele linkuri: <https://bibliomusic.wordpress.com/2017/03/01/eugen-doga-compozitor-academician/>; <https://bibliomusic.wordpress.com/2018/03/05/lista-bibliografica-poetul-grigore-vieru-in-muzica/>.

muzicologice, a poeților și bibliotecarilor, pe care Maestrul i-a cunoscut în viața reală. Din partea bibliotecii a fost prezentată informația amplă despre Eugen Doga în calitate de autor de cărți, alcătuitor de culegeri și volume, autor al metodelor de învățat la instrumente muzicale, autor al muzicii de film, autor de cărți de literatură biografică și beletristică⁶.

Ultimele sale vizite în bibliotecă compozitorul le-a avut în septembrie 2021 și 2022: una cu scop de cercetare și documentare, fiind însoțit de angajații de la Direcția Generală Cultură și Patrimoniu Cultural a Consiliului municipal Chișinău, și alta, când a răspuns solicitării noastre de a participa la o întâlnire cu copiii în incinta bibliotecii.

Subiectul discuțiilor inițiate de Maestru la aceste întâlniri a fost variat: despre talent și trudă, despre ochiul de copil, care prinde tot, dar și capacitatea lui de a percepe perfect muzica, încă din frageda copilărie. Apoi, retrași în liniștea unei săli de lectură, am discutat nemijlocit despre bibliotecă. Neașteptată a fost mărturisirea sa despre acea donație de carte, făcută „bibliotecii din vale... Am adus aici o mașină întregă de cărți...” Atunci, din dulapuri, i-am pus pe masă acele facsimile, variantele de lucru ale partiturilor sale muzicale, care, răsfându-le, i-au trezit amintiri din acele timpuri, de la sfârșitul anilor '70, din anii '80, '90, '2000. I-am mărturisit că și acum această donație stă la baza colecției speciale muzicale ale bibliotecii. Mi-a spus, fiind conștient de acest fapt, că „tânăra generație, care vine la această bibliotecă, are necesitate să învețe și să se informeze...” Atunci, reconfirmând, a spus că a adunat toată viața sa această bibliotecă, a clădit-o cărămidă cu cărămidă, și că îi este greu să se despartă de ea: „Doresc ca această parte a bibliotecii mele să fie în folosul tinerilor de aici, care vor să învețe, să studieze”. Consemnăm doar că, în cadrul vizitei sale, Eugen Doga a rămas surprins de bogăția spirituală a bibliotecii. Părerea lui, spusă în toamna lui 2021 ne-a uimit: „Într-o bibliotecă, este foarte mult de lucru. Voi aveți aici o bijuterie, la care trebuie să depuneți toate eforturile pentru a o transforma într-un veritabil Centru de Artă și Cultură”.

În cadrul celei de-a doua vizite, în septembrie 2022, la întâlnirea sa cu copiii, am avut parte și de un moment care ne-a luat

⁶ Informația despre organizarea Conferinței și despre comunicările participanților a fost relatată în volumul 85 (nr. 2) al revistei *BiblioPolis* din anul 2022, în paginile 64-68, 68-79, 80-89, 90-92.

prin surprindere. Din intenții nobile și din respect pentru oaspețele mult așteptat, am preconizat invitația unui moderator al evenimentului și a unei persoane cu care a avut o experiență de lucru de ani buni alături de maestru Eugen Doga. Este vorba despre scriitoarea Viorica Covalschi, cunoscută și îndrăgită de copii din cadrul Programului de lectură „Chișinăul citește”, și despre apariția cărții *Plaiule cu vise albastre*, semnată de Eugen Doga și Viorica Covalschi și inclusă în acest program.

Am avut prilejul să vorbim și despre lucrul de cercetare în bibliotecă, despre care, cu regret a menționat, că și-ar dori să i se elaboreze o nouă biobibliografie, să fie inițiat acest proces de către BM „B.P. Hasdeu”, readucând din amintire perioada primei sale „Biografii” din 1993, când „bibliotecarele frumoase de la această bibliotecă au făcut un lucru atât de mare”.

Avem a spune spre final că Eugen Doga a fost dintotdeauna prietenul bibliotecilor. Chiar aflându-se la depărtare, el a continuat să doneze compoziții muzicale personale, fapt care a contribuit la suplinirea neîntreruptă a resurselor la subcolecția „documente de muzică tipărită”. La ultima sa vizită, a venit cu o donație de șase cărți din creația proprie, toate cu autograf.

Plecarea lui Eugen Doga ne-a prins total nepregătiți. Astăzi, îi rămânem îndatorați, dar mândri la gândul că am fost contemporani cu Domnia sa!

Referințe bibliografice

1. DOROȘ, L. Ziua lui Eminescu! *Chișinău. Gazetă de seară*. 1974, 26 mar., p. 3.
2. Eugen Doga. Aurelian Dănilă (red. coord.). Tamara Osmoschescu (red.). Chișinău: Combinatul Poligrafic, 2002, p. 10.
3. Eugen Doga a făcut o donație unei biblioteci de arte. *Кишиневские ведомости*. 2002, 26 febr., p. 4.
4. Serată omagială: 65 ani ai compozitorului Eugen Doga. In: *Biblioteca de arte: Raport de activitate 2002*. Chișinău, 2003, p. 15.
5. STOLEAR, Zinovii. Orașul meu cu umeri albi de piatră. *Chișinău. Gazetă de seară*. 1987, 10 ian., p. 3.

SCHIMB DE EXPERIENȚĂ

CZU 027.52(498)(0:82-992)=135.1

JURNAL DE CĂLĂTORIE: SIBIU, CLUJ, TÂRGU MUREȘ

*Dr. hab. Elena UNGUREANU,
șef Secție studii și cercetări, BM „B.P. Hasdeu”*

I. OCHII SIBIULUI CARE NE-AU URMĂRIT

16-17 iunie 2025. Am mers și noi, un grup de bibliotecari de la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” din Chișinău, avizi de cunoaștere, să descoperim SIBIUL, cel care fusese cândva, între 1692-1791 și 1849-1865, capitală a Principatului Transilvaniei. Sibiul care a fost al doilea oraș participant la Revoluția din 1989. Sibiul care, împreună cu Luxemburgul, a fost declarat Capitală Culturală Europeană în 2007.

La Biblioteca ASTRA ne aștepta actualul ei director, Răzvan Pop, feblețea bibliotecarelor de la Chișinău, care ne-a copleșit cu o

„Ochii” Sibiului.

mulțime de informații istorice, filologice, tehnice, culturale, digitale, administrative. După ce ne-a făcut o excursie de-a mai mare dragul, mai întâi prin sălile și compartimentele corpului B al bibliotecii (renovat și modernizat în 2007, cât să-ți placă să revii acolo, dotat IT cum e scris la... carte), am admirat și corpul A, vechi de mai bine de un secol (inaugurat în 1905), cu o sală de festivități de nu-ți venea să crezi că istoria care s-a clădit cândva a rămas acolo și pentru folosința noastră, prin străduința unor mari cărturari precum Andrei Șaguna, Timotei Cipariu sau Gheorghe Barițiu. O alee întregă cu busturi ale personalităților care au scris istorie Sibiului!

Aceștia au avut grijă să ajungă până azi cărți din care își revendică omul modern cunoașterea: *Evanghelia cu învățătură*, tipărită de diaconul Coresi la Brașov în 1581; *Cazania lui Varlaam*, apărută la Iași în 1643; *Psaltirea lui Dosoftei*, tot la Iași, în 1680; *Divanul sau Gâlceava înțeleptului cu lumea*, prima operă a lui Dimitrie Cantemir, apărută la Iași, în 1698; și multe alte cărți vechi și rare, pe care – s-o recunoaștem! – nu le prețuim îndeajuns. Căci de acolo începe *Arheologia cunoașterii*, cu un titlu celebru de Michel Foucault, despre care Gilles Deleuze, un alt mare gânditor, spunea că ar fi cea mai importantă carte despre multiplicitate. Asta, ca să dăm și noi cu citatul. Iar biblioteca ce este: o istorie a ideilor. Un lung șir de discursuri tipărite fixate între coperti. Așezate pe rafturi unul lângă altul. Ca să avem acces la ele.

În Bibliotecă am văzut de toate: de la incunabule și tipărituri vechi la American Corner: un total de peste 800 de mii de documente (cărți, periodice, CD-uri, CD-ROM-uri, DVD-uri, casete audio și video, cărți românești vechi (BRV), cărți vechi și rare). Felul cum le păstrează e de reținut și de apreciat.

Promenada prin Sibiul istoric a fost incredibilă. Cazați la căminele Liceului Tehnologic de Industrie Alimentară „Terezianum”, am asistat

Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu (blocul B).

de departe la careul de absolvire, urmărind emoțiile liceenilor care își croiau drum spre viața matură, pe cont propriu. Și, ah, ce bună-tăți am servit noi acolo, ca la mama acasă, ca într-un loc de unde pornesc începuturile!

Domnul Pop ne-a însoțit răbdător pe Aleea personalităților sibiene, vorbindu-ne despre meritele Asociațiunii ASTRA (Asociația Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român), ne-a deschis ușile Muzeului Asociațiunii și ale Editurii Bibliotecii ASTRA și ne-a provocat la o discuție în Sala Mare a Bibliotecii, de pe coloanele înalte și maestuoase ale căreia ne priveau sculpturi fabuloase ca din marile muzee ale lumii. A fost o revelație discuția cu Ioan Mihail Cruciat, specialistul IT + IA, căruia biblioteca îi datorează o înțelegere foarte clară a ceea ce numim digitizare (la propriu, la figurat și în toate felurile), implicarea în proiecte precum Europeana sau crearea Depozitului Digital.

Ca să putem admira centrul istoric al orașului, am trecut pe lângă Tribunalul Sibiu de mai multe ori, iar printre ulicioarele pavate am privit în ochii din acoperișul caselor (*ochii Sibiului*), și acei ochi ne-au urmărit șireți, muți și vorbitori în același timp pe tot drumul nostru la întâlnirea cu măria sa istoria. Piața Mare, Piața Mică, Palatul Brukenthal (după numele baronului Samuel von Brukenthal). Turnul Sfatului, Turnul cu Ceas, Piața Huet, unde ne ploua în cap cu flori de tei, Biserica romano-catolică „Sfânta Treime”, Catedrala Evanghelică Luterană Sf. Maria, Biserica Evanghelică Parohială, Podul Minciunilor (o pasarelă pietonală între Orașul de sus și Orașul de jos)... Am mers pe strada Nicolae Bălcescu, fostă Cisnădiei (germ. Heltauergasse), principala zonă pietonală din centrul Sibiului, și tot acolo, după ce am căutat o pălărie în buticul „Etnica”, am băut cea mai bună bere din Sibiu. Bine, fiecare a băut berea cea mai bună pentru gustul său!

Rafturi mobile.

Bibliotecarii la o discuție nonformală.

Da, Biblioteca e un filtru care reflectă imaginea societății, iar oamenii aleși să conducă mișcarea bibliotecilor chiar au de dus o misiune grea. Dar atât de necesară inteligenței care stă să vină!

Și asta nu e tot: Colegiul Național „Samuel von Brukenthal” (liceu cu predare în limba germană), Colegiul Național „Octavian Goga”, Colegiul Național „Gheorghe Lazăr”, Colegiul Național Pedagogic „Andrei Șaguna”, Statuia lui Ioan Nepomuk (preot și martir creștin ceh, aruncat de pe podul Carol din Praga; statuie instalată odinioară în Piața Mare, depozitată din anii 1950 în curtea interioară a Bisericii Catolice) – surprizele veneau de peste tot, iar domnul Pop nu ne slăbea cu informațiile, ca un ghid sadea, cu tot instrumentarul la el.

Nu e de ajuns să spunem că îi suntem profund recunoscători dumnealui și echipei pe care o diriguiește cum știe mai bine. Mulțumim Direcției Cultură a primăriei pentru această ocazie de a fi în miezul problemei: CARTEA cu adevărat rară! Cred că din această descriere ne-au scăpat destule personalități, ani, lucruri, locuri, amănunte, căci se perindau unul după altul cu o viteză mai mare decât puteam asimila. Chiar și așa, senzația că Sibiul European ne-a devenit mult mai familiar – a devenit absolut clară.

Ochii care ne-au urmărit din acoperișurile caselor istorice sunt acum intrați și-n ochii noștri.

Portret de grup: 2007 vs 2025, Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu.

II. CLUJUL DIN CĂRȚI ȘI CLUJUL DIN REALITATE

18-19 iunie 2025. În mai puțin de 2 ore, am fost la Cluj. Orașul-comoară, i se zice. *Inima Transilvaniei*. Cazarea în pensiune s-a lăsat cu o șezătoare de pomină, iar (re)întâlnirea neașteptată cu prof. univ. dr. Alin-Mihai Gherman (datorată în exclusivitate doamnei Parascovia Onciu) a făcut seara la fel de excelentă ca și denumirea ei. Un munte de înțelepciune ne-a distrat lejer, iar unii dintre noi nici nu au realizat cu cine avusesem onoarea: filologul, lexicograful, paleograful Alin-Mihai Gherman (n. 1945), cel care l-a cunoscut îndeaproape pe Lucian Blaga! Trei decenii (1969-1999) a activat la Biblioteca Filialei Cluj a Academiei Române, Secția de carte veche și manuscrise.

Universitatea Babeș-Bolyai
din Cluj-Napoca

Preiau, cu întârziere, o informație de pe o pagină a Universității ieșene, cu care dânsul colaborase: „Profesorul Gherman este unul dintre cei mai proeminenți filologi români și editor al unor importante monumente de limbă românească, dintre care: *Pravila aleasă* a lui Eustratie logofătul (1632),

Predichele lui Petru Maior, *Psaltirea în versuri* a lui Teodor Corbea și *Evanghelia învățătoare* de la Govora (1642). [...] Între proiectele fundamentale la care a colaborat de-a lungul timpului se numără seria „Monumenta linguae Dacoromanorum”, inițiată de profesorul Paul Miron în anii '80 și finalizată sub conducerea profesorului Eugen Munteanu (publicate la Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași între anii 1988-2015)”. Pentru cei neinițiați, reținem doar atât: astfel de proiecte cercetează fundamental teme legate de tradiția și transmiterea textului Bibliei în diverse perioade și zone geografice (a se vedea: <https://mld.uaic.ro/>).

Cu o astfel de intrare, Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj nu avea decât de câștigat. După salutul cald și prezentările de rigoare, într-un cadru prietenos (în lipsa, dar sub ochiul vigilent al Sorinei Stanca), directorul adjunct doamna Floarea Elena Moșoiu ne-a pus în legătură pe toți, vorbindu-ne despre „Transformare și tranziția digitală (RFID)” (Tehnologia *Identificare prin radiofrecvență – Radio Frequency Identification*) în biblioteca de la Cluj, experiență pe care ne-am dori-o mult și la

Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj

Alături de colegii clujeni în incinta Bibliotecii Județene „Octavian Goga” Cluj

Chișinău. RFID este o formă de comunicare fără fir, care folosește o frecvență radio a spectrului electromagnetic pentru a identifica în mod unic un obiect, un animal sau o persoană, în cazul nostru – cartea de la raft. Poate, nu durează prea mult până ajunge și la noi, la BM, tehnologia: iar odată cu ea și terminologia: *stație bibliotecar, stație de conversie, porți de detecție, cititor RFID portabil, unitate de autocirculație, etichete (taguri RFID)* etc.

Ulterior, Ana-Maria Dudescu și Georgeta Topan ne-au informat despre „Oferta de servicii digitale și electronice”, iar directorul adjunct ne-a prezentat „Strategia digitală și Biblioteca Digitală Națională”. Simona Floruțau ne-a încântat prin modul ludic și degajat în care a vorbit despre „Utilizarea platformei Moodle în activitatea de pregătire profesională a personalului bibliotecii”. În final, bibliotecara Ioana Pop s-a referit la valorificarea colecțiilor de istorie locală.

De asemenea, am avut ocazia să vizităm toate departamentele și secțiile bibliotecii clujene, zonele amenajate pentru copii și adolescenți, secțiile pentru adulți și artă, sala multiculturală, compartimentul bibliografic, sălile de lectură, colecțiile speciale, Muzeul Emil Isac, American Corner – toate frumos amenajate, spațioase, echipate, modernizate. Deși nu am avut posibilitatea să vedem și celelalte 3 filiale (Traian Brad, Kogălniceanu și Grigorescu), vizita la Filiala Zorilor a Bibliotecii Județene „Octavian Goga” a fost un moment de respiro, în care ne-am plimbat printre cărți ca printr-un lan de maci. După care a urmat un excelent tur al Clujului cultural, tur

în care am fost amabil însoțite de doamnele Cristina Pop și Simona Floruțau. Două mii de ani de istorie zăceau la picioarele noastre, călcăm pe ei și nici nu aveam timp să vibrăm mai mult.

Universitatea Babeș-Bolyai, pe care voiam să o văd de o veșnicie (care s-a născut la sat), cea mai mare și veche instituție academică din țară (din 1581!) (atât de impunătoare pe din afară, încât nu am niciun dubiu că nu ar fi la fel și pe dinăuntru). Două cuvinte despre tandemul de nume Babeș-Bolyai. Numele celor doi mari oameni de știință din Transilvania care stau pe frontispiciul acestei instituții sunt: al părintelui bacteriologiei Victor Babeș și al creatorului geometriei neeuclidiene, matematicianul János Bolyai, care s-a ocupat de știința absolută a spațiului (nu mă adâncesc, că dau de clopotul lui Gauss!). Știința modernă ar fi fost infinit mai săracă fără descoperirile lor.

Nu mai țin minte ce am vizitat/pupat mai întâi: Splaiul Independenței sau Piața Unirii, unde prin preajmă se desfășurau evenimente din cadrul Festivalului Internațional de Film Transilvania TIFF.24 (2025) (<https://tiff.ro/festival/2025>). Din lipsă de timp, doar am examinat en face și în profil grandiosul ansamblu monumental din fața zidului Cetății (statuia ecvestră a regelui Ungariei Matia Corvin / Matei Corvinul) (1458-1490), însoțit de cei 4 generali ai săi.

În treacăt, am tras cu piciorul în sau cu ochiul spre: Palatul Primăriei, Palatul Prefecturii, Palatul de Finanțe, Palatul de Justiție, Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga”, Palatul Arhiepiscopiei Ortodoxe, Biserica greco-catolică, Biserica romano-catolică Sf. Petru, Biserica romano-catolică Sf. Mihail, Biserica romano-catolică Sf. Treime... Recunosc, unora le-am văzut doar turlele de departe. Traseul nostru era încărcat de urme istorice: inscripții, tablouri murale, blazoane, basoreliefuri, busturi, statui... (cred că unele nici nu le-am zărit, dar ce mai contează, dacă bine la descriere) – semne rămase pentru memoria locală, regională, continentală și universală. Statuia Ciumei sau Statuia Sfintei Maria Protectoarea a fost construită în 1744, ca semn de eradicare a epidemiei de ciumă din anii 1738-1742. Și ne-am gândit imediat la un monument al eradicării Covidului din anii 2020-2022...

Dintre sutele de case și conace, care sunt protejate ca monumente istorice, am reținut, ca una dintre cele mai vechi, Casa Matia, construită în secolul al XV-lea, în care s-a născut Matei Corvinul, în data de 23 februarie 1443.

Ni s-a relatat cu lux de amănunte despre Bastionul (Turnul) Croitorilor, al Postăvarilor, Lăcătușilor (devenit ulterior al Pompierilor), al Pantofarilor (parțial demolat), și mai sunt câteva... Am urcat și am admirat Bastionul Croitorilor, ridicat în secolul al XV-lea, și, bineînțeles, am invidiat modul în care toate monumentele istorice sunt reînviată cu ajutorul fondurilor europene.

Spre finele zilei, cuiva i-a scăpat din gură: „Grădina Botanică!”, cea amplasată pe 14 ha, dar era prea târziu pentru atâtea hectare. Prin urmare, am lăsat-o pentru data viitoare, când vom reveni la Cluj. Am sacrificat-o cu ajutorul lui Iulius Mall, dar nu mai mult de o oră, așa încât nu a avut de suferit prea mult nici mallul, nici grădina. Oricum, eram doldora de istorie.

III. PRIN TÂRG. TÂRGUL MUREȘULUI

20 iunie 2025. Ultima zi a călătoriei noastre a fost o suită întreagă de emoții și evenimente. Doamna dr. Monica Avram, managerul Bibliotecii Județene Mureș, ne-a așteptat în clădirea Consiliului Județean (clădire istorică în care se află Palatul Culturii). Prietenoasă și cu multă deschidere, ne-a povestit, într-un mod absolut relaxant, despre biblioteca pe care o conduce din 2009 și care are o vechime de mai bine de 200 de ani (1802). Doamna directoare ne-a vorbit despre noul soft de bibliotecă Qulto; despre secțiile Artă, Publicații Periodice și American

Biblioteca Județeană Mureș.

Corner, despre Cuibul democrației, despre programul Biblionet și despre proiectele internaționale.

În drum spre Palat, am admirat somptuozitatea câtorva lăcașe de cult protejate de stat: Catedrala Ortodoxă Înălțarea Domnului, Biserica Sf. Ioan Botezătorul (denumită și Mănăstirea Iezuiților, din Piața Trandafirilor), Biserica Reformată din Cetatea Târgu Mureș, singurul monument păstrat de la începutul sec. al XV-lea.

Interiorul Bibliotecii este o comoară aflată sub jurisdicția Consiliului județean Mureș. Cartea veche și rară e aranjată riguros pe rafturile dulapurilor cu uși de sticlă, iar apropierea de cărți se face cu mânuși. Printre rarități, dăm cu ochii de *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, periodic care a contribuit substanțial la unitatea limbii române, iar în timpul Revoluției de la 1848, ziarul a tipărit toate documentele istorice ale momentului. Numele colaboratorilor ei vorbește de la sine: Gheorghe Barițiu, Iacob Mureșanu, Ion Heliade-Rădulescu, Ion Ghica, Cezar Bolliac, Dimitrie Bolintineanu, Alecu Russo, Constantin Negruzzi, Andrei Mureșanu ș.a. Pe o placă citim numele tuturor directorilor Bibliotecii Județene Mureș!

Apoi a urmat biblioteca mureșeană propriu-zisă, care mi s-a părut fenomenală. Scara mi-a adus aminte, desigur, de *Șoarecele de bibliotecă* al lui Carl Spitzweg (cca 1850). Bătrânul dascăl, rupt de realitate, studia concentrat ceva în dreptul secțiunii „Metafizică” din 4 cărți concomitent! Câte una în ambele mâini, sub braț și încă una între genunchi (ce corespondență cu ferestrele Internetului de azi!), savantul nostru necunoscut era, evident, în căutarea cunoașterii, fără niciun fel de siguranță pe acea scară (dar ce siguranță noi, cu IA?), cu o batistă ieșind dintr-un buzunar, cu ochelarii, cel mai probabil, uitați undeva pe jos. Animate de asemănare, bibliotecarele au făcut o câte o poză similară.

După care a urmat o surpriză mai mare: secția cu cărți concepută la nivelul doi cu o podea din sticlă, care permitea să vezi biblioteca din toate părțile! Ce invenție grozavă, à la Borges!

Apoi, doamna Monica Avram, cu asistentele dumneaei, ne-a făcut un voiaj prin ceea ce are Palatul mai frumos: Muzeul Județean Mureș, demonstrându-ne foaierea și scările, Sala de concerte (cu o Orgă Rieger din 1913!) și Sala oglinzilor (cu superbe vitralii de epocă) în toată splendoarea lor. În Palat erau în plină desfășurare câteva expoziții pe care nu am sperat să le vedem vreodată: *Soldații de teracotă* (vă aduceți aminte: armata ceea

Foaie pentru minte, inimă și literatură – un...
BiblioPolis de pe la 1847.

descoperită în apropiere de mausoleul lui Qin Shi Huang, primul împărat chinez). Bineînțeles, în muzeu a fost expusă copia doar a unui segment, căci armata aceea funerară avea nici mai mult, nici mai puțin, peste 8000 de soldați, 130 de cavaleri cu 520 de cai și 150 de cai de cavalerie!). Palatul găzduia și o expoziție de pictură (Galeria de Artă Românească Modernă, cu tablouri autentice ale lui Grigorescu, Luchian, Tonitza ș.a.), dar și expoziția dedicată primarului Bernády György (1902-1912), care a pus bazele infrastructurii orașului.

Urcarea în Turnul (de 60 de metri, cu 200 de scări) din Palatul Prefecturii (construit între anii 1905-1908, la inițiativa primarului) ne-a dezvăluit o priveliște de zile mari. Orașul întreg se vedea ca în palmă. Între alte vârfuri memorabile, Biserica „Buna Vestire” (supranumită și Catedrala Mică) se consideră o miniatură fidelă a Bazilicii Sfântul Petru de la Vatican.

În sfârșit, biblioteca-minune a Mureșului: Teleki-Bolyai! care este o secție a Bibliotecii Județene Mureș. Bijuteria asta trebuie și s-o vezi și s-o savurezi! Având o vastă cultură și o viziune pentru secole înainte, împătimit de cărți și de lectură, guvernatorul Transilvaniei Sámuel Teleki (1731-1822), pe timpul când era la Viena, concepe o mare bibliotecă europeană în Târgul Mureșului, cu carte enciclopedică. Contele a lăsat moștenire biblioteca prin testament; un testament din care se revendică Legea bibliotecilor de azi. Spre a rămâne moștenire peste veacuri.

Biblioteca Klara Lazok ne-a povestit cu multă pasiune istoricul instituției și ne-a ghidat printre exponate. Inițial, biblioteca cuprindea 40 000 de volume, până în 1822, când contele a lăsat această lume cu convingerea că anume cărțile vor salva omenirea și cunoașterea umană. Printre cele mai valoroase cărți se numără exemplare semnate de Aristotel, Platon, Voltaire, Jean-Jacques

Rousseau, Descartes, D'Alembert, Diderot – sunt doar câteva nume celebre care stau pe coperta cărților din sus-amintita bibliotecă și care stau la loc de cinste în ampla expoziție ce poate concura cu marile biblioteci ale lumii. În prezent, fondul de carte atinge impresionanta cifră de 250 000 de volume extrem de prețioase, multe dintre ele unicat.

Spre seară, echipa de la Târgu Mureș ne-a încântat cu povești sub nucul din curtea bibliotecii. Că-s ungureancă, am apreciat istoria, mândria și accentul maghiarilor! Iar gulașul unguresc a fost o nebunie! Încheiem totuși cu un citat despre Carte: câtă vreme o păstrăm – ne va păstra și ea pe noi.

Fotografii: Elena UNGUREANU

CZU 027.52(498)(0:82-992)=135.1

DESCOPERIRI, INSPIRAȚIE ȘI BUNE PRACTICI ÎN BIBLIOTECILE DIN ROMÂNIA

*Natalia GAINA,
șef, Filiala „Valentin Ignatenco”, BM „B.P. Hasdeu”*

În perioada 16-20 iunie 2025, am avut onoarea și bucuria de a participa, împreună cu alți colegi din cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, la o vizită de studiu în România. În cadrul acestei experiențe profesionale valoroase, am descoperit trei centre biblioteconomice de referință: Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu, Biblioteca Județeană „Octavian Goga” din Cluj-Napoca cu Filiala Zorilor, precum și Biblioteca Județeană Mureș și renumita Filială Teleki-Bolyai din Târgu Mureș.

Această vizită a fost nu doar o incursiune în lumea bibliotecilor românești, ci și un prilej de reflecție și învățare, de conectare profesională, dar și emoțională cu colegi pasionați de misiunea bibliotecii în societate.

Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu – tradiție și inovație

Prima noastră oprire a fost la Biblioteca Județeană ASTRA din Sibiu, o instituție cu un patrimoniu impresionant și cu o viziune modernă asupra serviciilor publice. Am fost întâmpinați cu

căldură și deschidere de o echipă profesionistă, dornică să împărtășească din experiențele lor. Ne-au impresionat organizarea internă, proiectele pentru copii, tineri și seniori, dar și integrarea tehnologiilor digitale în activitatea cotidiană. Biblioteca ASTRA este un exemplu de instituție care îmbină armonios respectul față de tradiție cu adaptarea la nevoile contemporane ale comunității.

Biblioteca „Octavian Goga” Cluj – un model de dinamism și implicare

În Cluj-Napoca am descoperit o altă lume a bibliotecii – una activă, creativă, orientată spre comunitate. Biblioteca Județeană „Octavian Goga” este un adevărat centru de resurse, cu spații prietenoase și moderne, unde coexistă lectura, învățarea, socializarea și incluziunea. Am avut ocazia să vizităm și Filiala Zorilor, un spațiu cald, viu, în care activitățile pentru copii se desfășoară într-un cadru ludic, iar biblioteca devine un partener de nădejde în formarea noilor generații de cititori. Am remarcat și interesul crescut pentru incluziunea persoanelor vulnerabile, precum și colaborarea constantă cu instituțiile de educație și cultură locale.

Biblioteca Teleki-Bolyai – o comoară a patrimoniului european

Unul dintre cele mai emoționante momente ale vizitei a fost, fără îndoială, întâlnirea cu Filiala Teleki-Bolyai din Târgu Mureș – o bijuterie arhitecturală și culturală care adăpostește colecții rare și deosebit de valoroase. Aici, cartea este mai mult decât un obiect de lectură – este un martor al istoriei. Filiala Teleki-Bolyai a fost fondată de contele Sámuel Teleki între 1799-1804 și adăpostește o colecție impresionantă de cărți și documente. Printre comorile sale se numără și cele 33 de volume ale *Enciclopediei* lui Diderot și

D'Alembert. Biblioteca impresionează prin colecția sa de manuscrise și ediții vechi, dar și prin grija cu care acestea sunt păstrate și puse în valoare. Fiecare detaliu vorbește despre respectul față de carte, față de memorie și față de moștenirea culturală europeană.

Impresii și concluzii

Această vizită de studiu a fost o experiență formativă deosebită, care ne-a oferit o imagine amplă asupra felului în care bibliotecile din România reușesc să răspundă provocărilor actuale și să-și adapteze misiunea la nevoile în continuă schimbare ale utilizatorilor. Am fost inspirați de diversitatea proiectelor, de deschiderea spre parteneriate, de grija față de patrimoniu și, nu în ultimul rând, de pasiunea echipelor care stau în spatele acestor instituții de cultură.

Totodată, am simțit și mai puternic cât de important este schimbul de experiență între biblioteci, indiferent de granițe. Întâlnirile cu colegii din România ne-au oferit idei, modele și motivație pentru a continua să dezvoltăm servicii relevante în propriile noastre filiale, cu empatie, curaj și creativitate.

Mulțumiri din inimă Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” pentru o călătorie profesională memorabilă, care ne-a adus mai aproape de oameni, idei și visuri comune. Împreună, construim biblioteci deschise, vii și pline de sens.

Fotografii: Natalia GAINA

CZU 027.52(498)(0:82-992)=135.1

BIBLIOTECI DE SUCCES: UN MODEL ROMÂNESC DE URMAT

*Ludmila OLEINIC,
șef serviciu, Secția managementul resurselor informaționale,
Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”*

În perioada 15-21 iunie 2025, o echipă de specialiști ai Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” din Chișinău a întreprins o vizită profesională de documentare în trei centre bibliotecare de referință din România: Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu, Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj și Biblioteca Județeană Mureș, cu o oprire la valoroasa Filială Teleki-Bolyai din Târgu Mureș. Scopul acestei deplasări a fost nu doar un simplu schimb de experiență, ci o explorare a bunelor practici, o familiarizare cu cele mai noi tendințe în biblioteconomie și o oportunitate de a reconfirma rolul bibliotecii ca spațiu viu, relevant și adaptabil.

Accentul principal al vizitei a fost pus pe identificarea unor strategii eficiente de promovare a lecturii și pe modul în care bibliotecile românești reușesc să mobilizeze o diversitate de public (copii, adolescenți, adulți și seniori) prin inițiative dinamice, interactive și centrate pe nevoile comunității. De la inovațiile tehnologice în digitizare și conservare, până la organizarea spațiului și a evenimentelor, fiecare bibliotecă vizitată a oferit o lecție valoroasă despre adaptare continuă. Această deplasare a fost, de asemenea, o ocazie prețioasă de a consolida relațiile de parteneriat și de a aprofunda un dialog profesional constructiv, care transcende granițele geografice.

Biblioteca Județeană ASTRA din Sibiu – un model de eficiență și respect pentru patrimoniu

Primul popas al echipei noastre a fost la Biblioteca Județeană ASTRA din Sibiu, o instituție care ne-a impresionat de la bun început prin modernitate și funcționalitate. Spațiile, divizate în două clădiri impunătoare, sunt gândite pentru a optimiza fluxul de lucru și accesul publicului.

Unul dintre cele mai remarcabile aspecte a fost muzeul bibliotecii, care oferă o incursiune valoroasă în patrimoniul cultural local și în istoria cărții. Acest spațiu nu este doar o vitrină a

trecutului, ci o dovadă vie a modului în care o bibliotecă publică își asumă rolul de custode al memoriei scrise. De un interes deosebit s-a bucurat și colecția de carte veche și rară, un tezaur cultural care păstrează vie istoria tiparului. Am fost inspirați de modul în care această colecție este valorificată și pusă în circuitul cultural, demonstrând că patrimoniul poate fi atât conservat, cât și accesibil publicului larg.

Un alt element inovator a fost tipografia proprie a bibliotecii, o soluție ingenioasă care permite producerea de materiale proprii și sprijină autorii și valorile culturale locale. Am remarcat cum această extindere a serviciilor contribuie la consolidarea identității bibliotecii în comunitate.

Din punct de vedere logistic, ne-au impresionat profund rafturile mobile utilizate în depozit. Această investiție în eficiență ne-a arătat impactul pozitiv al unei planificări inteligente asupra activității bibliotecii, optimizând spațiul și facilitând gestionarea fondului de carte. În final, am remarcat că Biblioteca ASTRA îmbină armonios respectul pentru tradiție cu o deschidere totală spre viitor, folosind tehnologii performante pentru digitizarea și digitalizarea resurselor, un model pe care sperăm să-l putem prelua și noi

Biblioteca Județeană „Octavian Goga” din Cluj-Napoca: o lecție de organizare și eficiență tehnologică

Continuând traseul profesional, am ajuns la Biblioteca Județeană „Octavian Goga” din Cluj-Napoca, o instituție impunătoare, modernă și extrem de bine organizată. Clădirea, structurată pe mai multe niveluri, este un exemplu de design funcțional, fiecare etaj fiind destinat unui anumit tip de literatură, ceea ce oferă un acces clar și intuitiv la colecții.

Vizita a inclus o prezentare detaliată a proceselor interne, care acoperă o gamă largă de activități, de la formarea profesională continuă a personalului până la organizarea tehnică a colecțiilor. Unul dintre punctele forte, pe care îl considerăm o inovație esențială, este sistemul electronic de evidență a fondului de carte care folosește tehnologia RFID. Verificarea colecțiilor se face cu un scanner automat, fără a mai fi necesară scoaterea volumelor de pe raft, o soluție care economisește timp și resurse umane. Am mai remarcat aplicarea cotelor în partea inferioară a cotorului cărților – o practică simplă, dar care ușurează considerabil munca

bibliotecarilor și a utilizatorilor, facilitând identificarea rapidă a documentelor.

Am avut ocazia să vedem în acțiune un scanner automat pentru digitizare, care scanează cărțile fără intervenție manuală, și un aparat performant de igienizare și dezinfectare a documentelor. Fiecare carte returnată de public trece prin acest proces, o măsură de siguranță esențială în contextul post-pandemic și o dovadă a grijii pentru sănătatea utilizatorilor și a personalului.

Am remarcat, de asemenea, că sala de lectură a bibliotecii era extrem de frecventată. Programul prelungit până la ora 24:00 oferă un mediu ideal pentru studiu, lectură și socializare. Numărul mare de utilizatori este cea mai bună dovadă a relevanței și a importanței pe care biblioteca o are în viața comunității.

Biblioteca Județeană Mureș din Târgu Mureș: tezaurul de la Filiala Teleki-Bolyai

Ultimul punct al itinerarului nostru a fost Biblioteca Județeană Mureș, o instituție cu o istorie bogată, situată în impunătorul Palat al Culturii, o clădire cu o arhitectură deosebită, în stil Secession. Aici am fost întâmpinați cu o deschidere deosebită de către echipa locală, cu care am discutat despre procesele interne și despre activitățile culturale.

Un aspect inedit pentru noi a fost modul de organizare a documentelor în depozit, unde cărțile sunt aranjate în ordinea numerelor de inventar, și nu pe domenii. Deși diferit de sistemul nostru, acesta s-a dovedit eficient în contextul instituțional. La fel ca în Sibiu, colecția de carte veche și rară a bibliotecii ne-a impresionat profund, fiind un tezaur care aduce o valoare inestimabilă patrimoniului local.

Momentul culminant al vizitei la Târgu Mureș a fost deplasarea la Filiala Teleki-Bolyai, una dintre cele mai vechi și valoroase biblioteci de patrimoniu din Europa Centrală și de Est. Fondată în 1802, aceasta adăpostește peste 200.000 de volume. Aici am avut ocazia să admirăm o colecție impresionantă de manuscrise și incunabule, o adevărată comoară culturală care ne-a reamintit cât de importantă este protejarea și valorificarea patrimoniului documentar.

Această vizită profesională a reprezentat o sursă de inspirație și a avut un impact real asupra modului în care percepem dezvoltarea bibliotecii publice moderne. Dincolo de schimbul de

informații, a fost o lecție despre deschidere, adaptabilitate și valoarea colaborării interinstituționale. Discuțiile sincere și exemplele concrete ne-au oferit o perspectivă proaspătă asupra direcțiilor în care evoluează bibliotecile publice europene: digitalizare, diversificarea serviciilor, apropierea de comunitate și protejarea eficientă a patrimoniului documentar.

Am înțeles că adaptarea continuă (atât tehnologică, prin achiziția de echipamente performante, cât și relațională, prin crearea de programe adaptate publicului) este esențială pentru a răspunde cerințelor viitoare ale utilizatorilor. Vizita ne-a reconfirmat că bibliotecile moderne nu mai sunt doar depozite de cărți, ci adevărate centre de viață culturală, dialog și învățare continuă. Ne-am întors la Chișinău cu un nou impuls de a susține, prin implicare și dialog, transformarea rețelei noastre într-un spațiu mai deschis și mai conectat la nevoile comunității.

Mulțumim colegilor din Sibiu, Cluj-Napoca și Târgu Mureș pentru profesionalismul, ospitalitatea și generozitatea cu care ne-au întâmpinat, transformând o vizită de documentare într-o experiență profundă și motivantă.

PATRONUL NOSTRU SPIRITUAL

CZU 821.135.1.09=135.1

BOGDAN PETRICEICU HASDEU ȘI SPIRITUL SĂU CIVIC

*Dr. Mariana HARJEVSCHI,
director general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”*

Rezumat: Articolul explorează spiritul civic al lui Bogdan Petriceicu Hasdeu, reflectat în activitatea sa jurnalistică, în special prin revista *Aghiuță* și articolul politic *DA sau NU*. Hasdeu susținea reforme democratice și votul universal, criticând corupția și pasivitatea socială. Ideile sale sunt analizate în paralel cu realitățile politice actuale din Republica Moldova, subliniind relevanța participării civice și a unei democrații incluzive. Textul evidențiază contrastele dintre jurnalismul profund al lui Hasdeu și superficialitatea comunicării din epoca digitală.

Cuvinte-cheie: Hasdeu, spirit civic, democrație, jurnalism, *Aghiuță*.

Abstract: The article explores the civic spirit of Bogdan Petriceicu Hasdeu, as reflected in his journalistic work, particularly in the satirical magazine *Aghiuță* and the political article *YES or NO*. Hasdeu advocated democratic reforms and universal suffrage, criticizing corruption and societal apathy. His ideas are examined in comparison to current political realities in the Republic of Moldova, highlighting the ongoing need for civic participation and inclusive democracy. The article also contrasts Hasdeu's profound journalism with the often superficial communication of the digital era.

Keywords: Hasdeu, civic spirit, democracy, journalism, *Aghiuță*.

Bogdan Petriceicu Hasdeu avea un spirit civic pronunțat. De-a lungul vieții sale, el s-a implicat activ în promovarea culturii, educației și conștiinței naționale.

După cum se menționează în *Nota asupra ediției* de I. Stanciu și L. Oprișan la cel de-al 15-lea vol. *B.P. Hasdeu. Scrieri* (Editura Știința, Colecția „Moștenire”) –, B.P. Hasdeu a fost un mare gazetar, unul dintre cei mai mari, alături de Mihai Eminescu. În articolele politice ale lui B.P. Hasdeu (care cuprind perioada 1859-1902) se oglindesc marile idei democratice ale vremii sale, cât și efortul de a se impune și de a prinde rădăcini în societatea românească. Hasdeu a publicat numeroase articole și studii prin care critica nedreptățile sociale și politice ale vremii.

Un exemplu relevant al implicării sale jurnalistice este publicația *Aghiuță*, pe care a lansat-o la 3 noiembrie 1863 la București. Aceasta a fost o revistă satirică, critică și umoristică, prin care Hasdeu a demascat „corupția, demagogia și lipsa de principii din viața politică”. Prin mijloace literare desăvârșite, Hasdeu a reușit să îmbine umorul cu o atitudine fermă împotriva nedreptăților.

Publicația *Aghiuță*, subintitulată *Foaie umoristică, satirică și critică*, a fost inițial o revistă săptămânală, cu apariție în zilele de duminică, în 8 pagini, iar apoi, până în mai 1864, de două ori pe săptămână, joia și duminica, în 4 pagini, tipărită în alfabet latin. Programul revistei era formulat de B.P. Hasdeu în nr. 4 din 24 noiembrie 1863, din care cităm:

„Lectorii noștri n-au avut când și de unde să învețe ce e un adevărat umor, o satiră pură, o critică mușcătoare și spirituală. Suntem prea departe de a pretinde cum că ziarul nostru ar întruni de pe acum toate meritele foilor analoage străine, perfecționate prin un șir de ani și dezvoltate prin asociațiunea penelor cele mai alese. Ne putem însă fâli de a fi înlăturat de desăvârșire calea cea grunzuroasă a celorlalte ziare numite la noi umoristice; în zădar dușmanii noștri s-ar bizui a găsi în coloanele *Aghiuței* brutalități, murdării și nerozii botezate sub numele de spirite”.

În plus, implicarea nu numai satirică a revistei *Aghiuță* în luptele politice ale momentului – care au determinat suprimarea ei – o fac fără egal prin impactul avut asupra publicului. Atitudinea critică a lui B.P. Hasdeu a nemulțumit, desigur, pe mulți reprezentanți ai clasei boierești și ai guvernului din acea vreme. Din păcate, însuși Mihail Kogălniceanu, ca ministru de Interne, în lipsa domnitorului Alexandru Ioan Cuza, aflat într-o vizită protocolară la Constantinopol, a decretat, la 29 mai 1864, suprimarea revistei printr-un act guvernamental. Totuși, *Aghiuță* rămâne un exemplu elocvent al spiritului critic și civic al lui Hasdeu.

Revista *Aghiuță* a fost scrisă în întregime de către B.P. Hasdeu, semnându-și materialele și cu multe pseudonime. Lectura ei oferă noi deschideri către înțelegerea personalității și a artei lui B.P. Hasdeu. Pe paginile ei, B.P. Hasdeu era preocupat și de problemele stringente de dezvoltare ale țării.

În continuare, vom reflecta asupra articolului *DA sau NU*, ce reprezintă un exemplu de discurs politic angajat, prin care autorul susține cu fermitate reformele democratice propuse la acea vreme. În esență, articolul este o pledoarie pentru *votul universal*

și pentru o nouă *constituție*, văzute ca piloni ai democrației moderne. Această dezbateră, desfășurată într-un moment de tranziție politică, poate fi comparată cu actuala situație electorală din Republica Moldova, unde alegerile reprezintă un moment crucial de decizie pentru viitorul țării.

În articolul *DA sau NU*, B.P. Hasdeu descrie procesul electoral ca o confruntare între două tabere: *susținătorii reformei democratice* și *opoziția conservatoare*. În text, tabăra reformistă este descrisă ca fiind majoritară, având „o voce milionară”, care răspunde afirmativ la apelul guvernului: „Tabăra cea mare, corpul națiunii, aprobă actele guvernului”. În opoziție, Hasdeu prezintă o minoritate conservatoare, care refuză reformele: „Tabăra cea mică, d. Rosetti cu ai săi [...] strigă: «NU! NU!»”.

Această divizare este caracteristică și discursului politic actual din Republica Moldova, unde există o separare clară între susținătorii integrării europene și cei care pledează pentru o apropiere de Rusia. La fel ca în 1864, societatea din Republica Moldova este chemată să aleagă între două direcții politice distincte.

Un alt element esențial în analiza lui Hasdeu este existența unei *tabere intermediare*, alcătuită din indiferenți, oportuniști și indeciși: „Între aceste două tabere, una foarte mare și alta foarte mică, vedem o tabără intermediară; mută și surdă, de la care nu auzi nici DA, nici NU”.

Autorul consideră că această neutralitate este periculoasă, deoarece indecizia poate duce la întoarcerea la un regim opresiv: „Dacă toată țara ar urma acestui fatal exemplu [...], am fi siliți de a ne întoarce la putredul regim boieresc”. Această observație rămâne relevantă și astăzi, în contextul unei prezențe la vot adesea scăzute, unde absenteismul poate influența decisiv rezultatul alegerilor. Prin urmare, mesajul lui Hasdeu este un apel la *participare activă* în procesul democratic, un principiu fundamental și în actualele alegeri.

Hasdeu subliniază importanța noilor reforme pentru a oferi acces egal la reprezentare politică: „Un țăran va căpăta ocaziunea de a dovedi boierilor, pe tărâmul de egalitate, că boierii înțeleg foarte bine interesele boierești, dar nu li este dat a simți nevoile țăranului”. Această constatare rămâne de actualitate, având în vedere că Republica Moldova încă se confruntă cu provocări în ceea ce privește reprezentarea echitabilă a diferitelor segmente ale societății în procesul decizional. În special, discuțiile despre accesul

diasporei la vot și despre posibilitatea unui sistem electoral mai incluziv sunt teme care rezonează cu ideile exprimate de Hasdeu.

Așadar, discursul lui B.P. Hasdeu rămâne extrem de actual în contextul electoral. Polarizarea politică, pericolul absenteismului și necesitatea unei democrații incluzive sunt teme centrale atât în 1864, cât și astăzi. Mesajul lui B.P. Hasdeu este un apel la conștiință civică și la responsabilitate politică, subliniind că progresul democratic nu poate fi realizat decât printr-o participare activă și conștientă a cetățenilor. În fața alegerilor din 2024 sau 2025, această lecție istorică devine un îndemn puternic la implicare și luare de poziție, indiferent de opțiunea politică aleasă.

În vremea sa, B.P. Hasdeu scria pentru publicații de prestigiu, îmbinând profunzimea cunoașterii cu abilitatea de a comunica idei complexe unui public larg. Lucrările sale nu erau doar pentru a informa, ci pentru a educa și a forma un spirit critic, înrădăcinat în fapte și în adevăruri istorice solide.

Astăzi, în era digitală, mulți dintre cei care caută să influențeze opinia publică pe rețelele sociale și bloguri au o mare vizibilitate, dar, de multe ori, în discursurile lor lipsesc o cultură jurnalistică autentică și o înțelegere profundă a contextului istoric. Comparativ cu B.P. Hasdeu, care era un intelectual al vremii, acești influenceri și bloggeri pot fi văzuți mai degrabă ca furnizori de informații rapide, uneori superficiale, ce adesea duc lipsă de consistență și acuratețe. În vreme ce B.P. Hasdeu trata cu responsabilitate subiecte de mare importanță, iar fiecare articol era o veritabilă incursiune în complexitatea istoriei și culturii naționale, astăzi este dificil să regăsim în mediul online aceleași standarde înalte de cercetare și informare.

Toate aceste aspecte arată că B.P. Hasdeu nu a fost doar un mare savant și scriitor, ci și un om cu un puternic spirit civic, preocupat de binele comunității și de progresul societății.

Referințe bibliografice

1. ILIN, Stancu. B.P. Hasdeu: Aventura politicului. La apariția volumei 15 și 16 – Publicistica politică – din ediția de „Scrieri” B.P. Hasdeu în 16 volume. Chișinău, Editura Știința, 2012. *Philologia*. 2013, nr. 3-4, p. 39-44.

ENCICLOPEDISMUL LUI B.P. HASDEU ȘI SPECIALIZAREA CONTEMPORANĂ

*Maria PILCHIN,
Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”*

Rezumat: Termenul „enciclopedism” reflectă, cronologic, mișcarea filosofică din secolul al XVIII-lea, dar și erudiția multilaterală a cunoașterii umane din toate timpurile. În contextul evoluției tiparului și al acumulării patrimoniului științific, enciclopedismul a avut un rol fundamental în progresul civilizației cărții, contribuind la crearea bibliotecilor, muzeelor și a dicționarilor care au organizat și sistematizat epistemologic universul ideilor. În contrast cu specializarea, enciclopedismul promovează o interpretare generalizantă a procesului sapiențial. Aceste două concepte nu sunt antagonice, ci se completează reciproc. Articolul explorează, ca pe un studiu de caz, activitatea enciclopedică a lui B.P. Hasdeu, evidențiind faptul că pentru acesta, enciclopedismul nu era un concept inoperant, ci o necesitate de organizare și sistematizare a cunoașterii, destinate atât elitelor, cât și publicului larg. În epoca informației și a economiei atenției, ideile enciclopediste rămân relevante, promovând colaborarea și dezvoltarea unui cadru de formare globală și continuă. Articolul subliniază că, deși nu mai este în vogă paradigma enciclopedistului universal, spiritul enciclopedist al lui Hasdeu poate inspira adaptări ale acestui concept sub înrăurirea provocărilor actuale: criza cunoașterii, analfabetismul, atitudinile antiintelectualiste etc.

Cuvinte-cheie: enciclopedism, specializare, B.P. Hasdeu, cunoaștere tradițională, expertiza, ignoranța.

Abstract: The term “encyclopedism” reflects, chronologically, the 18th-century philosophical movement, as well as the multilateral scholarship of human knowledge throughout history. In the context of the evolution of printing and the accumulation of scientific heritage, encyclopedism played a fundamental role in the progress of the book civilization, contributing to the creation of libraries, museums, and dictionaries that organized and systematized the epistemological universe of ideas. In contrast to specialization, encyclopedism promotes a generalizing approach to the process of wisdom. These two concepts are not antagonistic but rather complement each other. The article explores, as a case study, the encyclopedic activity of B.P. Hasdeu, highlighting that for him, encyclopedism was not an inoperative concept, but a necessity for organizing and systematizing knowledge, aimed at both elites and the general public. In the information age and the attention economy, encyclopedic ideas remain relevant, promoting collaboration and the development of a framework for global and continuous education. The article emphasizes that, although the paradigm of the universal encyclopedist is no longer in vogue, Hasdeu’s encyclopedic spirit can inspire adaptations of

this concept in the context of current challenges such as the crisis of knowledge, illiteracy, anti-intellectual attitudes, etc.

Keywords: encyclopedism, specialization, B.P. Hasdeu, traditional knowledge, expertise, ignorance.

Introducere

Enciclopedismul, ca poziție intelectuală și abordare a lumii, este centrat pe un vast domeniu de informații, în scopul de a obține o înțelegere generală și cuprinzătoare a universului cognitiv. În trecut, acest ideal a fost formulat de filosofia iluministă, când marii învățați și gânditori căutau să organizeze și să structureze cunoștințele într-un sistem universal accesibil tuturor în uzul și folosul tuturor.

Într-o lume supraspecializată, este actual să vorbim despre antinomia expertizei umane: specializarea și enciclopedismul. În spațiul românesc, sunt câteva nume care pot face parte dintr-un corpus de enciclopediști ai cunoașterii: Dimitrie Cantemir, Titu Maiorescu, Mihai Eminescu, Nicolae Iorga, Mircea Eliade, Henri Coandă ș.a. Fără B.P. Hasdeu nu poate exista această posibilă listă. Totodată, celor care insistă pe o delimitare strictă între știința enciclopedică și specializare le scapă ideea că și o enciclopedie este creată de către mai mulți specialiști din diferite arii profesionale. Astfel, astăzi, enciclopedismul ține de o imagine de ansamblu, de o sinteză inter- și transdisciplinară a cunoașterii.

O scurtă incursiune terminologică

Sensul lexemului *encyclopedism* din dicționarul explicativ al limbii române face trimitere, în primul rând, la enciclopediștii francezi din secolul XVIII (mișcare filosofică și pedagogică sub conducerea lui Denis Diderot și Jean d'Alembert) și, ca sens secund, se referă la „erudiția vastă, multilaterală” [1] a subiectului uman. După apariția tiparului, nevoia și posibilitatea unor studii enciclopedice s-a impus într-un mod impregios și firesc. Și ceea ce ne scapă astăzi nouă, contemporanilor, este faptul că pe lângă cunoașterea totală, enciclopediștii au avut drept scop progresul științific și tehnologic, transformarea civilizațională și seculară a societății care parvenea dintr-un deziderat *encyclopedic*, adică idealul unui domeniu atotecuprinzător [7].

Constantin Manolache și Didina Țăruș, într-un articol din revista *Akademos*, semnalează faptul că „termenii «enciclopedie», «enciclopedism» se află în circuit pe parcursul mai multor secole.

În general, activitatea enciclopedică s-a manifestat pe trei mari direcții: crearea bibliotecilor prin acumularea și păstrarea scrierilor pentru savanți, dar și pentru marele public; crearea muzeelor și a colecțiilor de artă, restaurarea lor și expunerea în atenția publicului; editarea dicționarelor și enciclopediilor, care prezintă universul cunoștințelor sub formă de articole succinte, elaborate de către experți și maeștri din cadrul disciplinelor cunoașterii și artelor” [5, p. 122]. Constatăm faptul că existența unei instituții bibliotecare și astăzi este sub semnul enciclopedismului și al cunoașterii generale, chiar dacă există voci care insistă pe o centrare pe cererea curentă venită dinspre utilizator, acele solicitări care nu se pliază neapărat pe această viziune a cunoștințelor totale.

Cercetătorii propun o definiție pentru produsul activității enciclopediștilor: „Enciclopedia reprezintă o lucrare științifică sau științifico-populară ce conține informații/cunoștințe din toate ramurile științei și artei, ale activității practice (enciclopedie universală) sau numai dintr-un anumit domeniu (enciclopedie de ramură, tematică). Ea clasifică ramurile cunoașterii propunând o ierarhie a cunoștințelor, de la general la particular. Cum nu poate fi prezentat absolut totul, sunt selectate, din fiecare știință, elementele esențiale privind conceptele, instrumentarul, adevărurile stabilite prin controverse” [5, p. 122]. Cuvintele-cheie care ne preocupă în argumentația de mai jos sunt *general* și *particular*, din moment ce enciclopedismul e generalizant, specializarea particularizează tematic, metodologic, domeniial etc.

Enciclopedismul lui Bogdan Petriceicu Hasdeu în viziunea lui Mircea Eliade

Un rol important în receptarea lui Hasdeu îi revine lui Mircea Eliade, un alt encicloped român, deoarece „Hasdeu a fost cunoscut de marea masă de cititori între anii 1925-1940, în primul rând, datorită strădaniilor lui Mircea Eliade, care a dăruit culturii românești 30 de articole și studii, cinci conferințe și monumentală ediție din 1937” [4, p. XVII]. Așadar, istoricul literar Mircea Handoca relevă un fapt cert: „Contribuția majoră a lui Mircea Eliade la reintegrarea operei lui Hasdeu în patrimoniul spiritualității românești este, indubitabil, ediția în două volume *Scrieri literare, morale și politice*, apărută sub îngrijirea sa la sfârșitul lui mai 1937” [4, p. XIX]. Într-adevăr, era vorba de restituirea unui enciclopedist – „Hasdeu, românul cel mai învățat al secolului XIX” [2, p. 94]. Și

această dimensiune doctă se datora, în primul rând, unui fel de „aplecare a lui Hasdeu pentru faptul total, colectiv, anonim, originar – o întregă concepție istorică” [2, p. 103].

În cazul lui B.P. Hasdeu, vorbim astăzi despre enciclopedism și universalism ca mecanisme de prezentare a unei panorame generale a cunoașterii umane. Erudiția sa științifică și politică, cultura sa solidă și preocuparea manifestă pentru o știință totală, calitatea de cel mai mare poliglot român al epocii sale, variatele sale preocupări, cunoștințele lui cuprinzătoare de proporții enciclopedice, orizontul vast de aptitudini cognitive în domeniul istoriei (românilor, dar și al limbii române), dreptului, filologiei (etimologie, gramatică comparată: indoeuropeanistica sub înrăuirea neogramaticii germane), folcloricii, pedagogiei (profesor școlar și universitar), științei bibliotecii (bibliotecar, bibliograf), ziaristicii, literaturii (poezie, proză, dramaturgie, critică și istorie literară) configurează ansamblul multilateral al preocupărilor acestui savant.

Cei care vor veni după el îl vor percepe diferit, în funcție de asumptii și utilități ideatice. Spre exemplu, „construcția monumentală a *Istoriei critice* a speriat îndeosebi pe savanții generațiilor imediat următoare lui Hasdeu” [2, p. 94]. Însă, nimeni nu va contesta faptul că el este autorul unor opere care au devenit o bornă a istoriei gândirii românești și un pilon rezistent al unei paradigme moderne în cultura și știința culturii noastre. *Istoria critică a românilor* (în 2 volume, 1873-1875), *Etymologicum Magnum Romaniae* (în 4 volume: 1886, 1887, 1893, 1898), *Cuvente den bătrâni* (în 3 volume: 1878, 1879, 1881) sunt operele care îl consacră și îl readuc mereu în actualitate, *Etymologicum...* reprezentând, cu siguranță, manifestarea științei dicționarelor din spațiul nostru prin paradigma enciclopedismului.

Biografia sa îl anunță membru al mai multor foruri științifice precum: Academia Română (1877), Academia Imperială de Științe din Sankt-Petersburg (1883), Societatea Academică din Sofia, Belgrad, New York (1895) etc. Parcursul său creator relevă un spirit universal configurat de amplitudinea intereselor și abilitățile sale. Amplele lui competențe cognitive și performanțele sale analitice denotă, în cazul lui, un vast enciclopedism exemplar, demonstrat în activitatea sa cărturărească de sorginte europeană, dovedind „că-și poate asimila toate metodele de investigație a spiritului european, de la filologie și numismatică, până la economia politică și istoria dreptului” [2, p. 94].

În sensul unui patriotism intelectual, B.P. Hasdeu a fost, în primul rând, românul care sprijinea *direcțiunea națională*, apoi europeanul, fiind împotriva cosmopolitismului fără rădăcină. B.P. Hasdeu, consideră Mircea Eliade, ține de „tradiția enciclopedică” [2, p. 59] a culturii române. Specificul acestei tradiții se referă la preocupările variate și contradictorii, de cercetarea multilaterală și dorința de a arde etapele culturii române orientate spre orizonturi mondiale. Mircea Eliade vine chiar cu o explicație în diacronie: „Enciclopedismul a fost, poate, un destin al întregului secol XIX românesc; când trebuia să se creeze un Stat și să se adauge o cultură celorlalte culturi «surori» din Europa. Câțiva oameni trebuiau să facă atunci *tot* și să facă *repede*” [2, p. 59], asumându-și chiar și *curajul erorii* în demersul erudit al cunoașterii.

Din perspectiva unui activism societal, Mircea Eliade evidențiază „imensul său câmp ideologic” [2, p. 94], unde încăpea poziția anticarlistă și francofilia, care, în timp, se va reconfigura, în funcție de conjunctura politică a țării. Eliade repera în predecesorul său „o robustă personalitate în care contrariile se pot întregi. Hasdeu, despotul, lupta pentru libertatea și demnitatea individuală; el, prințul, lupta contra aristocraților și pentru opincă; el, omul cel mai universal al vremii sale, lupta pentru cel mai intransigent românism” [2, p. 94]. Această minte ilustrează „destăinuiește păreri revoluționare despre scopul și justificarea științei” [2, p. 94]. O observație de luat în seamă este faptul că toți acei care participă la tradiția enciclopedică a secolului al XIX-lea „au făcut politică și mai ales gazetărie politică” [2, p. 62].

Referindu-se la Hasdeu, gazetarul politic, Eliade precizează faptul că „nu făcea gazetărie numai cu talent, ci cu o vastă informație istorică, economică, juridică și nu scăpăra numai de inteligență, ci avea curaj, «nependență» și sinceritate” [2, p. 81]. Mereu în opoziția *boierilor* și *junimiștilor*, Hasdeu era un spirit critic, dar și dialogal, judecând „faptele cu o uluitoare obiectivitate” [2, p. 92]. El „întotdeauna rezumă, clarifică, definește” [2, p. 92]; „numai Eminescu mai avea, alături de Hasdeu, asemenea serioase preocupări în ziaristică de a căuta rădăcinile istorice ale evenimentelor, de a le preciza semnificațiile, de a le ghici urmările” [2, pp. 92-93].

Reperăm la B.P. Hasdeu o influență cronologică a timpului său: e vorba de „pasiunea lui romantică pentru sinteză, pentru cunoașterea totală a realității” [2, p. 64]. Tot romantismul îi va conferi un soi de inspirație specifică epocii. Astfel se explică felul în care „era

copleșit de o intuiție magică a Lumii și a istoriei” [2, p. 65]. E „o intuiție globală” [2, p. 70] de „geniu universal” [2, p. 73]. Eliade preciza: „Geniu de o înspăimântătoare vastitate, Hasdeu și-a cheltuit puterile sale creatoare cu o nepăsare pe care numai un prinț, un romantic și un erou ca el și-o putea îngădui. Din tot ce ar fi putut crea, au rămas multe șantiere, și foarte puține monumente. Dar planurile acestor șantiere sunt suficiente să acorde semnificație istorică unei întregi epoci” [2, p. 104]. „Geniu universal și mare scriitor – Hasdeu a avut destinul geniilor: singurătatea, durerea, uitarea” [2, p. 106], adăuga Eliade.

În conferința sa „30 de ani de la moartea lui Hasdeu” (17 septembrie 1937), Mircae Eliade propune o sinteză recuperatorie și revalorizantă a savantului B.P. Hasdeu: „Mintea lui uriașă a străbătut toată întinderea cunoașterii omenești. Într-un secol bântuit de pozitivism și searbădă specialitate – Hasdeu a avut destul geniu și destulă putere de muncă pentru a nu se mulțumi să rămână numai un literat sau un istoric, un filolog sau un folclorist. El a vrut să cunoască totul și să cunoască bine” [2, p. 107].

În epoca specializărilor bine delimitate și a reducerii insistente a enciclopedismului cunoașterii în sfera educațională și culturală, a reveni la un învățat precum era B.P. Hasdeu înseamnă, fie a fi anacronic, fie a gândi teleologic și a intui viitoarele preocupări ale omenirii. Există o minte capabilă și cu voință să îl recupereze? Hasdeu rămâne a fi „singura minte universală a secolul al XIX-lea. Uitarea în care a căzut opera lui se datorește poate și acestei amețitoare întinderi. Hasdeu știa foarte multe lucruri – și cel care voiește să-i cunoască opera, trebuie să fie el însuși un enciclopedist” [2, pp. 107-108]. Mai avem enciclopediști astăzi, în epoca specialiștilor?

Enciclopedism și specializare în prezent

Enciclopedismul nu rămâne a fi anacronic. Aplicarea lui ține însă de alte finalități: „Motivele ce au justificat aventura enciclopediștilor în secolul al XVIII-lea sunt pertinente și astăzi. Dar și o serie de alte argumente, cum ar fi explozia, multiplicarea cunoștințelor, declinul culturii generale în favoarea cunoștințelor specializate și haosul ce domină ciber spațiul vin în sprijinul asigurării continuității în valorificarea ideilor enciclopediste. În cercetarea enciclopedică actuală, se prefigurează probleme științifice axate pe delimitarea bazei conceptuale a științei enciclopedice și pe interferențele cu alte

științe; pe dezvoltări în domeniul ordinii enciclopedice (metode de clasificare a științelor, sistemul referințelor între termenii corelați etc.); pe aspecte structurale în elaborarea lucrărilor cu caracter enciclopedic (universale, tematice)” [5, p. 125].

Horia C. Matei, enciclopedistul, într-un interviu din „Ziarul financiar” conturează limitele unei crize de durată în acest sens: „Mă văd nevoit să reiau o afirmație mai veche. Tristă. Cultura noastră, din multiple cauze, nu a avut niciodată vocația enciclopedisticii. Elitele politice și culturale din ultimele două secole nu au arătat disponibilitatea de a vibra la asemenea proiecte de anvergură și durată, dar și de largă accesibilitate și efect educativ. Apoi, insuficiența necesarelor cărămizi preexistente – monografiile, sintezele, tratatele, bibliografiile, dublată de absența unor case de editură de profil până la Al Doilea Război Mondial, ulterior reticența manifestată de regimul comunist față de acest gen. După 1989, deplina libertate ideologică nu a fost însoțită și de un efort organizatoric și financiar pentru realizarea unor proiecte mari” [9].

Cei care refuză abordarea enciclopedică a cunoașterii popularează o lume configurată de Wikipedia, a cărei îmbunătățire s-ar putea produce prin proiecte de anvergură. „În acest context, pe lângă misiunea de cercetare, știința enciclopedică, integrativă și multidisciplinară, dar cu o identitate neconfirmată pe deplin, are un rol social de mare importanță. Produsele ei, enciclopediile și dicționarele enciclopedice, rămân a fi mijloace unice, care, în urma eforturilor de selectare, sinteză și simplificare, asigură accesul publicului larg la cunoașterea specializată” [5, p. 125].

Astăzi, în circumstanțele orientării spre specializare, acest ideal al enciclopedismului pare mai puțin viabil. Specializarea profundă a devenit normă. În știință, tehnologie, medicină, inginerie și multe alte domenii, volumul de cunoștințe a crescut atât de mult, încât devine aproape imposibil pentru un individ să fie expert într-o gamă largă de subiecte. Specializarea este acum esențială pentru a atinge performanțe înalt calificate, iar expertiza într-un domeniu restrâns este mult mai valorificată decât o cunoaștere generală.

Cu toate acestea, chiar și în sâjalul specializării, există o tendință de integrare a cunoștințelor și de colaborare interdisciplinară, ceea ce face ca un anumit tip de enciclopedism să rămână relevant. În acest sens, un specialist în domeniul său poate să fie parte dintr-o echipă mai largă în care fiecare expert aduce aportul său într-un sistem global de cunoaștere. Aceste echipe și apropieri

interdisciplinare permit, într-un fel, o reîntoarcere parțială la idealul enciclopedismului, dar într-o formă adaptată la nevoile și complexitatea actuală. Astfel, în loc de un enciclopedism generalist, astăzi reperăm mai degrabă un enciclopedism de colaborare, în care fiecare persoană își adâncește expertiza într-un domeniu, dar contribuie la o viziune mai largă prin interacțiunea cu alți specialiști din diverse arii.

În prezent, Ministerul Educației și Cercetării din Republica Moldova insistă pe termenul de „specializare inteligentă” (engl.: *smart specialization*), care presupune „identificarea nișelor de specializare inteligentă a Republicii Moldova pentru promovarea cercetării bazate pe excelență în domenii strategice, cu relevanță și impact asupra economiei și a societății” [8]. Este vorba de un număr limitat de priorități în domeniul economiei și de investiții bazate pe cercetare și cunoaștere. Raportul știință-business relevă capacități inovatoare scăzute în Republica Moldova. Sub aspect curricular, nu este exclus enciclopedismul sau *polimatia* – acea „cunoaștere care cuprinde cunoștințe din mai multe domenii, o însumare a tuturor cunoștințelor acumulate. Transdisciplinaritatea nu presupune o incursiune pe orizontală în informațiile provenite din toate disciplinele, ci caută punțile de legătură între discipline, care fac posibilă urcarea pe verticală spre unitatea cunoașterii realității” [3, p. 245].

Tom Nichols, în cartea sa *Sfârșitul competenței: discreditarea experților și campania împotriva cunoașterii tradiționale*, semnalează disprețul din societățile recente față de intelectuali și atotștiutori, fiind invocată inutilitatea lor. Această desconsiderare nu se limitează însă doar la persoanele docte în sensul clasic și la cunoașterea tradițională. Atitudinile antiintelectuale fac ca ignoranța să fie la modă, iar cunoașterea specializată să nu fie la mare căutare, ea fiind exclusivă și cu accente făcute mereu pe gândirea critică. De aici derapajele: falsele universități care oferă diplome cu valoare îndoielnică, tineri infantilizați care nu au abilitatea de a se confrunța cu eșecul, studenți care caută experiențe plăcute oferite de valeți intelectuali și nu programe universitare predate de profesori cu renume [6, pp. 10-152].

Lipsa de respect se îndreaptă spre specialiști și experți, așa încât „trăim într-o lume postindustrială orientată spre informație, în care toți cetățenii se cred experți în orice” [6, p. 19], acuzându-i pe specialiști că sunt prea elitiști. Riscul este „scăderea vertiginosă a

ratei alfabetizării” [6, p. 241], existența unor comunități mai puțin capabile, răspândirea populismului politic, a crizelor ideologice și a fanatismului.

Concluzii

Sensul termenului „enciclopedism” se referă atât la mișcarea filosofică și pedagogică din secolul al XVIII-lea, cât și la erudiția vastă și multilaterală din toate timpurile. După apariția tiparului, enciclopedismul a avut un rol esențial în progresul științific și tehnologic, ceea ce este adesea dat uitării în prezent. Activitatea enciclopedică a rezultat în crearea bibliotecilor, muzeelor și colecțiilor de patrimoniu cultural și științific, dar și în editarea dicționarilor și enciclopediilor, care organizau și clasificau cunoștințele, asigurând o infrastructură a cunoașterii. Or, enciclopedismul iese în evidență prin sistematizarea generalizantă a epistemologiei umane, în contrast cu specializarea, care este centrată pe detalii și domenii specifice. Însă aceste două concepte nu se exclud; ele coexistă complementar, precum ideea de general și particular.

Conchidem faptul că, în cazul lui B.P. Hasdeu, a acestui savant ilustru, nu era vorba de un enciclopedism steril și inoperant de care se fuge astăzi tot mai mult. Era vorba de necesitatea arderii unor etape și a consolidării unui cadru general în care să se creeze condiții pentru o știință națională funcțională. Era nevoia stringentă de a ordona și sistematiza cunoașterea și informația din variatele sfere cognitive și de a o coborî dinspre elite înspre popor, amator și el de cunoaștere (astfel, reperăm acțiuni de popularizare a științei în spațiul nostru în acea epocă). Treptat, pe lângă enciclopediile generale, vor apărea și cele domeniiale. Iar forța talentului și elasticitatea spiritului lui Hasdeu vor fi niște catalizatoare excelente pentru aceste procese determinate de ideile sale înaintate. Cele 30 de articole și studii, cele cinci conferințe ale lui Mircea Eliade și monumentală ediție din 1937, îngrijită tot de Mircea Eliade, sunt o probă certă în acest sens.

Astăzi, savantul B.P. Hasdeu constituie un tip reprezentativ al omului enciclopedist, chiar dacă ni se cere cu insistență promovarea omului specializat, a specialistului care pune pe encicloped într-un con de umbră. Titanismul creatorului de geniu nu mai este o paradigmă în vogă. Dar eficiența, eficacitatea și procesele rezultative, care ni se cer în prezent, presupun competențe titanice și un spirit rezilient la această multitudine de provocări.

Enciclopedismul nu este învechit, aplicarea sa a evoluat pentru a răspunde nevoilor contemporane. În pofida specializării tot mai aprofundate domenial, ideile enciclopediste rămân relevante, având ca scop nu doar acumularea cunoștințelor, ci și progresul științific și tehnologic. În epoca informației și a economiei atenției, enciclopedismul se manifestă prin colaborarea inter- și transdisciplinară, în care specialiști din domenii diverse contribuie la o viziune globală asupra cunoașterii și praxisului. Totuși, într-un univers informațional incomensurabil marcat de tendințe de ignorare a expertizei, există riscul de a subestima importanța unei cunoașteri aprofundate și critice. Deși enciclopedismul poate părea mai puțin practic în era specializării, el joacă un rol social semnificativ, asigurând accesul larg la cunoștințe și promovând integrarea acestora într-o formă coerentă și comprehensibilă pentru publicul larg.

Referințe bibliografice

1. DEXonline. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/enciclopedism/definitii> [accesat 13.01.2025].
2. ELIADE, Mircea. *Despre Eminescu și Hasdeu*. Iași: Junimea, 1987.
3. Ghid de implementare a curriculumului pentru învățământul primar. Online. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/ghid_curriculum_primare_rom_5.pdf [accesat 01.02.2025].
4. HANDOCA, Mircea. Cuvânt înainte. In: Mircea ELIADE. *Despre Eminescu și Hasdeu*. Iași: Junimea, 1987.
5. MANOLACHE, Constantin și Didina ȚĂRUȘ. Știința enciclopedică, domeniu al cercetării academice. *Akademos*. Online. 2011, nr. 1(20), pp. 122-125. ISSN 2587-3687. Disponibil: <http://www.akademos.asm.md/files/Stiinta%20enciclopedica%20domeniu%20al%20cercetarii.pdf> [accesat 12.01.2025].
6. NICHOLS, Tom. *Sfârșitul competenței: discreditarea experților și campania împotriva cunoașterii tradiționale*. Iași: Polirom, 2019. ISBN 978-973-46-7624-8.
7. REITZ, Joan. M. *Online Dictionary for Library and Information Science*. Disponibil: https://odlis.abc-clio.com/odlis_e.html [accesat 22.03.2025].
8. *Specializarea inteligentă în condițiile Republicii Moldova*. Online. Disponibil: <https://mecc.gov.md/ro/content/specializarea-inteligenta-conditiile-republicii-moldova-0> [accesat 07.02.2025].
9. ȚURLEA, Selian. Despre enciclopedismul românesc. *Ziarul Financiar*. Online. Disponibil: <https://www.zf.ro/ziarul-de-duminica/horia-c-matei-despre-enciclopedismul-romanesc-de-stelian-turlea-11740996> [accesat 12.01.2025].

CZU 02(478)(092)(047.53)=135.1

ELENA BUTUCEL – O VIAȚĂ DEDICATĂ CĂRȚII: 35 DE ANI DE VOCAȚIE ȘI IMPACT ÎN BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „B.P. HASDEU”

Breviar biografic

Elena Butucel s-a născut la 7 iunie 1965 în satul Isacova, raionul Orhei.

Și-a făcut școala medie în satul natal, apoi a urmat studii universitare în biblioteconomie și bibliografie la Universitatea de Stat din Moldova, completate ulterior prin studii postuniversitare în jurnalism și științe ale comunicării. Pe parcursul activității sale profesionale a participat la programe de formare profesională continuă în domeniul parteneriatului social și al negocierii muncii, acumulând peste 77 de certificate de perfecționare profesională, la nivel național și internațional, și deținând, din anul 2006, gradul superior de calificare profesională.

Activitatea sa profesională, cu o durată de peste trei decenii, este dedicată dezvoltării bibliotecilor publice, promovării lecturii și consolidării rolului cultural al acestora în comunitate. Experiența sa este strâns legată de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” din Chișinău, unde a activat succesiv ca bibliotecar, șef al filialei „Ovidius” și, din anul 2012, în calitate de director adjuncțional BM.

Elena Butucel s-a remarcat și în calitate de coordonator de reviste aniversare și alcătuitoare de importante ediții biobibliografice și cataloage tematice. Este autoare a peste 80 de articole de specialitate publicate în Republica Moldova și România. A coordonat și implementat proiecte

culturale și educaționale menite să modernizeze serviciile bibliotecare și să apropie cartea de diverse categorii de cititori.

Activitatea sa este recunoscută prin distincții și diplome, inclusiv titlul de „Bibliotecarul anului” la nivel național (2003, 2006, 2010), precum și prin premii și aprecieri oferite de instituții culturale, academice și administrative din țară și din străinătate.

Maria BIVOL: Cum a evoluat parcursul dumneavoastră profesional în cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” de-a lungul celor 35 de ani, de la rolul de bibliotecar la cel de director adjunct? Ce momente au marcat această traiectorie?

Elena BUTUCEL: Parcursul meu profesional a fost o călătorie trăită cu sens, cu inimă și cu recunoștință. Biblioteca, pentru mine, a fost mai mult decât un loc de muncă – a fost și rămâne un spațiu al devenirii, al creșterii continue, al vocației descoperite prin dăruire.

Chiar din prima zi de activitate la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, am simțit o energie aparte – o atmosferă caldă, colegială, în care tinerii specialiști erau ascultați și încurajați să-și descopere drumul. Am avut norocul unor mentori extraordinari care mi-au oferit nu doar îndrumare, ci și încrederea că pot construi o carieră solidă în acest domeniu. Le port o profundă recunoștință.

Fiecare etapă – de la cele mai mici responsabilități până la coordonarea de echipe și proiecte complexe – a fost pentru mine o ocazie de a învăța, de a mă implica și de a iubi ceea ce fac. Nu a existat proces în activitatea bibliotecii care să nu-mi fi trezit curiozitate și entuziasm. M-am regăsit în tot ce ține de munca bibliotecarului – o muncă tăcută, dar cu impact, care cere răbdare, disciplină, viziune și o mare dragoste pentru oameni și pentru cunoaștere.

Deși am ajuns intuitiv în această profesie, am înțeles cu timpul că nu a fost întâmplător – era vocația mea. Am îmbrățișat-o cu tot sufletul, iar implicarea mea a fost totală. Întotdeauna mi-a plăcut lucrul bine făcut și cu sens, iar această exigență față de mine m-a ajutat să cresc constant.

Desigur, traseul nu a fost lipsit de provocări. Am avut parte de reușite, dar și de momente în care a trebuit să mă opresc, să reflectez, să învăț din greșeli. Aceste momente au fost, paradoxal, cele mai prețioase: ele m-au determinat să merg mai departe, să-mi doresc mai mult, să devin mai bună.

O etapă definitorie pentru mine a fost perioada în care am condus Biblioteca „Ovidius”. Acolo, pot spune, s-a cizelat cea mai intensă parte a identității mele profesionale. Am acumulat experiență, am întâlnit personalități marcante, am construit o echipă devotată și am explorat direcții inovatoare. Fiecare provocare a fost o lecție, fiecare succes – o sărbătoare a echipei.

Privind în urmă, simt o profundă recunoștință pentru fiecare pas, fiecare om, fiecare idee care m-a format. Biblioteca m-a ajutat nu doar să cresc profesional, ci și să devin un om mai ancorat în valori, în sens și în comunitate.

M.B.: Ce v-a inspirat să alegeți cariera de bibliotecar și cum s-a dezvoltat legătura dumneavoastră cu biblioteca de-a lungul timpului?

E.B.: Relația mea cu biblioteca a început încă din copilărie, într-un mod firesc și personal. Am fost un copil care își găsea o alinare în bibliotecă încă de mică. Bibliotecara satului nostru, doamna Anastasia – mătușa mamei – a fost prima persoană care mi-a deschis ușa acestui univers al cărților. Fiind mamă de băieți, ea avea o afecțiune specială față de mine. Probabil, își dorea o fetiță cu cosițe. Eram lăsată să răsfoiesc liberă prin rafturi, un privilegiu rar pentru un copil. Mă simțeam acolo văzută, încurajată și importantă.

De multe ori, îndeplineam sarcini mărunte în bibliotecă și, deși erau lucruri simple, le făceam cu o mândrie imensă. Îmi plăcea să

joc rolul de bibliotecară chiar și în jocurile copilăriei – era semnul clar că deja simțeam o chemare. Biblioteca era pentru mine un spațiu al liniștii, al siguranței, un loc în care primeam afecțiune și încredere. Acolo am învățat că informația e putere, dar și lumină, iar cărțile pot deveni cei mai buni prieteni.

Doamna Anastasia era un adevărat model pentru mine – era respectată în sat, o femeie cultivată, cu un dar aparte de a povesti și de a culege înțelepciune din cărți și ziare. În jurul mesei, la sărbători de familie, reușea să captiveze audiența cu naturalețe. Din acea prezență a ei, caldă și respectată, s-a născut visul meu. Mi-am dorit să urmez acea cale. Și iată că astăzi, după mai bine de 30 de ani petrecuți în bibliotecă, simt că alegerea a fost una autentică și în acord cu cine sunt eu cu adevărat.

M.B.: Cum a luat naștere colaborarea cu Biblioteca Județeană din Constanța și ce impact a avut acest parteneriat asupra Bibliotecii „Ovidius”?

E.B.: Această colaborare este una dintre cele mai dragi file din povestea mea profesională – o experiență trăită cu sufletul, care mi-a rămas vie până astăzi.

Totul a început în anii '90, într-un context dificil, când cartea în limba română era aproape imposibil de găsit în Republica Moldova. Atunci, doamna dr. Lidia Kulikovski a inițiat un proiect extraordinar, menit să refacă legăturile culturale și identitare prin intermediul bibliotecilor. Astfel s-au născut parteneriatele cu biblioteci județene din România. Biblioteca „Ovidius” a fost a treia filială din rețeaua Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” care a încheiat un acord oficial de colaborare – în 1994 – cu Biblioteca Județeană „Ioan N. Roman” din Constanța.

Am fost onorată să coordonez acest proiect și mi-am asumat, împreună cu echipa, responsabilitatea de a construi nu doar o colecție bogată de carte românească, ci și o punte vie între două comunități culturale. Îmi amintesc cu emoție momentul în care a sosit primul lot – peste 7000 de volume. Le-am descărcat cu mâinile noastre, cu un entuziasm uriaș și cu o recunoștință care nu se poate exprima în cuvinte. Acele cărți au fost mai mult decât obiecte – au fost semne ale solidarității, ale speranței, ale continuității culturale.

Unul dintre oamenii de la care am învățat enorm a fost regretatul Dumitru Constantin Zamfir, directorul Bibliotecii Județene Constanța. Un om al cărții, un profesionist impecabil, care nu

doar că ne-a trimis volume prețioase, dar a venit personal cu ele, asumându-și toate dificultățile de transport și de trecere a frontierei. Îi port o profundă recunoștință.

Am fost apoi invitată la Constanța, unde am avut șansa rară de a alege cărți direct din librării, cărți care le selectam cu mult nesăț de pe acele rafturi. A fost o experiență ca un vis – să pot aduce la Chișinău titluri valoroase, atât de necesare pentru tinerii noștri. Țin minte cum studenții stăteau la coadă pentru un loc în sala de lectură. Era o sete reală de cunoaștere, iar biblioteca devenise un adevărat centru de gravitare intelectuală.

Dincolo de donații, am avut parte de schimburi de experiență, de vizite reciproce, de evenimente culturale comune. Am organizat întâlniri memorabile cu scriitori, istorici și oameni de cultură din ambele orașe. Am construit nu doar o bibliotecă, ci o comunitate de suflet.

Toate acestea nu ar fi fost posibile fără viziunea și îndrumarea doamnei Lidia Kulikovski, căreia îi mulțumesc din inimă. Prin acest parteneriat am învățat că solidaritatea culturală poate deveni forță vie, transformatoare, atunci când este clădită pe respect, dăruire și iubire pentru carte.

M.B.: Ați avut o frumoasă activitate la Biblioteca „Ovidius”, mereu ați promovat și ați valorificat serviciile de bibliotecă. Aveți un serviciu care v-a fost mai aproape sufletește și care are continuitate în activitatea bibliotecii?

E.B.: În cei aproape 20 de ani petrecuți la Biblioteca „Ovidius”, am avut privilegiul de a coordona sute de activități dedicate promovării patrimoniului cultural național, multe dintre ele desfășurate în prezența unor personalități marcante ale culturii noastre. Am căutat mereu să ofer servicii adresate tuturor categoriilor de vârstă, într-un spațiu în care fiecare utilizator să se simtă valorificat, văzut, încurajat. Toate aceste proiecte mi-au rămas în suflet – fiecare cu emoția și impactul său. Dar mă bucur, în mod special, când văd că unele dintre ele continuă să dăinuie.

Un exemplu grăitor este Clubul „Tineri talente”, inițiat în anul 1999 și moderat cu pasiune și profesionalism de jurnalista Zina Izbaș. Acest serviciu de bibliotecă s-a născut din dorința de a crea un cadru prietenos și stimulator pentru tinerii aflați la început de drum în domeniul creației – fie ea literară, plastică sau muzicală. Legătura mea cu acest proiect este foarte puternică, pentru că a fost mai mult decât un program cultural – a fost o misiune de

sustinere a vocațiilor. Mulți dintre acei tineri au pășit timid pentru prima dată în fața unui public, chiar la „Ovidius”, iar sprijinul oferit de specialiștii invitați la evenimente i-a ajutat să-și găsească vocea interioară și să capete încredere în sine. Faptul că acest club este activ și astăzi este, pentru mine, o confirmare că am reușit să pun bazele unui concept viabil, cu sens și cu impact real în comunitate. Este o satisfacție adevărată să știu că o inițiativă pornită cu modestie, dar cu multă credință, a devenit un spațiu de lansare pentru atâtea destine creative.

M.B.: Cum au evoluat de-a lungul timpului programele de promovare a lecturii la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” și ce impact au avut ele asupra comunității?

E.B.: Pentru orice bibliotecă, promovarea lecturii este un obiectiv fundamental, iar Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, în această privință, nu este o excepție. De-a lungul anilor, această instituție a pus un accent constant și coerent pe dezvoltarea programelor de lectură, înțelegând că lectura este un factor esențial în formarea personalității, dobândirea de cunoștințe, dezvoltarea profesională și extinderea orizonturilor culturale.

Bibliotecarul a devenit astfel mai mult decât un custode al cărților – el s-a transformat într-un ghid dedicat, un îndrumător atent, preocupat să orienteze cititorii spre valori autentice, spre opere cu o înaltă ținută artistică și intelectuală. Obiectivul major a fost și rămâne formarea unor comunități de cititori activi,

pasionați, capabili să înțeleagă ceea ce citesc și să integreze lectura în viața lor de zi cu zi.

Biblioteca Municipală a reușit, în timp, să-și perfecționeze constant activitatea, propunând programe și proiecte motivaționale, atractive și adaptate nevoilor actuale ale publicului. Printre cele mai relevante inițiative se numără: „Chișinăul citește”, „Bătălia cărților”, „Să re-auzim povestea”, „Trolleybook”, „Rucsacul de vacanță”, „Provocarea verii”, „Vreau să-mi citești”, „Citim Eminescu”, Maratonul lecturii etc. Toate acestea reflectă un efort creativ colectiv, asumat de întreaga Echipă Hasdeu, care a înțeles că succesul constă în diversitate, consistență și implicare. Scopul acestor programe este clar: formarea cititorului prin cultivarea interesului pentru lectură și dezvoltarea unor abilități critice și estetice reale. Prin metode interactive și participative, biblioteca a reușit să transforme lectura într-un act viu, atrăgător și necesar.

M.B.: Programele pe care le coordonați, precum „Bătălia cărților”, „Chișinăul citește” sau „Provocarea verii”, au un impact semnificativ asupra promovării lecturii. Cum ați aprecia succesul acestor inițiative și ce planuri aveți pentru extinderea lor?

E.B.: Este recunoscut faptul că Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” este o verigă importantă în promovarea imperativelor educaționale și culturale prin programele sale active. Aceste inițiative au devenit adevărate practici de succes, contribuind esențial la formarea unui cetățean proactiv, capabil să recepteze, să aprecieze și să transmită mai departe valorile culturii naționale și universale.

În cadrul fiecărui program, utilizăm o varietate de forme de lucru cu publicul – ateliere, concursuri, lecturi publice, întâlniri cu scriitori, expoziții tematice –, toate gândite pentru a stimula apetitul pentru lectură și pentru a transforma biblioteca într-un spațiu viu al dialogului cultural. De la o ediție la alta, ne străduim să inovăm: aducem parteneri noi, revizuim strategiile de promovare, adăugăm componente interactive – toate acestea pentru a menține interesul viu și constant.

Un alt obiectiv important este readucerea publicului tânăr, dominat de tehnologie și rețele sociale, în contact direct cu cartea tipărită. Prin experiențele acumulate și rezultatele obținute, avem convingerea că strategia noastră de promovare a lecturii este una solidă și eficientă. Ea contribuie vizibil la dezvoltarea gustului pentru literatură de calitate, la creșterea numărului de cititori activi și

la consolidarea rolului bibliotecii ca spațiu de formare intelectuală și culturală.

Evoluția acestor programe este și o mărturie a schimbării calitative în cultura lecturii la nivel municipal: am contribuit la dezvoltarea competențelor de comunicare, de interpretare și de relaționare prin lectură. Totuși, rămânem deschiși la provocări și în permanentă căutare de soluții inovatoare pentru a face lectura cât mai atractivă și relevantă pentru comunitate.

M.B.: Ați publicat peste 80 de articole de specialitate și sunteți alcătuitoare și coordonatoare de lucrări biobibliografice dedicate unor personalități marcante. Cum influențează această activitate dezvoltarea profesională?

E.B.: Publicarea de articole și elaborarea de lucrări biobibliografice a fost întotdeauna parte integrantă a parcursului meu profesional. Am simțit nevoia să reflectez activitatea bogată a bibliotecii și să ofer publicului și specialiștilor o imagine completă a ceea ce înseamnă cu adevărat o instituție bibliotecară modernă: nu doar împrumut de carte, ci și spațiu cultural, formator și inovator. Am documentat și promovat programele, colecțiile, serviciile și evenimentele care conturează identitatea Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, contribuind astfel la vizibilitatea și prestigiul său.

Pe de altă parte, lucrările biobibliografice dedicate unor personalități precum Victor Dumbrăveanu, Nicolae Rusu, Alexandru Gromov sau familia Grama mi-au oferit ocazia de a face muncă de cercetare minuțioasă, de a intra în profunzimea biografiilor și operei acestora. Este o activitate care implică documentare, interpretare și sinteză, iar toate acestea contribuie direct la dezvoltarea profesională și intelectuală a bibliotecarului.

De altfel, această preocupare m-a condus și spre publicarea monografiei *Universul lecturii la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”*, o lucrare care aduce o perspectivă sistematică asupra evoluției culturii lecturii în instituția noastră. Cartea include o retrospectivă privind modalitatea de promovare și educare a lecturii în cadrul Bibliotecii Municipale de-a lungul anilor și, desigur, prezintă suita de modalități (activități, programe și concursuri), prin care BM a făcut față sarcinii ce o are orice bibliotecă.

M.B.: Ce rol joacă bibliotecarul în era digitală și cum contribuie acesta la adaptarea comunității la noile tehnologii?

E.B.: Deși sunt un bibliotecar format în paradigma clasică, cred cu tărie că tehnologia este astăzi un element esențial în viața

bibliotecii. Bibliotecarul nu mai este doar păstrător al colecțiilor, ci devine un mediator al informației, un ghid în spațiul digital. În mod constant, suntem implicați în instruirea utilizatorilor privind utilizarea tehnologiilor informaționale – fie că vorbim despre seniorii care învață să folosească un computer, fie despre tinerii și copiii implicați în ateliere de robotică, codare sau educație digitală.

Prin această implicare, bibliotecarul contribuie activ la incluziunea digitală, la reducerea decalajelor de competențe și la formarea unor cetățeni informați și conectați la realitatea actuală. Ne asumăm, astfel, un rol educativ, de formatori în spiritul secolului XXI, oferind și la distanță resurse și servicii relevante și de calitate.

M.B.: Proiectul „Utilizatorul @ Biblioteca” a fost unul dintre primele proiecte majore coordonate de dumneavoastră. Cum a schimbat acest proiect percepția asupra rolului bibliotecii?

E.B.: La începutul anilor 2000, când accesul la internet era încă limitat, am înțeles că biblioteca trebuie să se adapteze noilor nevoi informaționale ale comunității. Prin proiectul „Utilizatorul @ Biblioteca” (2004-2005), am reușit să instalăm primele calculatoare cu acces public la internet în filiala unde activam. A fost un moment de cotitură: am trecut de la biblioteca clasică la cea ancorată în era digitală.

Percepția utilizatorilor s-a schimbat radical – biblioteca a devenit, mai mult ca oricând, un spațiu al accesului la cunoaștere în toate formele ei. Am oferit instrumente, competențe, oportunități de învățare și informare, și am răspuns astfel aspirațiilor unei comunități tot mai exigente și mai conectate la realitatea informațională globală. Acest proiect a deschis drumul pentru alte inițiative digitale, consolidând misiunea noastră de a fi un centru de educație, cultură și inovație.

M.B.: În calitate de președinte al Centrului Sindical Ramural Teritorial Chișinău din domeniul Culturii și membru al structurilor sindicale naționale, ce inițiative ați promovat pentru a îmbunătăți condițiile de muncă ale bibliotecarilor și ce impact au avut acestea asupra comunității profesionale?

E.B.: În calitate de lider sindical, am urmărit constant reprezentarea și promovarea drepturilor și intereselor profesionale ale salariaților. Una dintre realizările mele majore a fost elaborarea Contractului colectiv de muncă la nivel de unitate pentru anii 2023-2027, un document negociat cu Direcția Generală Cultură și Patrimoniu Cultural, semnat și înregistrat la Inspekția Muncii.

Consider acest document un succes important, deoarece el reglementează aspecte esențiale precum condițiile de muncă, salarizarea, timpul de lucru și de odihnă, dar și alte drepturi fundamentale ale angajaților din domeniul culturii.

O altă direcție importantă a fost evaluarea locurilor de muncă cu scopul de a identifica și reduce riscurile profesionale. În urma acestei evaluări, bibliotecarii care activează în condiții nefavorabile beneficiază de sporuri salariale și de 4 zile suplimentare de concediu plătit, ceea ce a adus nu doar o recunoaștere simbolică, ci și una materială a efortului lor.

Am pledat, de asemenea, pentru alocarea fondurilor bănești (până la 0,15% din fondul de retribuire a muncii) destinate activităților culturale și recreative pentru salariați, inclusiv excursii și evenimente sociale. Aceste inițiative contribuie la coeziunea echipei, motivație profesională și la menținerea unui echilibru sănătos între muncă și viața personală.

Nu am ezitat să susțin cauza angajaților și în spațiul public. Am participat activ la marșuri de protest și acțiuni de pichetare, alături de FSLC și CNSM, în fața Parlamentului Republicii Moldova, pentru revendicarea drepturilor salariale și sociale ale lucrătorilor din cultură. Rezultatele au fost pozitive, fiecare intervenție reprezentând un pas înainte în consolidarea statutului profesional al bibliotecarului.

În noul meu mandat, continui cu determinare aceste acțiuni. Prioritatea rămâne reprezentarea activă și apărarea drepturilor membrilor de sindicat, organizarea de activități de formare sindicală pentru liderii electivi și perfecționarea mecanismelor de dialog social, pentru un mediu profesional sigur, motivant și echitabil.

M.B.: Ce calități și contribuții definesc femeile bibliotecare în contextul profesiei și al impactului lor asupra comunității?

E.B.: Meseria de bibliotecar este o profesie a cunoașterii și a sufletului, potrivită atât pentru femei, cât și pentru bărbați. Avem, într-adevăr, bărbați care s-au integrat cu dăruire și profesionalism în acest domeniu, dar realitatea este că femeile domină numeric și calitativ profesia, iar acest lucru se datorează în parte și moștenirii

culturale din perioada sovietică, când această activitate era considerată „feminină”. Femeile bibliotecare sunt figuri centrale ale culturii comunitare: sunt dedicate, creative, curajoase și cu un simț profund al misiunii sociale. Ele reușesc să transforme biblioteca într-un spațiu viu, dinamic, deschis tuturor. Se implică în activități culturale, educaționale și de promovare a lecturii cu o energie extraordinară. De multe ori, lucrează peste program, din pasiune, în detrimentul timpului personal sau familial.

Sunt arhitecte ale schimbării, propunând și implementând idei inovatoare, programe pentru copii și seniori, proiecte de digitalizare, servicii moderne, adaptate nevoilor actuale ale chișinăuienilor. Prin devotamentul lor, aceste femei contribuie la consolidarea rolului bibliotecii ca pilon al educației permanente și al coeziunii sociale. Le prețuiesc enorm și le consider o echipă puternică, spiritual bogată, plină de inițiativă, fără de care comunitatea noastră culturală nu ar fi ceea ce este astăzi.

M.B.: Având în vedere distincțiile obținute, precum titlul de „Bibliotecarul anului” în multiple rânduri, ce sfaturi ați oferi tinerilor bibliotecari care aspiră să aibă un parcurs similar în acest domeniu?

E.B.: Profesia de bibliotecar este una veche, dar mereu actuală, iar modul în care ea este percepută în comunitate depinde în mare parte de noi, cei care o practicăm. O bibliotecă va avea o imagine pozitivă și respectată doar dacă personalul său reușește să creeze o atmosferă plăcută, primitoare și profesionistă. Sfatul meu pentru tinerii bibliotecari este să investească permanent în propria formare, să fie bine instruiți, deschiși către inovație și empatici în relația cu utilizatorii.

Un bibliotecar competent, amabil, care înțelege că prin munca sa contribuie nu doar la gestionarea informației, ci și la educarea, formarea și sprijinirea membrilor comunității, este un profesionist valoros. Este important să rămână conectați la nevoile comunității, să ofere servicii de calitate, să fie curioși, pasionați și devotați. Reușitele vin prin muncă asiduă, perseverență și implicare autentică. Așadar, să nu-și piardă niciodată entuziasmul și dorința de a contribui la o societate mai cultivată și mai informată.

M.B.: Ce citiți și la ce gen de literatură vă întoarceți pentru a reciti?

E.B.: De mic copil, am fost atrasă de cărți și lumea lor fascinantă. Cred cu tărie că un bibliotecar autentic este, întâi de toate,

un cititor pasionat. Lucrând într-o bibliotecă, e imposibil să nu fii tentat de zecile de volume care-ți trec prin mână, mai ales când primești noile apariții editoriale. Obişnuiam să-mi fac liste de lecturi din aceste noutăți, dar, fireşte, nu reuşeam să le parcurg pe toate, pentru că mereu apăreau altele, interesante.

Nu rezonoz cu literatura fantastică sau romanele poliţiste – le-am încercat, dar nu m-au captivat. Prefer proza realistă, literatura memorialistică, literatura de călătorii, dar şi lectura motivaţională. Acestea îmi oferă nu doar relaxare, ci şi introspecţie, cunoaştere şi un bun echilibru la final de zi. Cititul înainte de somn a devenit un ritual, iar genurile alese contribuie la liniştea interioară. Revin rar la cărţi deja citite, dar o fac atunci când simt o nevoie profesională sau sufletească.

M.B.: La 35 de ani de activitate în cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, ce realizare profesională consideraţi că reflectă cel mai bine impactul dumneavoastră asupra acestei instituţii şi a comunităţii?

E.B.: Cred că realizarea mea esenţială şi cea mai valoroasă este promovarea lecturii ca mijloc fundamental de educare şi culturizare a comunităţii. În decursul acestor 35 de ani, am participat activ la iniţierea şi dezvoltarea a numeroase programe, proiecte şi activităţi care au pus cartea în centrul atenţiei publicului. Fie că vorbim de cluburi de lectură, cenacluri literare, concursuri sau campanii de promovare a lecturii, toate au avut un scop clar: formarea unui cititor conştient, cultivat, capabil să-şi dezvolte o gândire critică şi o atitudine responsabilă faţă de cultura scrisă.

Aceste iniţiative nu doar au apropiat publicul de bibliotecă, ci au creat şi punţi de dialog între generaţii, între autori şi cititori, între carte şi viaţa reală. M-am bucurat să văd cum, datorită acestor eforturi colective, biblioteca a devenit un spaţiu viu, integrat în dinamica socială a oraşului. Adevărata mea realizare este, aşadar, contribuţia la formarea unei comunităţi cultivate, în care cartea rămâne un reper şi un aliat de încredere.

Consemnare: Maria BIVOL

CZU [262.12:94(498.7)](092)(047.53)=135.1

**MITROPOLITUL GURIE GROSU –
O PERPETUĂ CINSTIRE A MEMORIEI:
SILVIA GROSSU
ÎN DIALOG CU RAIA ROGAC**

Breviar biografic

Silvia GROSSU. Născută în raionul Soroca, licențiată a Facultății de Jurnalistică a Universității de Stat din Moldova (USM, 1975-1980), studii de doctorat (1989-1994). În 2002, susține la USM doctoratul în istorie cu tema *Valențele presei clericale din Basarabia (1918-1940)*. Stagii științifice la universități din România (Sibiu, 1994; Iași, 1999; Cluj, 2001), Italia (Roma, „La Sapienza”, 1996, 1997), Spania (Madrid, „Complutense”, 1998), Rusia (Moscova, Universitatea „M.V. Lomonosov”, 1997).

Din anul 1982, este angajată la USM, la Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării: asistent, lector superior, conferențiar universitar (din 2003), prodecan (2008-2010). Stagii de competențe profesionale: cursuri de măiestrie pedagogică (2002); Școala Superioară de Jurnalism din Lille, Franța, și Bosnia-Herțegovina (ESJ, 2004, 2005).

Autor: studiul monografic *Presa din Basarabia în contextul socio-cultural al anilor 1906-1944* (2003), suportul de curs *Retorica: Note de curs* (2006; ediția a II – 2009), monografia *Mitropolitul Gurie Grosu – discurs identitar* (2023). Circa 90 de articole și studii de istorie a presei, teoria argumentării și retorică.

Coordonator: Vol. I, *Mitropolitul Gurie – misiunea de credință și cultură* (2007), culegere de articole și studii despre Mitropolitul Gurie Grosu al Basarabiei (1877-1943), 16 planșe; Vol. II, *Mitropolitul Gurie – operă zidită în destinul Basarabiei* (2016), culegere de studii istorice, lucrări didactice și traduceri ale înaltului prelat, 16 planșe; Vol. III, *Mitropolitul Gurie: Procesul și apărarea mea* (2016), 16 planșe; Vol. IV, *Mitropolitul Gurie și revista „Luminătorul”*, în colaborare cu Viorel Cojocar (2022). *Mass-media, între document și interpretare* : Studii și cercetări de istorie a presei. Culegere de comunicări științifice de la Congresul V internațional de istorie a presei (ARIP, Chișinău, 26-28 aprilie 2012) (2012); *Mass-media: între document și interpretare. Tezele comunicărilor științifice și cercetări de istoria presei*. Studiu trilingv, în colaborare cu Maria Danilov

(2012); *Prima promoție: Facultatea de Jurnalistică (1975-1980)*. Album (2020).

Vicepreședinte (și fondator) al Asociației Române de Istoria Presei (ARIP); membru în colegiul redacțional al *Revistei române de istoria presei* de la București (din 2007). Director executiv al Secției Moldova a Uniunii Internaționale a Presei Francofone (UPF, 1997-2025); redactor-coordonator al publicației în limba franceză *Courrier de Moldavie* (din 1997); inițiatora și animatoarea Concursului anual de eseuri în limba franceză „Le Coing d’Or – Gutuia de Aur” (2006-2025).

Raia ROGAC: Dragă doamnă Silvia Grossu, acum, la depărtare de câteva decenii, aș putea spune că anume evenimentele dedicate Mitropolitului Gurie Grosu sau, mai bine zis, scoaterii lui din anonimat, ne-au apropiat sufletește. Dumnezeu a vrut ca de munca de cercetare să fie preocupați strănepoții acestui mare prelat, care a jucat un rol important în deșteptarea națională. Și iată că voi – Igor, soțul, liant direct, și Silvia, soția, liant prin alianță – desfășurați o muncă spornică și un studiu continuu dedicat acestei mari personalități. Pas cu pas, vom ajunge la realizările de astăzi și perspectivele de a le extinde. Dar să începem cu un mic istoric. Când ați descoperit că sunteți rudă cu acest mare cărturar?

Silvia GROSSU: Propun să începem istoricul de mai devreme. Mi-a fost dragă istoria într-atât, încât la școală, uneori, profesorul de istorie mă îndemna să predau eu lecția. Apoi am prins drag de ziarele și revistele vechi, care mă purtau în vremuri de odinioară. Presa este un cronicar sârguincios, care consemnează ceea ce are loc cu adevărat aici, azi, cu acești oameni. Mâine deja va fi istorie, dar nu una seacă, fără de culoare, ca cea din manuale, ci una vie, mustoasă – viață adevărată în secțiune transversală. Eu sunt împătimită de istoria presei. Cursul de „Istorie a presei naționale”, elaborat la îndemnul profesorului Valentin Clobuțchi, și editat în anul 2003, mi-a deschis a doua respirație. Pentru studenții pasionați de istorie

Ultima imagine a Mitropolitului Gurie. București (1941).

am inițiat un simpozion doar de istorie a presei, care a avut 15 ediții la noi, la facultate. Nici nu puteam accepta toți doritorii de a participa. Era o adevărată sărbătoare a demnității de neam și a vredniciei profesionale. Și cea mai mare descoperire a fost pentru mine, apoi și pentru studenții mei, activitatea de mare înaintaș pentru profesia noastră a Mitropolitului Gurie – fondator al primei (de altfel, și cea mai longevivă) revistă în limba română din Basarabia – *Luminătorul* (1908-1944), autorul primului abecedar cu grafie latină (1917), de pe care au învățat carte și părinții mei! Drept că și soarta lui tragică de după anii de dedicație cauzei naționale m-a marcat pentru toată viața.

R.R.: Apropo, părintele Viorel Cojocaru, cleric slujitor al Bisericii „Sf. Apostoli Petru și Pavel” din Chișinău, pe care îl apreciez foarte mult, e unul din neamul spiritual al lui Alexe Mateevici, dar și redactor-coordonator al revistei *Luminătorul*, care se reeditează acum, unde pot fi găsite cele mai importante momente din viața socială, politică și bisericească a Basarabiei. Totodată, părintele Viorel Cojocaru este și singurul preot care ține slujbe în limbajul mimico-gestual și a fondat, în 2006, Biserica „Inima Tăcută”. Părintele Viorel Cojocaru merită un dialog aparte. Să continuăm.

S.G.: ÎPS Gurie este fratele de bunel al soțului meu. Am descoperit aceasta fiind studentă în anul doi de studii, în anul 1977! Nu doar eu, ci și soțul a aflat tot atunci că bunelul său, părintele Andrei, înmormântat în curtea bisericii din satul Codreanca, este frate de mitropolit.

R.R.: Fac o ochire retrospectivă și revăd cât de emoționată erați la lansarea primului volum despre Mitropolitul Gurie Grosu, alături de regretata dr. Maria Danilov și alți istorici. Ați păstrat fotografiile? Ați putea face un album memorabil de la lansarea ce s-a desfășurat în minunata Sală cu Coloane Albe a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” din Chișinău.

S.G.: A fost o mare serbare a ortodoxiei acea lansare. Imaginile sunt foarte valoroase, mai ales dacă ținem cont că am fost onorați cu prezența de fețe bisericești de la ambele mitropolii. Primul volum editat în 2007, la aniversarea de 130 de ani de la naștere, cu concursul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” din Chișinău, constituie o culegere de articole și studii evocative ale mai multor cercetători despre Mitropolitul Gurie Grosu al Basarabiei (1877-1943), în care am semnat și eu două articole, am elaborat tabelul cronologic și am selectat iconografia pentru 16 planșe.

R.R.: Îmi pare că anume atunci, la prima lansare, a fost împărțit visul de a vedea o trilogie despre Mitropolitul Gurie Grosu...

S.G.: A fost un vis spus cu jumătate de gură. Dar am continuat cercetările în diverse centre info-documentare din România și am izbutit, în anul 2016, către 140 de ani de la naștere, să scoatem un alt volum: *Mitropolitul Gurie – operă zidită în destinul Basarabiei*, care propunea publicului cititor studii istorice, lucrări didactice și traduceri ale înaltului prelat cu comentariile și explicațiile de rigoare. Apoi, în 2018, a văzut lumina tiparului și cel de-al treilea volum – *Mitropolitul Gurie: Procesul și apărarea mea*, care constituie reeditarea cărții-memoriu cu același titlu a lui Gurie Grosu. Astfel, în anul 2018, trilogia *Mitropolitul Gurie – misiunea de credință și cultură* a devenit realitate. Lansată în cadrul unei frumoase expoziții de lucrări și documente dedicate Mitropolitului la Muzeul Național de Literatură „Mihail Kogălniceanu”, apoi prezentată la ample reuniuni la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” din Chișinău; la evenimentele dedicate Unirii (la Soroca, Galați,

Asociația Istoricilor din Republica Moldova „Alexandru Moșanu”
Asociația Ortodoxă „Mitropolitul Gurie Grosu”
În parteneriat cu Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală

CONFERINȚĂ

**MITROPOLITUL
GURIE**

CONȘTIINȚA POSTERITĂȚII
ȘI MEMORIA CULTURALĂ

Eveniment organizat cu ocazia comemorării
Mitropolitului Gurie al Basarabiei
la 80 de ani de la trecerea la Domnul (16 noiembrie 1943)

16 NOIEMBRIE
ORA 10.30-17.00

ADRESA
Chișinău, str. Sf. Kogălniceanu nr. 82,
Sala de conferințe MNEIN
Tel. 06660714

Familia fratelui Mitropolitului Gurie – Andrei Grosu (1879-1953).

Cahul), la congresele de istorie a presei (la Cluj, Arad, Timișoara, Oradea, Iași) ș.a.m.d., trilogia s-a bucurat de o apreciabilă pondere valorică. Nu doar aici, ci mai ales peste Prut. Toate volumele au apărut la Editura „Epigraf”, care și ea le-a promovat la târgurile și expozițiile de carte din spațiul românesc.

R.R.: A urmat și volumul patru, în colaborare cu părintele Viorel Cojocar. Care este specificul lui?

S.G.: Mi-am dat seama că cele trei volume, care au apărut din 2007 până în 2018, au fost neîncăpătoare pentru materialele selectate. În cadrul simpoziunilor studențești, am pus accent pe studierea istoriei presei și tematica revistei „Luminătorul” era mereu pe agenda investigațională. Activitatea de publicist și redactor a eruditului prelat era prea valoroasă ca să o lăsăm în umbră. Astfel, am ajuns să constatăm, examinând colecțiile anuale ale revistei (1908-1944), numărul impresionant de articole, predici, pastorale și diverse acte semnate de Mitropolitul Gurie. Împreună cu redactorul actualei reviste „Luminătorul” (1991-2025), protoiereul Viorel Cojocar, doctor în filosofie, care deține cea mai vastă colecție de 502 numere din cele 595 apărute din ianuarie 1908 până în martie 1944, am identificat 287 de materiale care poartă semnătura lui Gurie Grosu, am întocmit lista lor, am făcut repartizarea tematică, am reeditat și comentat o parte din lucrări, astfel redând

Una dintre cele 8 ediții ale
Abecedarului lui Gurie Grosu.

publicului un valoros material factologic. Credem că al IV-lea volum, *Mitropolitul Gurie și revista „Luminătorul”*, poate servi ca linie de start pentru altă trilogie.

R.R.: Toate cele patru volume au fost lansate la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”?

S.G.: Da, ne-am bucurat de fiecare dată de ospitalitatea și buna organizare de evenimente, prin care Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” este binecunoscută. Este tocmai momentul să amintesc de colaborarea strânsă pe domeniul cercetării, pe care am avut-o anume cu Biblioteca Municipală în

anii 2002-2008 (doi ani și în calitate de șefă a Departamentului Studii și Cercetări). Am pus umărul și la elaborarea primului Catalog al presei naționale – *Presa Basarabeană de la începuturi până în anul 1957* (2002), ediție îngrijită de doctorul conferențiar Lidia Kulikovski. Apropo, *Mitropolitul Gurie Grosu* și Biblioteca Municipală au același an de naștere – 1877.

R.R.: Și acum, „cireașa de pe tort” – recenta lansare a celui de-al cincilea volum – a monografiei *Mitropolitul Gurie Grosu – discurs identitar*. Acest volum, mai drag cercetătoarei Silvia Grossu, pentru că este o lucrare de un singur autor, întregeste o muncă de decenii dedicată Mitropolitului Gurie Grosu. Lansarea volumului a avut loc în Sala istorică „Maria Cibotari” a Bibliotecii Naționale din Chișinău. Atunci, v-am adresat primele felicitări, le reiterez și acum.

S.G.: Mulțumesc frumos! Cred că aș putea, la o eventuală sollicitare, să scriu o carte despre această carte. Da, monografia este rezultatul cercetărilor științifice pe parcursul a mai multor ani, constituind o parte din teza pentru titlul de doctor habilitat, pe care am susținut-o în iunie 2024. Astfel, am validat ipoteza interdisciplinară a discursului identitar și al operei ierarhului cărturar. Toate argumentele expuse converg spre ideea de legitimare identitară a operei (axate pe discursul epidictic și cel identitar) Mitropolitului Gurie, fiind puse bazele analizei discursului identitar, prin evidențierea disocierilor și tangențelor dintre discursul identitar al

Prezentarea trilogiei la Biblioteca „Basarabia” (Soroca, 2019).

ortodoxiei și cel al conștiinței naționale. Volumul oferă largi deschideri spre domeniile istoriei, științelor comunicării, retoricii, antropologiei religiei etc. Pe lângă cele trei capitole sunt prezente și componentele obligatorii unui demers științific: liste de abrevieri și figuri, introducere, concluzii generale și recomandări, bibliografie, anexe, indice de nume. Consider volumele apărute până acum cea mai mare realizare a mea în plan profesional.

R.R.: N-aș putea spune că acest lucru s-a produs ca prin minune. El s-a produs grație unui mare efort de cercetare, dar și de mișcare: ați călătorit mult, căutând pașii și urmele lui Gurie Grosu...

S.G.: Mulțumesc mult pentru apreciere! Calific această activitate drept un gest de recunoștință pentru Mitropolitul Gurie Grosu. Dar este și un efort cumulat al istoricilor, fețelor bisericesti, instituțiilor publice, al administrației locale și a bunilor creștini pentru ca personalitatea Mitropolitului Gurie să revină pe circuitul neuitării. Numele lui este înveșnicit prin organizarea simpoziunilor științifice naționale (1993, București; 1998, 2007, Chișinău), prin redenumirea unei străzi din cartierul Telecentru al capitalei, prin înălțarea unor busturi – primul ridicat de consătenii lui din Nimoreni, raionul Ialoveni (1995), și al doilea – pe Aleea Cărturarilor din Scuarul Bisericii „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” (Chișinău, 2017). La Nimoreni și gimnaziul, și strada principală poartă acest onorabil nume, iar recent, la 6 mai 2025, a fost edificat în fața școlii un bust în bronz al marelui înaintaș. Cât este de important să valorificăm personalitățile care au consolidat rădăcinile noastre? Cine ar putea reda în cuvinte acest enorm travaliu?

R.R.: Când a fost creată Asociația „Mitropolitul Gurie Grosu”?
Ce tip de activități/servicii oferiți publicului?

S.G.: În martie 2014, a fost înființată organizația non-guvernamentală „Asociația obștească Mitropolitul Gurie Grosu”, care, pe parcursul a peste zece ani, desfășoară ample activități de caritate și de susținere culturală. Dacă e să ne referim la activitățile culturale, atunci trecem în revistă, prioritar, pe cele editoriale, despre care am vorbit deja. Astfel, de la fondare, Asociația s-a remarcat printr-o suită de manifestări științifice și culturale de înveșnicire a memoriei ÎPS Gurie, organizând simpozioane la aniversarea a 140-a de la naștere (2017) și la 80 de ani de la trecerea la cei dreپți (2023). Editarea trilogiei *Mitropolitul Gurie – misiunea de credință și cultură* (2007-2018), a culegerii de articole *Mitropolitul Gurie Grosu și revista „Luminătorul”* (2022, în colaborare cu protoiereul Viorel Cojocar) și a monografiei subsemnatei *Mitropolitul Gurie – discursul identitar* (2023) constituie nucleul evenimentelor culturale de comemorare. Să amintim că anul 2020 a fost remarcabil pentru asociația noastră prin lansarea, pe 20 februarie, la cinematograful „Odeon”, a documentarului *Gurie. Mitropolitul*, eveniment dedicat aniversării a unui centenar de la ridicarea Arhimandritului Gurie în demnitate arhierescă.

Printre activitățile de promovare a imaginii mitropolitului menționăm numeroase emisiuni radio (Radio Moldova, Radio Chișinău), emisiuni la televiziunea publică Moldova 1 („Cultura

Comemorarea și Conferința științifică la mănăstirea Noul Neamț
(s. Chițcani, Bender, 2017).

azi” din 21 decembrie 2013) și TVR Moldova, la postul de televiziune Trinitas (România) – „Talent și efort. Mitropolitul Gurie (Grosu) al Basarabiei” (29 septembrie 2016), prezentări la târgurile de carte de la Iași, Galați, Chișinău, mese rotunde, conferințe...

Efortul nostru a fost de bun augur și pentru activitățile filantropice. Astfel, pe parcursul a cinci ani, asociația noastră, în colaborare, în special, cu Asociația filantropică „Pro-Humanitate” din Germania, a distribuit ajutoare umanitare în Chișinău și în raioanele Ialoveni, Strășeni, Soroca, Orhei ș.a., în sumă totală de peste 550 de mii de euro. De asemenea, în 2019-2020, asociația noastră a contribuit la deschiderea, în perioada rece a anului, a unor cantine sociale temporare pentru persoanele social-vulnerabile. În 2019-2020, asociația și-a propus extinderea activităților sale sociale, implementând proiectul de antreprenoriat „Cu bine spre bine”, finanțat de Uniunea Europeană, cofinanțat de Suedia prin intermediul Fundației Est-Europene. Apoi, prin instituirea unui serviciu alternativ – cantina socială mobilă destinată persoanelor în etate aflate în dificultate în or. Ialoveni și în satele din împrejurimi. Din 2023, am reluat cooperarea cu Asociația filantropică „Pro-Humanitate” din Germania, distribuind anual cel puțin cinci-șase camioane cu diferite ajutoare umanitare pentru școli, spitale, centre sociale sau direct pentru persoanele social-vulnerabile. Doar în 2024 au fost distribuite bunuri în sumă de peste 200 de mii de euro.

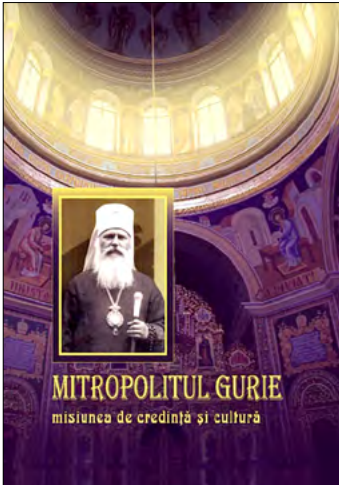
Un dialog despre primele două volume ale trilogiei cu jurnalista Alina Chiriac-Ivașcu la Radio Moldova (2017).

Academicianul Mihai Cimpoi și muzeograful Vasile Malanețchi la evenimentul de lansare a celui de-al treilea volum al trilogiei (28 aprilie 2018, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”)

În 2024, în cadrul ședinței membrilor asociației, a fost aprobat conceptul „2027 – Anul Mitropolitul Gurie”. Relevante în acest context sunt demersurile de comemorare a vrednicului ierarh Gurie Grosu la aniversarea a 150-a de la naștere (2 ianuarie 2027), înaintate de asociația noastră celor două mitropolii din Republica Moldova și instituțiilor publice. Ele prevăd o suită de evenimente, între care: edificarea unui monument statuar la Chișinău, pregătirea materialului expozițional pentru o casă memorială „Mitropolitul Gurie al Basarabiei” în incinta casei monahiei Eliconida, sora ierarhului, la mănăstirea Răciula, din raionul Călărași (Mitropolia Moldovei); organizarea unui Simpozion științific național cu participare internațională la Universitatea de Stat din Moldova, cu implicarea Facultății de Istorie și Filosofie, a Facultății de Teologie Ortodoxă și a Facultății Jurnalism și Științe ale Comunicării. E salutabilă și implicarea Mitropoliei Basarabiei în promovarea conceptului respectiv.

R.R.: Pe finalul acestui dialog, m-am gândit să evidențiem cele mai importante fapte ale Mitropolitul Gurie, demne de urmat de către clericii de astăzi. Să nu uităm: a editat primul *Abecedar*, din care au învățat generații de români basarabeni, între care și părinții mei. Apropo, zilele trecute, într-o emisiune televizată, Lică Sainciuc (urmaș al celui mai longeviv cuplu de artiști plastici – Glebus

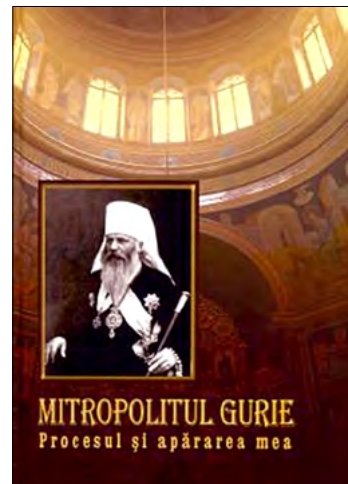
Sainciuc și Valentina Rusu-Ciobanu) a vorbit foarte frumos despre această primă carte în limba noastră.

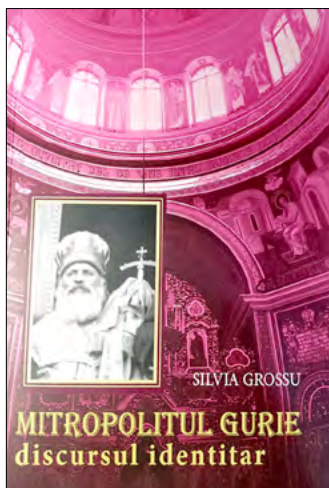
S.G.: Da, meritele sale, doar enumerate, impresionează puternic. În condițiile unei rusificări pronunțate în Basarabia până la 1917, ieromonahul (din 1909 – arhimandritul) Gurie Grosu, fervent misionar, a insistat pentru oficierea serviciului divin în limba română, a contribuit substanțial la redeschiderea tipografiei eparhiale la Chișinău (1906), a elaborat și a redactat numeroase cărți cu caracter laic și bisericesc, a publicat un număr impresionant de articole în ziarele și revistele basarabene. Gurie Grosu a binecuvântat

Actul Unirii Basarabiei din 27 martie 1918, a promovat reforma ecleziastică în perioada interbelică, a pus umărul la întemeierea Patriarhiei Române. Tot lui datorăm crearea primei instituții de învățământ superior din Basarabia – Facultatea de Teologie, fondarea revistelor cu profil religios *Studentul* (1928) și *Misionarul* (1929) și multe altele. O precizare pentru primul *Abecedar* cu grafie latină din acest teritoriu: el a avut opt ediții în perioada interbelică și a servit cauzei românismului și în perioada războiului, în teritoriile administrate de statul român, inclusiv Odessa.

R.R.: Ce urmează? Un nou studiu de cercetare? Un nou volum?

S.G.: Suntem convinși că promovarea operei Mitropolitului Gurie, prin reeditarea studiilor și lucrărilor incluse în cele cinci volume sus-menționate, poate facilita o mai bună familiarizare cu istoria Basarabiei. Deoarece acestea nu mai sunt disponibile decât în unele biblioteci, iar solicitarea acestor lucrări rămâne pe ordinea de zi, am decis să inițiem o colecție pentru reeditarea volumelor în format casetă. Sperăm să dăm de persoane cu drag de istoria neamului și cu posibilități de a pune umărul la realizarea unui proiect atât de valoros. Urmează o muncă de pregătire pentru reeditare – revizuirea conținutului, completarea volumelor

și ajustarea unor compartimente, unificarea unor segmente etc.

Actualmente, suntem într-un vast proces recuperatoriu de valori identitare. Reconsiderarea moștenirii culturale revendică în mod cert revalorificarea integrală și a activității culturale și ecleziastice a Mitropolitului Gurie Grosu. Eforturile de repunere a acestei personalități în Panteonul național trebuie să fie cu mult mai intense și mai bine coordonate de instituțiile publice. Deoarece am constatat și am menționat de mai multe ori însemnătatea și complexitatea activității ilustrului arhipăstor al neamului, stăruim în continuare asupra misiunii de reconsiderare a locului său

în galeria de personalități marcante pentru istoria noastră. Și, în această ordine de idei, mai avem foarte multe de recuperat.

R.R.: Ați fost binecuvântați în această muncă de cercetare și căutare de ÎPS Calinic, Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului? ÎPS l-a cunoscut pe Mitropolitul Gurie în cea mai tristă perioadă a vieții sale, când s-a aflat la Mănăstirea Cernica, unde a și fost înmormântat.

S.G.: Cu părere de rău, n-am reușit să stabilim o colaborare.

R.R.: De mult îmi doresc să realizez un interviu cu ÎPS Calinic. Cred că aceasta ar fi prima întrebare: cum l-a cunoscut pe Mitropolitul Gurie Grosu? O alta ar fi despre prietenia cu poetul, parlamentarul și omul de credință Ioan Alexandru, care m-a binecuvântat la scrierea convorbirilor de suflet.

Fotografii: Europa Liberă Moldova, arhiva personală a Silviei GROSSU

CZU 821.135.1(478).09-94:027.52(478-25)=135.1

**O PROGENITURĂ DUȘMANĂ,
O CARTE EMOȚIONANTĂ
DE NICOLAE NEGRU**

*Andrei VIZIRU,
jurnalist cultural, bibliotecar*

Din Programul de lectură „Chișinăul citește”, din anul acesta, face parte și volumul *O progenitură dușmană* de Nicolae Negru. Cartea a fost prezentată recent la Biblioteca „Transilvania” din sectorul Ciocana al capitalei, unde activează clubul de lectură cu genericul „Lectură generoasă”. Ședințele au loc de regulă în ultima zi de joi a lunii.

Din considerente organizatorice, ședința din luna martie a clubului a avut loc cu o săptămână mai devreme. După ce gazda, doamna director Parascovia Onciu, a făcut prezentările de rigoare și a venit cu un mesaj de salut și de bun augur, au început discuțiile pe marginea cărții *O progenitură dușmană* în prezența autorului și a criticului literar Iulian Ciocan. Președinta clubului, doamna Alexandra Tănase, a dat tonul discuției, a venit cu o analiză la obiect a cărții și și-a împărtășit impresiile sale de lectură.

Alexandra Tănase: Am citit mai multe cărți despre deportări, dar această carte este o carte luminoasă, plină de optimism. Autorul ne demonstrează că, în orice situație ar nimeri un copil, inocența și bunătatea celor din jur, a mamei și a tatălui, prevalează și însuși copilul nu are acea durere prin care trec maturii. Autorul subliniază că n-a fost un copil năzdrăvan, ci unul obișnuit. Cu toate că titlul cărții semnifică faptul că e vorba de un copil rătăcit, părăsit, ostracizat, deși mama și tatăl au fost mereu alături de acești copii luați de acasă și duși în «siberii de gheață», vorba poetului. Dar mi-a plăcut un detaliu: atunci când trenul s-a oprit într-o

gară și copilul a început să alerge spre capătul trenului, în contrasens, dorind să ajungă în Moldova, pentru că i s-a făcut dor de casă; dar, atunci soldații sovietici l-au oprit la timp, altfel s-ar fi rătăcit în pustietatea siberiană.

Am descoperit că suntem de o seamă cu domnul Nicolae Negru. Eu nu am fost deportată, dar când citeam cartea mă regăseam și eu copil în satul meu. Această viziune dintre mamă, copil și tatăl lui face cartea să fie plăcută lecturii. Îmi aminteam și de mama mea, de tatăl meu. Am trăit aceleași greutăți, și foamete, atâta doar că nu am fost deportați. Uneori, îl invidiam pe Nicolae că toate paginile unde este vorba de mama lui sunt pline de căldură și de dragoste, compasiune și înțelegere. Probabil că maturul Nicolae a trecut prin sufletul său dorul de mamă. Autorul și copilul de atunci a descoperit că taigaua e o pădure mare, dar spre deosebire de pădurile noastre este una întunecată. Deseori, autorul subliniază că i-a salvat credința în Dumnezeu.

Elena Didilica, economistă: Sunt descendenta unei familii basarabene de deportați ai anului 1949. A fost o carte foarte bine aleasă pentru Programul „Chișinăul citește”, aceasta e părerea mea. Am citit-o dintr-o răsuflare, ca pe o cafea sorbită în grabă. Această carte este dedicată nepoților autorului, Olivia și Călin. Domnul Nicolae Negru atât de bine a redat totul, încât eu m-am asociat cu ceea ce i s-a întâmplat lui, numai că dânsul a fost deportat în Siberia la vârsta de doi ani și jumătate, dar eu sunt copilul Siberiei de acasă. Cartea mi-a plăcut mult. La fel, mi-au plăcut unele detalii, care mi-au atins struna sufletului. De exemplu, copilăria autorului se asociază foarte mult cu copilăria mea.

Ecaterina Iurcu-Urătu, poetă: Domnule Nicolae Negru, vreau să vă spun că subiectul abordat e unul dintre cele mai necesare pentru educarea tinerei generații, pentru a păstra memoria trecutului văzut cu ochii dumneavoastră de copil. Au rămas foarte puțini din urmașii deportaților. Având un cod genetic atât de bun, având rădăcini atât de trainice, Nicolae Negru a reușit să devină și publicist, și scriitor, și comentator politic, s-a încadrat și în mișcarea de eliberare națională. E omul care luptă pentru viitorul european al Republicii Moldova.

Iulian Ciocan, scriitor: Eu mă bucur foarte mult că mă aflu astăzi aici. Este una din cărțile cele mai bune pe care le-a scos Editura Arc în ultima perioadă. Ea a luat Premiul Național pentru anul 2024. Au fost niște analize aici foarte pertinente, s-a spus cam tot. Chiar doamna Tănase a spus un lucru foarte important că, deși sunt descrise niște situații tragice prin care a trecut el, familia lui, poporul nostru, cartea în ansamblul ei este una luminoasă. De ce? Pentru că autorul a ales o perspectivă foarte bună pentru a descrie o tragedie, își reprimă emoțiile, povestește drama fără să strige, fără să plângă. E un fel de literatură de frontieră: această carte poate fi considerată o carte memo-

rialistică, dar în același timp poate fi considerată și un roman autobiografic. Noi, cei prezenți aici, majoritatea suntem ca vârstă după 50 de ani, cu mici excepții și, bineînțeles, temele acestea pentru generațiile noastre ne sunt apropiate. Dar vreau să vă spun că am fost zilele trecute cu domnul Nicolae Negru la un liceu și am văzut și niște tineri interesați de aceste teme.

Nicolae Negru, scriitor: Dacă ar fi să răspund la întrebarea care mi s-a adresat, cât timp am lucrat la această carte, mai multe episoade au fost pe care poate aș fi dorit să le uit, dar nu le pot uita. Tot ce am scris aici e ceea ce mi s-a întipărit foarte adânc în

memorie. Când scriam, îmi aminteam de un fir din cele trăite, pe urmă el se deapănă mai departe. Dar cartea a pornit de la nepoțica mea și scriu despre lucrul acesta: după ce îi citeam din vreo carte, ea nu voia să adoarmă și atunci începea să mă descoase – n-ai avut și tu peripeții, n-ai făcut vreo poznă în copilărie. Așa i-am spus într-o seară cum m-am întâlnit cu un urs pe când eram în Siberia, deportat împreună cu ceilalți frați și părinții...

Sunt mărturisiri, pe care autorul le-a inclus în prologul la *O progenitură dușmană*, din care cităm, continuând firul depănat anterior de autor:

„Tot scotocind, seară de seară, prin cotloanele memoriei, rătăcind imaginar prin labirintul unor vremuri mai îndepărtate, mai tulburi, mai primejdioase în unele perioade, am descoperit mai multe istorii demne de atenția unui copil, interesat de aventurile și năzbâțiile bunicului său.

Anticipând că și Călin Ioan, fratele mai mic al Oliviei, ar putea să-mi pună curând aceeași întrebare, m-am gândit că ar fi bine să le am, peripețiile copilăriei mele, perioada siberiană și cea basarabeană, adunate la un loc, ca să nu mai apelez de fiecare dată la memoria tot mai selectivă de la un timp. Așa am ajuns să scriu acest text, căruia, pe parcurs, i s-au adăugat și alte resorturi, și noi linii de subiect, apucând-o pe căi neprevăzute de mine”.

Nicolae Negru a răspuns la mai multe întrebări din partea cititorilor, membrilor clubului de lectură. În final, a mulțumit organizatorilor și gazdei, spunând că a rămas satisfăcut de impresiile și reacțiile cititorilor de la Biblioteca „Transilvania”. În loc de

concluzie, vom cita aprecierea făcută de Eugen Lungu, critic literar, pe coperta a patra a cărții:

„Nicolae Negru este mai mult decât un simplu martor ocular. Dânsul devine conștiința care nu numai a înregistrat totul, dar a și dat acelor evenimente o interpretare corectă din punct de vedere politic, social și etnic. Dacă se va ajunge cândva la un rechizitoriu împotriva URSS ca stat dictatorial, care și-a decimat propriul popor și a comis crime împotriva umanității pe teritoriile «alipite» cu forța armelor, *O progenitură dușmană* ar putea servi ca document demascator al atrocităților comise de Stalin și urmașii lui. Căci Nicolae Negru își urmează istorisirea, consemnând și evenimentele de după întoarcerea din exil, practic până în momentul dizolvării colosului sovietic. Să sperăm că nepoții – nu numai ai autorului – vor ști să citească această carte nu doar la suprafața întâmplărilor, ci și în adâncimea cauzelor care le-au provocat”.

CZU 027.52(478-25):37.018.5=135.1

PE DRUMUL GENERAȚIILOR: POVESTEA UNUI PARTENERIAT DE SUCCES

*Ana OSTAȘEVSCHI-URECHE,
șef sector, Biblioteca „Ovidius”, filială a BM „B.P. Hasdeu”*

An de an, Biblioteca „Ovidius” colaborează cu diverse instituții de învățământ și entități adiacente din proximitatea bibliotecii. Astfel de colaborări se fundamentează și se cimentează printr-un acord de parteneriat. Însă, dincolo de formalități, mereu există în aceste instituții un Alfa sau un Beta a colaborărilor de suflet și a receptivității prin carte și cultură, acea persoană de contact care răspunde prompt așteptărilor bibliotecii și devine un Omega în timp. Despre un astfel de Om e povestea noastră. O istorie de succes care generează în timp multiple istorii de succes, datorită receptivității și promptitudinii unui singur Om, care a crescut generații de discipoli, școliți nu doar în Gimnaziul Nr. 53 din capitală, dar cărora le deschide drumul spre Biblioteca „Ovidius”. Iar drumul, în acest context, e „drum” la propriu și la figurat.

Eh, de-ar mai trăi bunicul din Humulești sau cronicarul bibliotecii Ion Borș, or nenea Spiridon Vangheli, acest drum ar deveni, cu siguranță, fir de poveste asemeni *Buchiilor lui Ion Creangă*. Și totuși, Învățătorul și Biblioteca, despărțiți și legați de același drum, devin personajele acestei povești. Această colaborare își poartă anii

în spate, asemeni unui melc ce-și poartă cochilia, or chiar „bibliotecă”, după cum scrie Alex Donovici în *Țup! Imposibil e doar un cuvânt*. Trasând legăturile de rigoare, conștientizăm că prin acest parteneriat durabil și consecvent, tot imposibilul a devenit posibil prin comunicare, implicare și socializare. Pentru noi, e o mândrie să fim salutați pe drum și să ni se spună că ei au trecut prin bibliotecă și că sunt elevii doamnei Natalia Rufanda. Pentru noi, nu e de mirare să ni se spună: „E doamna de la biblioteca «Ovidius!»”, aflându-ne și dincolo de granițele acestei țări, căci conștientizăm în această mare de bucurie și recunoștință existența unui dascăl și a unui partener de încredere care a insuflat această notă de respect discipolilor.

Fiecare generație a doamnei Natalia Rufanda, pe lângă faptul că sunt cititori ovidieni, a lăsat în trecerea lor prin Biblioteca „Ovidius” urme frumoase, asemenea celor surprinse de scriitorul Iulian Filip în volumul său *Urmele mele frumoase*. Despre succesul unei generații de discipoli la Programul de lectură „Chișinăul citește” și despre emoția întâlnirii lor cu maestrul Eugen Doga ne amintește și istoria de succes publicată și digitalizată: „Povestea unor omuleți din clasa a IV-a” – o poveste despre visuri împlinite, despre mândria și emoția lecturii pe care am împărtășit-o cu comunitatea noastră. O altă generație a avut privilegiul de a fi parte din proiectul de educație mediatică la bibliotecă – „Veni, Vidi, Vici misinformation” („Am venit, am văzut, am învins dezinformarea”), desfășurat cu scopul de a opri dezinformarea în rândul tuturor cititorilor, mai cu seamă, în rândul celor mici sub convingerea că „un copil informat este un copil protejat”. Succesul a fost de partea ambelor părți: implicarea exemplară a elevilor și a bibliotecii, susținută de IREX Europe, a făcut posibilă inaugurarea în bibliotecă a „Ungherașului Media” și lansarea serviciului „Fii informat!”.

Așa s-au adunat, din generație în generație, noi fire de poveste pe drumul care leagă Învățătorul de Bibliotecă și Biblioteca de Învățător.

Ba, am zice mai mult: prin acest Parteneriat, am reușit să reconstituim relația Bibliotecă – Școală – Familie. În acest sens, Învățătorul a avut rolul primordial de-a aduce părinții la bibliotecă, de a-i motiva să-și ia odraslele din noul loc de cunoaștere. Acest fir de poveste a fost posibil datorită doamnei Natalia Rufanda, un Învățător cu Vocație care a crezut dintotdeauna că drumul spre bibliotecă te înobilează, iar cei de la „Ovidius” îi pot înbila într-un

fel aparate pe discipolii ei. Discipoli care nu s-au oboșit să parcurgă instruirea în cadrul serviciului „Robotica la bibliotecă” și Atelierului de Creație „Benzi Desenate”; discipoli care, pe lângă emoția celor învățate, au trăit și emoția drumului în compania bibliotecarilor care-i aduceau în siguranță la bibliotecă pentru a învăța. Acest drum a fost făcut constant în zi de marți, pe soare și ploaie, pe vânt și ninsoare; acest drum e bătătorit de amintiri și nu doar: el e aceea trecere de la educația formală la cea nonformală. Ar putea fi interpretat ca un drum de serviciu, dar nu e așa, deși, în mod direct, am oferit un serviciu pentru părinții aflați în câmpul muncii, care nu-și pot aduce copiii la aceste activități; și pentru Învățătorul, care, deși își dorește colaborări, e prins în activitatea didactică. E mai mult decât atât: e un drum care vorbește de la sine despre mobilitatea bibliotecii de a se afla mereu în sprijinul comunității.

Să revenim, însă, la firul nostru de poveste și să vă mărturisim că nu zadarnic am parcurs acest drum. Noi am scris istorie prin participarea la evenimentul FIRST LEGO League 2024, unde am pregătit și susținut echipele de robotică, ajutându-i să se afirme, să fie la înălțimea drumului parcurs și a provocărilor întâmpinate în cadrul acestei competiții, unde micii ingineri ovidieni au prezentat idei inovatoare, demonstrând interdependența dintre artă și tehnologie. Cei care au ales să creeze benzi desenate, își regăsesc lucrările în revista online a Bibliotecii „Ovidius”: *Benzi desenate de la ovidieni adunate*.

Drumul acestui parteneriat nu se încheie aici, căci o nouă generație a doamnei Natalia Rufanda ne-a pășit pragul. Cu ea scriem, la propriu și la figurat, o nouă poveste, căci știm a-i roti frumos în horă, astfel încât în fiecare zi de miercuri să fie părtașii programului de lectură „Să re-auzim povestea”. Cu acești cititori amplificăm semnificația verbului „să re-auzim”, pentru că această rotație între colegi aduce un plus valoare poveștilor, trezește curiozitatea („Oare ce au citit colegii mei în această zi de miercuri la program și ce vom citi noi miercurea viitoare?”), dezvoltă imaginația („Oare cățelușa Goldie ne va însoți și pe noi în această călătorie literară?”) și sporește creativitatea („Oare vom confecționa și noi o mască a personajului?”).

Hmmm... Să știți că acesta e un nou început de istorie de succes, despre care nu aveți decât să fiți și voi curioși, căci scurt ni se pare drumul dintre Biblioteca „Ovidius” și Gimnaziul nr. 53, dar mari și multe ne sunt poveștile.

CZU 02(498)(092)=135.1

TRAIAN BRAD – UN FIU ADOPTIV
AL BASARABIEI, CTITOR
AL BIBLIOTECII „TRANSILVANIA”:
IN MEMORIAM
(80 DE ANI DE LA NAȘTERE)

Andrei VIZIRU,
jurnalist cultural, bibliotecar

Memoria e cea mai de seamă avere pe care le-o putem lăsa moștenire fiilor și nepoților noștri. Avere care nu se poate răpi.

Nicolae DABIJA

Traian Brad, ex-directorul Bibliotecii Județene „Octavian Goga” Cluj, ctitorul Bibliotecii „Transilvania”, filială a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, s-a născut la 31 august 1945 în localitatea Pănade din județul Alba. În anul 1972, a absolvit Facultatea de Filologie din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj. În perioada 1972-1975, a fost responsabil de probleme de cultură la Comitetul Județean Cluj. Din 1987, este director și director general al Bibliotecii Județene „Octavian Goga” Cluj, perioadă în care s-a preocupat de organizarea, pe baze noi, a serviciilor oferite utilizatorilor, de formarea bibliotecarilor prin dobândirea de noi competențe și aptitudini în profesie. În anii 1989, 1990 și 1999 a urmat studii de Management în biblioteconomie și știința informării în România și Franța.

Am recurs, în titlul acestui articol, la un joc de cuvinte pentru a accentua, încă o dată, că numele și prenumele unui om îi pecetluiește sau, putem spune, îi predestinează soarta. Numele Traian Brad din start a căpătat o conotație aparte. Evident, acest nume-simbol a fost urmat și de fapte și a depășit semnificația sa filologică, obținând un conținut și simbolism general-uman.

Traian Brad – ctitorul Bibliotecii „Transilvania”,
manager BJ „Octavian Goga”, Cluj-Napoca (1991).

Traian Brad a fost adoptat neoficial de bibliotecarii din Republica Moldova ca fiu al Republicii Moldova. În anul 2025, acest slujitor al cărții și ctitor al Bibliotecii „Transilvania” ar fi marcat 80 de ani de la naștere, dacă destinul ar fi fost mai îngăduitor cu el. A plecat din rândurile noastre la vârsta de 57 de ani, dar a reușit să lase urme palpabile și meritorii, cât alții în 80 sau 100 și ceva de ani. A avut o viață relativ scurtă, dar a lăsat urme adânci pe pământ.

Traian Brad a fost primul din spațiul de dincolo de Prut care a acceptat și și-a asumat responsabilitatea de a deschide la Chișinău o bibliotecă. A susținut-o timp de 10 ani, contribuind la dezvoltarea ei cu donații succesive, calitative, promovând imaginea ei oriunde se afla. El a fost acela care a pus piatra de temelie a performanțelor pe care le are Biblioteca „Transilvania” din sectorul Ciocana al Chișinăului, care în prezent deține o colecție de 64787 de volume.

Despre Traian Brad, care completează galeria de aur a numelor sonore ce au valorificat domeniul biblioteconomic, regretatul Vlad Pohilă scria în revista „BiblioPolis” (2005, Vol. 15, Nr. 3, p. 49), pe care o dirija cu dibăcie și iscusință: „Meritele lui Traian Brad – enorme, incontestabile, sunt cunoscute și prețuite la noi nu mai puțin decât, bunăoară, cele ale compatriotului său pe nume Onisifor Ghibu, alt luminător cu har, dar și de forță”.

Cum a început această legătură specială și de suflet în ceea ce privește relațiile cu bibliotecarii și bibliotecile din Basarabia,

Zilele Bibliotecii „Transilvania”, ediția a V-a (29-30 august 1996).
Salonul de toamnă al cărților transilvănene, ediția a II-a,
cu participarea a 37 edituri. (Traian Brad – primul din dreapta)

implicit cu Biblioteca „Transilvania”, aflăm și din mărturiile doamnei Lidia Kulikovski: „Traian Brad a fost printre noi și pentru noi din vara anului 1991. L-am știut ca om, ca patriot, ca profesionist... S-a implicat foarte mult în biblioteconomia basarabeană”.

Nu știm dacă a fost un noroc sau pronia divină a dorit ca el să-și sărbătorească ziua sa de naștere pe 31 august, odată cu Ziua

Limbii Române. Un simbol de loc întâmplător că, la 31 august 2000, Traian Brad și-a sărbătorit aniversarea a 55-a la Chișinău, la Sediul Central al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”.

Imediat după dispariția lui Traian Brad, oamenii de cultură clujeni scriau în revista *Apostrof*: „A fost un om cumsecade, de nădejde, săritor la nevoie. Și a fost, mai presus de toate, un extraordinar director de bibliotecă... Credea în cărți. Credea în cultură. Și în oameni...” În cele

Traian Brad – ultima fotografie
în bibliotecă (2001).

ce urmează, vom apela și la alte câteva aduceri-aminte pentru a omagia ctitorul Bibliotecii „Transilvania” din Chișinău, dar și patriotul Traian Brad.

Traian Brad ne vorbea adesea următoarele: „Ne putem salva doar înfrățindu-ne spiritele, căci ceea ce ne leagă e mai presus de orice adevăr și cunoaștere...” O pildă extraordinară de „înfrățire spirituală” sunt și cele peste 100 de mii de cărți aduse în bibliotecile din Chișinău pe parcursul celor 11 ani, care l-au legat pentru totdeauna de mult pătimita Basarabie... Omul care ne-a iubit necondiționat și pe care-l mai așteaptă și azi Basarabia...

Parascovia ONCIU, directoarea Bibliotecii „Transilvania”

Traian Brad, care a fost întruchiparea profesionalismului biblioteconomic și a spiritului ardelenesc tenace, statornic și echilibrat dinamic, a dat naștere numelui de bibliotecar, pe care l-a purtat și Eminescu... Traian Brad rămâne pentru noi un model de felul „deontologic” în care trebuie slujită cartea și lectura publică modernă și postmodernă.

Acad. Mihai CIMPOI

Din păcate, nu dețin prea multe autografe de la fratele Traian, dar păstrez cu sfințenie acest autograf-invitație la festivitatea prilejuită de împlinirea celor zece ani de la deschiderea primei biblioteci de carte românească din Basarabia. „Am fost alături de dumneavoastră prezent, îmi scria Traian Brad, la actul proclamării Independenței Republicii Moldova în 27 august 1991, urmărind cu satisfacție votul unanim al parlamentarilor; am participat împreună la inaugurarea Bibliotecii „Transilvania” în 29 august 1991; ne-am bucurat de clipele Renașterii ideii de neam, de limbă, de origine comună, afirmate cu entuziasm și luciditate la acel ceas istoric...”

*Ion HADÂRCĂ, scriitor, vicepreședinte
al Academiei de Științe a Moldovei*

Pentru el, (...) biblioteca era un spațiu cu o încărcătură energetică aparte... Iar grijile pentru „Transilvania” noastră confirmă că Traian Brad a fost un animator nu numai al cuvântului, dar și al faptelor. De asta îi și păstrăm cu sfințenie amintirea.

Victor DUMBRĂVEANU, scriitor

Zece ani la rând, Basarabia l-a avut ca oaspete la 31 august, de Sărbătoarea Limba Noastră cea Română, providența creând o fericită coincidență cu ziua în care s-a născut... Își sărbătorea ziua nașterii alături de noi. Mai bine zis, era omagiat de către basarabeni

pentru dragostea ce i-o purtau, pentru tot ce a făcut pe pământul basarabean...

Maria BULAT-SAHARNEANU, publicistă

Traian Brad a fost printre puținii înțelegători concreți, care – în paralel cu podurile de flori – au declanșat podurile de cărți din România spre Basarabia. Cărțile aduse de Traian și echipa sa la prima posibilitate au devenit temeiul ctitoririi Bibliotecii „Transilvania” din Chișinău. La fiecă ediție a Sărbătorii Naționale Limba Noastră, Traian Brad venea la Chișinău cu cărți pentru Biblioteca „Transilvania” și cu o echipă de intelectuali din Cluj, cu care însoțea această avere...

Iulian FILIP, scriitor

Traian Brad a fost membru fondator al Societății Culturale „Lucian Blaga”, a organizat la Cluj-Napoca diverse manifestări științifice, culturale și comemorative... S-a impus prin studiile sale în domeniul istoriei, publicând monografia *Pană de 700 de ani* (1999), în domeniul biblioteconomiei editând cartea *Lectura și biblioteca publică la Cluj* (2001), a publicat diverse articole și studii de specialitate și de cultură.

Anatol PETRENCU, istoric

La inițiativa lui Traian Brad, în Cluj-Napoca, a fost înălțat un nou sediu al Bibliotecii Județene „Octavian Goga”, unde este instalată și o placă în memoria sa. Iar din 2002, Filiala de pe strada Izlazului nr. 18, Cluj-Napoca, îi poartă numele.

Alin Mihai Gherman, care a fost și el printre cei care a contribuit la constituirea primei biblioteci de carte românească la Chișinău, consemnează:

Am descărcat un tir mare cu cărți românești, care a fost primul pas pentru constituirea a ceea ce a fost să devină Biblioteca „Transilvania” din Chișinău... Cel care a organizat, de fapt, acest prim transport și a obținut din partea unui director și un tir pentru acest drum a fost Traian Brad, directorul Bibliotecii Județene. Lista celor care au făcut mai mult sau mai puțin pentru împlinirea acestuia este lungă... Sper din tot sufletul ca pe undeva să se amintească, într-o notă de subsol, și numele meu. Dar, cu siguranță, numele lui Traian Brad rămâne, categoric, cel scris cu litere mari la începutul listei.

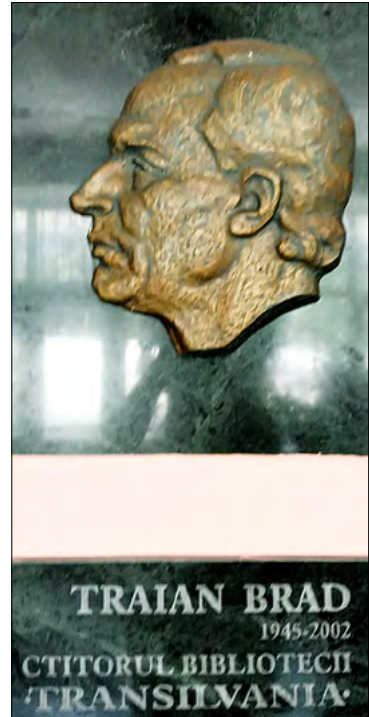
Placa comemorativă pe fațada Bibliotecii Județene „Octavian Goga” Cluj.

Placa comemorativă în incinta Bibliotecii „Transilvania” din Chișinău.

Și nu numai la începutul listei, ci chiar la intrarea în Bibliotecă „Transilvania” din Chișinău este un impunător basorelief cu chipul ctitorului acestei biblioteci. La fiecare aniversare, colectivul bibliotecii cinstește memoria ctitorului ei despre care acad. Mihai Cimpoi a zis astfel în eseul său *Un om al luminii și binelui*:

La șirul impunător de activități (concursuri, festivaluri, saloane de cărți și publicații literare) s-a adăugat înființarea Bibliotecii „Transilvania”. A fost o acțiune de pionierat cu o rezonanță generalizată, căci a declanșat numeroase programe profesionale și culturale cu nume. Practica se va extinde și în raporturile dintre bibliotecile județene și bibliotecile raionale sau județene din Moldova. Traian Brad rămâne un om al luminii și binelui, ardeleanul perseverent înzestrat cu vocația unității românești, exprimate, în primul rând, în cultură.

Cea mai eficientă cinstire a memoriei distinsului cărturar și bibliotecar e să-i fie continuată cauza pentru care a militat. În acest context, suntem recunoscători colectivului Bibliotecii Județene „Octavian Goga” în frunte cu directorul general Sorina Stanca care, în cadrul unei întruniri la Chișinău a afirmat pe bună dreptate: „Misiunea bibliotecii publice în secolul XXI este foarte complexă. Bibliotecarul trebuie să fie mai mult decât un promotor al lecturii și informării, el trebuie să se implice în formarea comunității, să fie proactiv, creativ și inovator. Astfel, dragi colegi basarabeni, avem ce clădi în continuare în parteneriatul nostru”. Fapt confirmat și de dr. Mariana Harjevschi, director general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”: „Biblioteca «Transilvania» a fost și rămâne a fi excepțională și astăzi, cultivând un respect aparte față de cartea românească, față de valorile perene, față de oamenii care o fac să existe și de care se mândrește, pe bună dreptate, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. După cum poartă, vom adăuga noi, un respect aparte față de înaintași, de ctitorii acestei biblioteci, printre

care este și Traian Brad, implantat în solul spiritual al bibliotecarilor din Republica Moldova.

Referințe bibliografice

1. BULAT-SAHARNEANU, Maria. Legenda Traian Brad. *Gazeta românească*. 2002, 26 iul., p. 15.
2. CIMPOI, Mihai. Un om al luminii și binelui. *BiblioPolis*. 2005, 31 aug., p. 3.
3. DUMBRĂVEANU, Victor. Bradul rezistenței noastre. In: Lidia KULIKOVSKI, Parascovia ONCIU, și Ludmila CAPIȚA. *Trei decenii de contribuție comunitară*. Chișinău: S. n., 2021, p. 380.
4. FILIP, Iulian. Oameni de neînlocuit. *Literatura și arta*. 2002, 13 iun., p. 3.
5. GHERMAN, Alin-Mihai. In: Lidia KULIKOVSKI, Parascovia ONCIU și Ludmila CAPIȚA. *Trei decenii de contribuție comunitară*. Chișinău: S. n., 2021, pp. 387-389.
6. HADÂRCĂ, Ion. Neîntrerupta carte a lui Traian Brad. In: Lidia KULIKOVSKI, Parascovia ONCIU și Ludmila CAPIȚA. *Trei decenii de contribuție comunitară*. Chișinău: S. n., 2021, p. 4.
7. HARJEVSCHI, Mariana. Excepționalii. In: Lidia KULIKOVSKI, Parascovia ONCIU și Ludmila CAPIȚA. *Trei decenii de contribuție comunitară*. Chișinău: S. n., 2021, p. 8.
8. ONCIU, Parascovia. Omul care ne-a iubit condiționat. *Literatura și arta*. 2003, 12 iun., p. 2.
9. PETRENCU, Anatol. Traian Brad – Omul, „Traian Brad”-Biblioteca. In: Lidia KULIKOVSKI, Parascovia ONCIU și Ludmila CAPIȚA. *Trei decenii de contribuție comunitară*. Chișinău: S. n., p. 390.
10. POHILĂ, Vlad. Traian Brad, ocrotit de neuitarea noastră. In: Lidia KULIKOVSKI, Parascovia ONCIU și Ludmila CAPIȚA. *Trei decenii de contribuție comunitară*. Chișinău: S. n., 2021, p. 384; *BiblioPolis*. 2005, vol. 15, nr. 3, p. 40.

Fotografii: din arhiva Bibliotecii „Transilvania”

CZU [738.5(478):069](047.53)=135.1

MOZAICURILE MOLDOVENEȘTI: ISTORIE, PREZENT ȘI VIITOR

*Maria BIVOL,
șef serviciu, Secția activitate editorială a BM „B.P. Hasdeu”*

Mozaicul este o tehnică artistică străveche, rafinată de-a lungul mileniilor, care implică crearea unor imagini sau modele prin combinarea meticuloasă a unor fragmente mici, numite „tesere”, realizate din materiale diverse, precum piatră naturală, marmură, sticlă, ceramică smălțuită sau metal. Aceste piese sunt fixate pe o suprafață solidă, de obicei pereți, podele sau alte structuri arhitecturale, cu ajutorul unui mortar sau adeziv, rezultând compoziții durabile, capabile să reziste secolelor. Tehnica mozaicului a evoluat de la decorurile simple ale civilizațiilor antice, precum cele din Grecia sau Roma, la opere elaborate care au servit atât scopuri estetice, cât și narative sau propagandistice, reflectând valorile și aspirațiile societăților care le-au creat.

În contextul Republicii Moldova, mozaicurile capătă o semnificație aparte, fiind în mare parte o moștenire a perioadei sovietice (sec. XX), când această formă de artă a fost utilizată pe scară largă pentru a decora clădiri publice, stații de transport, fabrici sau instituții culturale. Realizate de artiști locali și colective de creatori, ele îmbină influențe moderniste cu motive tradiționale și simboluri ideologice, ilustrând scene din viața cotidiană, muncă, natură sau progresul tehnologic. Materialele folosite, precum ceramica colorată sau sticla, conferă mozaicurilor o rezistență remarcabilă, dar și o expresivitate vizuală vibrantă, cu jocuri de lumină și textură care le transformă în adevărate „picturi murale”. Cu toate acestea, dincolo de aspectul lor decorativ, mozaicurile moldovenești sunt documente vii ale istoriei: ele povestesc despre o epocă, despre identitatea culturală a locului și despre talentul artiștilor care le-au conceput, deseori în condiții dificile. Astăzi, din cauza lipsei de protecție legală și a interesului redus pentru conservarea

lor, multe dintre aceste mozaicuri sunt amenințate de degradare, vandalism sau demolări.

„Mosaics of Moldova” reprezintă o inițiativă ambițioasă care și-a propus să scoată din umbră mozaicurile din Republica Moldova, acele opere de artă extraordinare ce îmbină istoria, cultura și estetica într-un mod unic, dar care, din păcate, sunt adesea uitate, neglijate sau chiar amenințate cu dispariția din cauza trecerii timpului și a lipsei de interes instituțional. Proiectul „Mosaics of Moldova” a luat naștere la inițiativa unei echipe profesionale, formate din Anna Vasina, Anetta Dabija, Ana-Maria Popa și Alex Buretz. Ei sunt cei care au văzut în aceste mozaicuri mai mult decât simple decorațiuni murale, recunoscându-le ca pe veritabile fragmente de istorie vie, ce merită să fie cunoscute, apreciate și salvate. Misiunea lor este de a populariza aceste creații artistice și de a le oferi protecția pe care o merită, iar punctul de plecare al acestui efort este site-ul oficial mosaicsofmoldova.com, o platformă ce servește drept fereastră către universul fascinant al mozaicurilor moldovenești.

Deși se află încă într-o etapă incipientă, proiectul este plin de potențial și viziune, echipa lucrând cu entuziasm la dezvoltarea unei baze de date exhaustive, care să cuprindă fiecare mozaic identificat pe teritoriul Republicii Moldova, de la cele mai cunoscute până la cele ascunse în colțuri uitate ale satelor sau orașelor. Această arhivă digitală va fi completată de o hartă online interactivă, un instrument inovator ce va permite oricui să localizeze și să exploreze mozaicurile, oferind detalii despre originea, starea și contextul lor cultural. „Mosaics of Moldova” nu se limitează doar

la documentare. De aceea, echipa pregătește un demers oficial către Ministerul Culturii al Republicii Moldova, prin care va solicita includerea mozaicurilor în registrele naționale și locale ale monumentelor de for public.

În spiritul colaborării, proiectul face apel la implicarea comunității: oricine a observat un mozaic în localitatea sa este invitat să contribuie, trimițând fotografiile la adresa mosaics@savechisinau.org, specificând locul exact sau localitatea, autorul fotografiilor și, dacă este posibil, autorul mozaicului, fiecare imagine trimisă devenind o piesă prețioasă în puzzle-ul acestei arhive vii a patrimoniului moldovenesc.

Un punct culminant al eforturilor echipei a fost expoziția „Mosaics of Moldova: fragmente de istorie”, organizată între 18 aprilie și 6 mai 2024 la Muzeul Național de Istorie a Moldovei, în cadrul Forumului Cultural Internațional „Patrimoniul cultural: provocări și oportunități”, un eveniment dedicat Zilei Internaționale a Monumentelor și Siturilor, care a reunit voci importante din domeniul conservării patrimoniului. Găzduită cu sprijinul Ministerului Culturii, al Muzeului Național de Istorie a Moldovei și al ICOMOS, în parteneriat cu USAID, expoziția a oferit publicului o experiență captivantă, dezvăluind frumusețea estetică a mozaicurilor, dar și bogăția lor culturală și istorică, punând totodată în lumină starea lor precară și necesitatea urgentă de a le proteja prin lege. Evenimentul a adus în prim-plan o selecție impresionantă din colecția echipei, demonstrând că mozaicurile nu sunt doar relicve ale trecutului sau ecouri ale esteticii sovietice,

ci expresii complexe ale identității, creativității și aspirațiilor umane, cu un potențial turistic imens, încă insuficient explorat în Republica Moldova. Pentru a rămâne conectați la evoluția proiectului, publicul este invitat să urmărească activitatea echipei pe rețelele sociale, unde sunt împărtășite povești, imagini și noutăți despre mozaicuri, în timp ce site-ul mosaicsofmoldova.com rămâne principalul punct de acces pentru informații detaliate și un apel la acțiune, adresat tuturor celor care doresc să se alăture misiunii de a salva acest patrimoniu și de a-l reda viitorului.

După vernisajul și prezentarea expoziției „Mosaics of Moldova” la Muzeul Național de Istorie a Moldovei din Chișinău, aceasta a fost donată Muzeului de Istorie și Etnografie din orașul Călărași. Am aflat de la doamna Mariana Iurcu, muzeograf la Muzeul de Istorie și Etnografie din Călărași, cum a fost primită expoziția de către localnici și ce reprezintă mozaicul pentru comunitatea locală.

Maria Bivol: Stimată doamnă Mariana Iurcu, ce anume vă leagă de mozaicuri și cum ați ajuns să vă dedicați acestei forme de artă?

Mariana Iurcu: Din 2016, sunt muzeograf la Muzeul de Istorie și Etnografie din Călărași. Mă confrunt deja de 10 de ani cu problema că nu avem suficiente documente, fotografii, date, relatări despre trecutul orașului. Locuind într-un oraș care a trecut prin diferite procese de schimbare urbană, am vrut să înțeleg mai mult despre trecutul orașului, să înțeleg care este patrimoniul său moștenit și cum putem să îl oferim publicului. În 2020, anul pandemic, când am stat închiși în case, am decis că trebuie să fac ceva. Astfel, restricțiile m-au făcut să încep a scrie și documenta totul. Totodată, s-a născut și dorința de a salva în fotografie mozaicurile din raion, căci ele pier, văzând cu ochii, de pe zi ce trece. Am început a colinda prin sate și fotografia, lua date despre cimitire, troițe, case vernacular, stațiile cu mozaic, picturile murale, basoreliefurile din zonele rurale. Ulterior, le-am inclus în broșură unde am explicat cum au apărut ele în spațiul nostru și ce valoare culturală avem. Astăzi, am peste 50 de cărți, broșuri scrise pe diferite teme, dar toate dedicate Călărașului. Trebuie să menționez că Muzeul în care activez este primul muzeu din istoria orașului Călărași (atestat în 1432), eu fiind și unicul muzeograf de la fondarea muzeului (în 2014). Mă simt responsabilă să fac cercetările necesare și să le expun ulterior publicului. Or, anume cu aceasta se ocupă un

muzeograf. Sper să am putere și susținerea necesară pentru a continua această meserie.

M.B.: Expoziția cu planșele mozaicurilor „Mosaics of Moldova” a fost donată Muzeului de Istorie și Etnografie din Călărași. Cum a fost primită aceasta de către localnici și ce impact a avut asupra comunității?

M.I.: Eu mă bucur că Alex Buretz le-a donat muzeului, și că au rămas în patrimoniul cultural al Călărașului. Această expoziție a mers prin mai multe muzee și localități, dar norocoșii donatori am fost noi, căci am avut îndrăzneala să le cer. Dar, evident, planșele vor continua să călătorească și să fie expuse și în alte instituții din țară. Călărășenii sunt mereu mândri și bucuroși de ceea ce facem noi la muzeu. Ei ne susțin în diferite flashmoburi de colectare a obiectelor muzeale, inclusiv și tema mozaicurilor. Au fost vizitatori să le vadă, mai ales de la instituțiile de învățământ, creând diferite proiecte în baza mozaicurilor.

M.B.: Datorită efortului dumneavoastră, expoziția circulă acum prin țară. Ce v-a inspirat să veniți cu ideea de a duce această expoziție în mai multe locații din Republica Moldova?

M.I.: Patrimoniul mobil trebuie să călătorească! Ca și noi, oamenii, de altfel, pentru a înțelege cultura, istoria și tradițiile noastre. Inclusiv aceste planșe, ca și alte obiecte din muzeu, sunt scoase din instituție sub sloganul de mobilizare „Muzeul vine la tine!” (dacă nu vii tu la muzeu). Desigur, fiecare muzeu își creează politicile de promovare proprii. Or, eu nu cred că muzeele trebuie să fie limitate în colaborare și acces vizavi de alte instituții. Astăzi, muzeele pun foarte mult accentul pe colaborarea cu publicul, ca să îl facă să experimenteze istoria, arta, meșteșugăritul... Dacă înainte, câteva sferturi de ani în urmă, conceptul muzeelor era să vii ca să privești și să nu atingi, acum este cu totul altă abordare. Iar noi, angajații de la Muzeul de Istorie și Etnografie din Călărași, ne dorim să informăm, sensibilizăm publicul și să-l facem să fie parte din istoria noastră comună. Mozaicurile sunt patrimoniul ce putem și trebuie să salvăm, conservăm și să promovăm, ca să-l transformăm într-o atracție cultural-turistică. Și, în calitate de specialist în turism (ghid) la Centrul de Informare Turistică din Călărași, îmi este drag să vorbesc turiștilor despre aceste pietre mici și colorate ce se află pe stațiile de autobuze, fântâni, case de cultură, școli etc.

La începutul lunii martie 2025, expoziția „Mosaics of Moldova” a fost expusă la Sediul Central al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” (BM), în urma unui parteneriat frumos dintre Secția „Memoria Chișinăului” a BM și Muzeul de Istorie și Etnografie din orașul Călărași. Despre cum a ajuns expoziția la Chișinău și cum a fost primită de comunitatea locală ne-a împărtășit doamna Taisia Foiu, șef Secție „Memoria Chișinăului”:

Interesul nostru pentru mozaicuri a început în 2021, cu ocazia Săptămânii Creativității organizate în biblioteca noastră. Ne-am întrebat atunci ce am putea crea original pentru această săptămână și am ales să expunem cărți poștale care ilustrează mozaicurile din Chișinău. Rezultatul a fost atât de reușit, încât unii urmăritori ai paginii noastre de Facebook au crezut că mozaicurile expuse sunt disponibile spre vânzare! Desigur, a fost doar un exercițiu de creativitate. De atunci, mozaicurile ne fascinează și ne inspiră. Urmărim cu atenție transformările lor: fie că dispar, fie că își găsesc locul pe alte obiective – mereu în căutarea unor noi creații care îmbogățesc patrimoniul vizual al orașului.

În februarie 2025, am descoperit întâmplător pe Facebook o postare despre o serie de 15 planșe cu mozaicuri din Republica Moldova, realizate de Alex Buretz și publicate de muzeograful Mariana Iurcu de la Muzeul de Istorie și Etnografie din Călărași, care ilustrează frumusețea mozaicurilor din țara noastră. Postarea, văzută pe 11 februarie, a dus la o colaborare rapidă: în doar trei zile, planșele au ajuns în biblioteca noastră, pregătite pentru o expoziție. Am primit sprijin, deoarece atât noi, cât și colegii de la Muzeul de Istorie și Etnografie din Călărași am participat la Tourism and Travel Expo 2025. Cu această ocazie, Mariana Iurcu ne-a oferit cu amabilitate planșele, aduse special pentru noi la Chișinău. Îi mulțumim frumos! Expoziția a fost impresionantă, frumoasă, plină de culoare și a evidențiat diversitatea și frumusețea mozaicurilor din Republica Moldova”.

Mozaicurile nu sunt doar decorațiuni, ci opere de artă care reflectă epoca, valorile și cultura timpului în care au fost create. Bibliotecile joacă un rol important în promovarea și protejarea acestui patrimoniu vizual, educând noile generații prin expoziții de planșe și postere, cărți, articole, ateliere și parteneriate culturale. Pentru a afla mai multe despre proiectul „Mosaics of Moldova”, despre parcursul său de desfășurare și implementare, l-am invitat pe Alex Buretz să ne răspundă la câteva întrebări.

Maria Bivol: Cum a apărut ideea proiectului „Mosaics of Moldova”? Ce v-a inspirat pe tine și pe kolegele tale să aduceți în prim-plan mozaicurile uitate ale Republicii Moldova?

Alex Buretz: Ideea a apărut din discuțiile noastre despre moștenirea culturală. Am studiat tema și am aflat că sunt și alți oameni interesați, pe care i-am și contactat. Alexandr Pavlov ne-a dat foarte multe informații despre mozaicurile din Chișinău. La fotografia Sergiu Cotruță am descoperit stațiile cu mozaic din republică. De asemenea, ne-am inspirat de la colegii din Ucraina, care au documentat o mulțime de opere pe harta țării lor.

M.B.: Site-ul mosaicsofmoldova.com este punctul de plecare al inițiativei. Ce planuri aveți pentru dezvoltarea lui și cum va evolua baza de date a mozaicurilor?

A.B.: La moment, baza de date este pe pauză. Fiecare dintre noi are și alte ocupații și nu dispunem de timp. Dar avem și entuziaști ca Nicolai Chirnev, care călătoresc prin țară și publică fotografii pe pagina noastră.

M.B.: Harta online interactivă este un instrument inovator. Ce detalii vor putea găsi utilizatorii despre mozaicuri și cum credeți că va influența interesul publicului?

A.B.: Harta conține o mare parte din mozaicurile din baza noastră de date, însă lipsesc fotografiile. Sperăm să revenim la acest proiect și să completăm harta.

M.B.: Care au fost și sunt cele mai mari provocări pe care le întâmpinați în documentarea mozaicurilor, mai ales a celor din zonele rurale sau mai puțin cunoscute?

A.B.: Cea mai mare provocare a fost că proiectul se ține pe entuziasm pur și nu avem finanțare. Toate cheltuielile pentru menținerea site-ului și călătorii sunt făcute din resurse proprii.

M.B.: Ce criterii ați folosit pentru a identifica mozaicurile incluse în baza de date și în expoziție?

A.B.: Cele prezentate în expoziție sunt cele care au fost scanate prin metoda fotogrammetriei și au fost selectate ca fiind mai interesante pentru public.

M.B.: Cât efort a depus echipa voastră pentru a aduna informații și fotografii despre mozaicuri, astfel încât să le dați viață prin expoziția realizată de voi?

A.B.: Efortul a constat în câteva călătorii prin țară, în fotografierea mozaicurilor, procesarea modelelor 3D, crearea site-ului și a bazei de date, dar și în lucrul cu documentația, vizite la Ministerul Culturii și la mai multe adunări.

M.B.: Care a fost impactul expoziției „Mosaics of Moldova: fragmente de istorie” din 18 aprilie – 6 mai 2024? Cum a fost primită ea de public și ce schimbări a generat în percepția asupra mozaicurilor?

A.B.: Expoziția a fost primită bine de public. Cardurile poștale au fost distribuite în primele zile. În general, în ultimii ani, se observă un interes sporit față de modernismul socialist și mozaicuri. Ne-am bucurat că Ministerul Culturii tot s-a arătat interesat. Au

urmat acțiuni concrete pentru modificarea legislației și protecția mozaicurilor.

M.B.: De ce este important pentru voi ca autori ai expoziției să popularizați și să valorificați mozaicurile care sunt un patrimoniu cultural?

A.B.: Fiindcă în ziua de astăzi mozaicuri, practic, nu mai pot fi făcute. Nu mai sunt acei artiști școliți și specialiști, iar materialele necesare nu sunt accesibile sau sunt foarte scumpe. Mozaicurile sunt o parte a patrimoniului, a istoriei noastre. Ele prezintă interes pentru turiștii locali și străini.

M.B.: Care a fost cea mai impresionantă lucrare descoperită de echipa „Mosaics of Moldova”?

A.B.: Am fost impresionați de mozaicurile de peste Nistru, unde ele sunt în mare număr. Este o zonă mai greu de accesat, unde se ascund „comori” nedescoperite.

M.B.: La ce etapă de realizare sunteți cu implementarea obiectivelor punctate inițial?

A.B.: La moment, proiectul este pe pauză. Site-ul funcționează. Expoziția cu planșele circulă prin țară numai datorită muzeografului Mariana Iurcu, căreia îi mulțumim. Schimbări în legislație pentru a proteja anumite mozaicuri sunt în lucru. Stația cu mozaic de la Stăuceni, care a fost parțial demolată, caz semnalat public, va fi reabilitată și transformată în Centru de informare turistică.

M.B.: Există o deschidere pentru arta mozaicului în Republica Moldova?

A.B.: Noi vrem să aducem la cunoștința a cât mai mulți cetățeni și funcționari publici că mozaicurile nu sunt doar simple decorațiuni și nu reflectă doar ideologiile erei sovietice, dar sunt opere de artă cu importanță culturală și istorică. Ne bucurăm că avem susținători în toate colțurile republicii.

M.B.: Cu ce îndemn veniți în adresa locuitorilor Republicii Moldova, pentru a aprecia și susține arta mozaicului?

A.B.: Îndemnul ar fi să identifice mozaicurile din localitatea lor de baștină, să afle istoria lor și să ceară de la autoritățile locale ca aceste obiecte să fie protejate. Să distribuie pe rețelele sociale fotografii cu #mosaicsofmoldova!

Mozaicurile moldovenești, cu poveștile și culorile lor, sunt mai mult decât opere de artă – ele sunt ferestre către istoria și sufletul unei națiuni. Prin inițiativa „Mosaics of Moldova” și dedicarea unor oameni precum Mariana Iurcu, Alex Buretz și echipa

lor, aceste fragmente de patrimoniu încep să fie redescoperite și apreciate. Totuși, viitorul lor depinde de noi toți. Vă invităm să explorați mozaicurile din localitățile voastre, să le fotografiați și să le împărtășiți cu #mosaicsofmoldova, contribuind astfel la o arhivă vie care să le asigure supraviețuirea. Să transformăm împreună aceste comori ale trecutului în simboluri ale unui viitor cultural consolidat pentru Republica Moldova.

Fotografii: Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

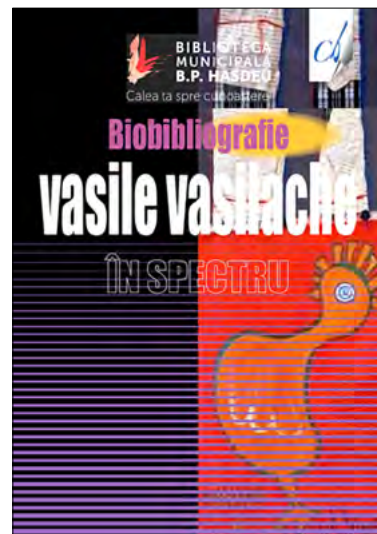
CZU 012:821.135.1(478).09(092)=135.1

LANSAREA BIOBIBLIOGRAFIEI VASILE VASILACHE: ÎN SPECTRU LA BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „B.P. HASDEU”

*Elena TARAGAN, drd. USM,
șef sector, Secția studii și cercetări, BM „B.P. Hasdeu”*

În data de 4 iulie 2025, cu ocazia aniversării a 99 de ani de la nașterea scriitorului Vasile Vasilache, Sediul central al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” a găzduit evenimentul de lansare a biobibliografiei *Vasile Vasilache: în spectru*. La eveniment au fost prezenți scriitori, critici literari, dar și familia lui Vasile Vasilache, care a salutat cu afecțiune această idee de a cinsti memoria unui autor aparte pe harta literaturii românești din Basarabia.

Moderatoarea evenimentului, criticul literar Maria Pilchin, a făcut cunoscut publicului că evenimentul are o mascotă, un cocoș viu („răpit”, probabil, din lucrarea protagonistului, *Povestea cu cocoșul roșu*). De asemenea, din start, moderatoarea a ținut să menționeze numele celor care au lucrat la volum: Nadejda Mășcăuțanu (alcătuitor, autor al conceptului); dr. Mariana Harjevschi (coordonator al ediției); Maria Pilchin (redactor, consultant literar); Victor Vasilache, Vasile Malanețchi, dr. hab. Elena Ungureanu (tabel cronologic); Claudia Tricolici (redactor bibliografic); dr. hab. Elena Ungureanu (selecția referințelor critice); Ivan Pilchin (pregătire pentru tipar); Vasiluța Vasilache, Valeriu Herța (copertă); Ion Vârlan (tehoredactare). „Este un prim produs bibliografic în ceea ce-l privește pe Vasile

Vasilache. Suntem conștienți de faptul că un volum de acest fel nu este exhaustiv. Oricând se poate adăuga și reveni. Ideea a fost să spargem gheața și, în acest sens, datorăm mult și familiei care a avut toată deschiderea pentru noi, și Muzeului Național al Literaturii Române, în persoana dr. hab. Maria Șleahțițchi, pentru idee” a susținut Maria Pilchin.

Dr. Mariana Harjevschi, director general al BM, a afirmat că în cadrul acestei instituții au fost elaborate peste 200 de lucrări de acest gen, prima fiind cea dedicată lui Alexei Mateevici, în 1992. „Nadejda Măscăuțanu și-a asumat rolul de bibliograf și mă bucur că i-a reușit”, spune dr. Mariana Harjevschi. Directorul BM a ținut să spună că munca asupra unei lucrări biobibliografice este una asiduă, e nevoie de multă atenție, rigurozitate și dedicație, multe surse fiind greu de identificat. Această lucrare însușește circa 760 de surse bibliografice, toate fiind identificate prin intermediul bibliografiilor naționale și multe altele. „Mă bucur că această lucrare nu reprezintă doar o cumulare de surse bibliografice. Conține și studii dedicate lui Vasile Vasilache. O lucrare care vorbește despre personalitatea scriitorului, despre cum a scris și cum a dialogat cu cititorii săi și cu breasla. Mă bucur că această lucrare a apărut la BM. E un prilej de a-i radiografia opera, de a vedea complexitatea acestei personalități. Se vorbește în continuare despre Vasile Vasilache, se scrie despre acest autor. Astfel de lucrări prevestesc continuitate”, a menționat directorul general al BM.

Dr. hab. Maria Șleahțițchi, director general al Muzeului Național al Literaturii Române, a spus că o idee costă mult, dar cel care o realizează este un erou: „Mi s-a întâmplat să scriu despre Vasile Vasilache și așa fi vrut să scriu mult mai mult. Tot timpul mă gândesc că poate voi avea răgazul necesar să scriu despre acest mare autor, un autor care a scris cărți importante. Vă felicit pentru răbdare și mă bucur de rodul muncii dvs.”

Victor Vasilache, scriitor, traducător și fiul regretatului autor, a afirmat că e probabil greu să fii fiul lui Vasile Vasilache, pentru că atunci când îi cunoști valoarea și o simți pe pielea ta, sigur te gândești că n-ai cum să te ridici mai sus. Fiul scriitorului a vorbit despre momente din perioada sa de formare și despre relația cu tatăl în propriul său parcurs. Apoi, Victor Vasilache a dat citire unui fragment despre bunicul tatălui său, veteran de război. A citit și din caietele tatălui, scoțând în evidență patriotismul de care a dat dovadă Vasile Vasilache încă june fiind.

Ivan Pilchin scriitor, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din Moldova, a susținut că evenimentul presupune lansarea unei cărți care nu este doar o biobibliografie, ci și un act de memorie culturală, un gest de celebrare a unei personalități de prim-plan al literaturii române din Basarabia. Volumul *Vasile Vasilache: în spectru* este rodul unei cercetări meticuloase și al unei pasiuni profesionale în domeniul biobibliografic. „Nu doar opera, ci și ecoul acestei opere în și prin critică, presă, traduceri, corespondență – toate acestea sunt surprinse aici cu o rigoare exemplară. Este o carte care spune o poveste – povestea unei vieți literare bogate, diverse, a unei conștiințe artistice lucide, a unei opere literare individualizate. Este și povestea epocii în care a trăit scriitorul. Biobibliografia documentează, structurează, dar, mai ales, deschide uși spre textele scriitorului, spre contextele în care au apărut aceste texte, spre sensurile operei sale. Această biobibliografie este atât o lucrare de utilitate academică, cât și un exercițiu de admirație. Ea spune în limbajul bibliografic ce au spus cititorii și criticii de-a lungul deceniilor”, a precizat șeful Secției activitate editorială a BM.

Dr. hab. Elena Ungureanu, șefă a Secției studii și cercetări a BM, și-a exprimat speranța că, pornind de la această lucrare, putem revendica următoarea bibliografie: „Abia aștept, nu știu dacă mai prindem noi ziua, când fiecare sursă de aici va putea fi verificată cu date de la fața locului. Probabil, următoarea biobibliografie va fi de acest soi”. Totodată, vorbitoarea a afirmat că Vasile Vasilache se numără printre puținii noștri romancieri despre care se vorbește și dincolo de Prut: „Bibliograful face ordine în haosul

creat de scriitor. Scriitorul se impune prin talent, bibliograful – prin răbdare și dedicație. Este o bucurie și vreau să cred că ceea ce facem aici se va afla pe masa elevilor, studenților, profesorilor”.

Emilian Galaicu-Păun, scriitor, spune că are foarte bine în memorie vocea lui Vasile Vasilache, felul lui sacadat de a pune accentele, de a rupe ritmul frazei așa ca să ajungă mesajul. De asemenea, a venit și cu o propunere: anul 2026 să fie declarat Anul Vasile Vasilache. Pentru aceasta, este necesar un efort comun din partea oamenilor de creație, a Uniunii Scriitorilor din Moldova. „Am avut acel privilegiu de a fi un apropiat al scriitorului, încă fiind student și, după aceea, la Moscova. Era subversiv. De o forță extraordinară. Parcursul cărților sale emană vitalitate, avea o extraordinară cultură filologică și filosofică. Poate că se va găsi și un cineast care să facă un film în baza scrierilor lui”, a conchis E. Galaicu-Păun.

Dr. hab. Alexandru Burlacu, istoric și critic literar, a afirmat că, în calitate de universitar, a propus teme de teze de an, de licență, de masterat în baza operei lui V. Vasilache. Totodată, vorbitorul a specificat că lecturile din Umberto Eco l-au reorientat și l-au determinat să-l citească pe Vasile Vasilache dintr-o altă perspectivă: „Trecusem prin școala dialogică: relația autor-narator-personaj-cititor. Ce face Umberto Eco? Pune accentul pe relația operă-cititor. Și, în felul acesta, mi-am permis să citesc opera cum o văd eu și, într-un fel, unele lucruri le-am deformat. Am avut plăcerea să discut la un strop de vorbă, am organizat la Universitatea Pedagogică «Ion Creangă» mai multe întâlniri, invitându-i pe V. Vasilache, V. Beșleagă și A. Busuioc. L-am întrebat dacă nu l-a citit pe Faulkner. Am înțeles că l-a citit după ce a scris romanul *Povestea cu cocoșul roșu*”, un an-doi mai târziu. Bănuiesc că nu l-a gustat pe Urmuz. Vasile Vasilache aduce noutate poetică. Astăzi, toți optzeciștii cultivă acest tip de roman. Dintre toți, el este cel mai crengian”.

Dr. Constantin Ivanov, critic literar, a afirmat că l-a descoperit pe Vasile Vasilache ca pe un povestitor care l-a atras: „Tema mea de doctorat era să cercetez problema răului în operele literare. Astfel, m-au atras personajele Anghel și Serafim, care se aflau în contradicție unul față de altul. Am înțeles că acest Anghel este un simbol al aducerii a ceva nou într-un sistem tradițional. Anghel se transformă într-un prevestitor al unei noi lumi, dar care se dovedește una răsturnată. Aceste două personaje m-au fascinat. Precum și spiritul crengian al autorului. Poveștile vorbesc despre

niște caractere și despre niște lucruri psihologice pe care nu le putem explica, dar citind o poveste putem înțelege o lume interioară. Observăm la Vasilache tema inadaptării în societate. Acel filon al tradiționalismului care se confruntă cu noile vremuri”.

Dr. Olesia Gîrlea, cercetătoare, a mărturisit că, în teza sa de licență scrisă în baza operei lui Vasile Vasilache, și-a propus să clarifice semnificația numelor din mitologia indiană: „Pe lângă zeitățile indiene din opera lui Vasile Vasilache, m-a surprins apariția șarpei, simbolistica lui, dar și a calului. Ambele putând avea semnificația duală – de simbol malefic și simbol benefic”. Cercetătoarea a spus că-și amintește vorbele lui Vasile Vasilache: „Mă mir și mă uimesc tâlcurile ce se desprind de la lectură. Oricine citește prin prisma lecturilor sale descoperă alte sensuri”.

Arcadie Suceveanu, scriitor, a afirmat că această cifră, 99, este una de la care s-ar începe o schimbare de perspectivă, atât temporală cât și, poate, chiar exegetică. Vorbitorul a susținut că Vasile Vasilache părea un om făcut pentru eternitate: „Nu era atins de eroziuni temporale și morale. Deși avea o vârstă, nu era un spirit arhaic, nicidecum. Vasilache avea un talent deosebit – de a se plia pe starea de spirit a tinerilor, a celor care gândesc altfel. Știa să facă poveste din orice simbol, din orice detaliu. Țesea ca păianjenul pânze tot mai mari, tot mai spectaculoase. Tinerii de atunci au văzut în el un premergător, un partener. Avea aura autorului care era aproape disident, pe care autoritățile nu-l puteau accepta. Era cu alt discurs. A fost ostracizat, a fost ținut vreo 15 ani pe linie

moartă. El făcea parte din categoria celor ce au înțeles că ceea ce te face scriitor nu este numărul cărților publicate, ci calitatea, ineditul, proșpețimea. E o fericire că ne-am aflat în aceeași luntre a clipei cu personalități ca Vasile Vasilache”.

Ion Hadârcă, scriitor, a spus că maestrul Vasile Vasilache a fost un deschizător al unei lumi noi în spațiul încețoșat, împovărat de realism socialist. Ne-a atras atenția asupra altui limbaj și că face parte dintre aceia care au schimbat paradigma. Stăpâna substratul latent al limbii române. E de remarcat că a absolvit Liceul Teoretic Național din Iași – un liceu care costă mai mult decât o universitate. Avea un caracter disident. Era un spirit cult. Un stâlp de rezistență din perioada renașterii naționale, o conștiință românească exemplară. O portavoce. Biobibliografia *Vasile Vasilache: în spectru* surprinde sinuozitățile existențiale ale autorului. „Spiritul lui Vasile Vasilache nu prea a avut loc pe pământ, de aceea planează deasupra noastră”, a menționat Ion Hadârcă.

Nadejda Mășcăuțanu, alcătuitoarea volumului și bibliograf al BM, a adus mulțumiri tuturor partenerilor cu care a lucrat în acest demers, exprimându-și speranța că această lucrare își aduce contribuția în ceea ce privește cercetarea operei numelor de forță ale literaturii de la noi.

Seara s-a încheiat cu un citat de Vasile Vasilache, reprodus de fiul său: „Trebuie să încep să spun și să mă spun – asta înseamnă a te realiza. Avem imperativul de a zbura deasupra timpului nostru”.

Fotografii: Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

Vasile Vasilache: în spectru : Biobibliografie / Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, Biblioteca Centrală ; alcătuitor, autor al conceptului: Nadejda Mășcăuțanu ; coordonator al ediției: Mariana Harjevschi ; redactor bibliografic: Claudia Tricolici. – Chișinău : [S. n.], 2025 (Bons Offices). – 194 p. : fot. – (Colecția „Bibliographica”, ISBN 978-9975-134-81-1). Cu suportul financiar al Primăriei municipiului Chișinău. – [100] ex. ISBN 978-9975-3681-4-8.

RECENZII ȘI CONSEMĂRI

CZU 821.135.1.09=135.1

PROVOCAREA TEXTULUI ȘI DISCIPLINA INTERPRETĂRII

Ivan PILCHIN,
scriitor, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din Moldova

Volumul de exegeze critico-literare *Limite și provocări* (Iași: Junimea, 2025) de Constantin Ivanov vine, în linii mari, în continuarea și în completarea studiului său monografic consacrat reprezentărilor răului în literatură (editat, în anul 2023, la Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași).

Studiile, eseurile, cronicile și recenziile care fac parte din acest volum demonstrează preocuparea cercetătorului de fenomenul literar în legătură cu problemele/dilemele etico-morale și/sau cele filozofico-teologice. Literatura privită ca manifestare a unor reprezentări ale binelui și ale răului (în construcția personajelor, în structuri narative, intenții moralizatoare, în relația dintre ficțiune și realitate, stil și limbaj) se deschide astfel ca un vast domeniu de studiu cu valențe inter- și transdisciplinare.

O altă fațetă a lucrărilor incluse în acest volum este consecvența (ce poate fi văzută și la nivel de titluri) cu care este urmărit fenomenul literar prin prisma unor asemenea forme de discurs artistic ca alegorie sau parabolă și a unor asemenea categorii ca verosimilitate, mimesis, fantasticul literar, ironie, onirism, construcții simbolice. Explorarea acestor categorii/instrumente/procedee în raport cu aspectul reprezentărilor etico-morale ale unei opere literare (din perspectiva teoretică și/sau prin interpretare aplicată) pune în lumină valoarea umanistă a creației literare, efectul pe care

opera este intenționată și/sau poate avea asupra receptorului, dar și complexitatea hermeneutică a materiei textuale.

În demersul său filologic, Constantin Ivanov demonstrează atât coerența logică a argumentelor, cât și stăpânirea sigură a aparatului terminologic. În acest sens, impulsul exegetic profesional, care urmărește strictețea metodologică a cercetării, condiționează stilul unei scriituri ce mizează pe formulări precise, pe definiții raționale ale elementelor produsului literar, pe formule capabile să devină piese dintr-o ecuație/demonstrație hermeneutică.

Pe de altă parte, metoda exegetică care încearcă nu doar să aducă opera analizată la suma unor componente clasificabile, dar și să contureze câmpul sau grila de interpretare, poate fi înțeleasă ca acea *limită* convențională ce își lărgeste orizonturile de aplicare odată ce se confruntă cu *provocarea* unei creații libere de convenții. Această situație a actului interpretativ între limita instrumentarului de măsurare a unui organism estetic, pe de o parte, și nevoia de a urmări legitățile, paradigmele sau mutațiile universurilor literare posibile, pe de altă parte, stimulează încercările cercetătorului de a găsi o optică de investigație potrivită unui text sau altul. De aici, privirea cercetătorului este îndreptată fie spre un detaliu particular (procedeu literar, formulă stilistică, personaj), care proiectează o perspectivă nouă asupra întregului, fie spre profilul sintetizator al operei/fenomenului (fără a intra în amănuntele conținutului, a tipologiei personajelor etc.), care ghidează lectura și interpretarea în detaliu.

În general, problema limitei este recurentă în volumul de față. De cele mai multe ori, conceptul apare într-o legătură directă sau indirectă cu răul. De exemplu, în cazul conturării unui aparat de investigație noțională și fenomenologică a răului prin prisma „substratului” religios: „Prima serie de raționamente sau atitudini logico-mintale pe care le vom analiza sunt cele ce au un substrat religios și derivă, de cele mai multe ori, din relația omului cu transcendența. Chiar dacă această relație depășește arbitrar capacitatea de a fi înțeleasă, ea devine, în cazul de față, principiul care va dicta limitele unei cercetări a problematicii răului. Limite despre care se știe că sunt inerente condiției umane” (p. 76, *Problema răului în scrierile areopagitice*). Sau în cazul afirmării unor modele morale, a unor lecții de viață, de rezistență umană în calea regăsirii sau salvării de sine: „Și totuși, răul poate fi învins, iar limitele lui pot fi depășite” (p. 160, *O carte despre răul fizic și despre fericirea de a-l învinge*).

Efortul exegetic al cercetătorului este fundamentat pe o erudiție specifică unui profesionist al domeniului umanistic, pe stăpânirea unui limbaj filozofico-literar asumat, dar și pe un interes și deschidere spre o largă paletă a creației intelectuale și literar-artistice: de la scrierile cu caracter teologic a Antichității târzii, până la romanul american contemporan, de la literatura română clasică până la fenomenul literar basarabean de după 1990 și literatura română postdecembristă și postdouămiistă, de la ficțiune la nonficțiune.

Parcurgând compartimentul cronicilor și recenziilor, de exemplu, urmărim anumite constante ale selecției textelor pentru lectură și comentariu, dar și unele recurențe tipologice ale fenomenului interpretat. Astfel, tabloul lumii, aproape în toate cazurile, este o reprezentare a lumii moderne „cu dilemele sale existențiale și cu derapajele sale morale” (p. 103), „guverdate de violența răului” (p. 107), „o lume stranie, o lume ce iese din tiparele normalității” (p. 111), „ce depășește cadrul normalității” (p. 117), ajunsă „la limita nebuniei, o lume care intră treptat în soluție” (p. 119), „o lume ajunsă în derivă și lipsită de substanță, în care individul este lipsit de afecțiune și nevoit să-și caute «alinare» în experiențe anormale” (p. 123).

Îndreptarea atenției spre latura monstruoasă a lumilor posibile din literatura contemporană vine, se pare, și dintr-un angajament uman, nu doar profesional al cercetătorului, de a înțelege și, în cazul în care este posibil, de a găsi o soluție intelectuală în confruntarea cu răul în diversele sale forme de manifestare (o muncă sisifică, reflectată sugestiv și în ambivalența grafică a designului de copertă, elaborat reușit de către Ionuț Broșțianu). De aici, probabil, și o încercare de a identifica (urmând, de cele multe ori, logica textului comentat) o pistă de salvare, de speranță în forma unei concluzii ce extrage potențialitatea unei renașteri, echilibrări, vindecări: „Acea lumină abundentă de la final de roman, care ar putea fi chiar acea lumină primordială, care absoarbe totul într-un singur punct pentru a putea izbucni cu și mai multă forță” (p. 110); „Astfel, reconstituită (recreată) o nouă lume, o lume magică și fascinantă, atât datorită forței cuvântului scris, cât și datorită capacității de regenerare a naturii” (p. 115); „Acolo unde dezumanizarea a pus stăpânire, va apărea și forța necesară pentru ca umanul (binele) să se producă din nou” (p. 128).

Încercarea de a arăta ceea ce opera, întâi de toate, este, și apoi de a argumenta demonstrația sau ecuația logică în baza deducției

sau inducției, se încadrează, la Constantin Ivanov, în ceea ce am putea numi convențional drept „realism exegetic”, augmentat cu un soi de „optimism ontologic”, în care normalitatea poate lua loc anormalității, binele să neutralizeze (să fie mai productiv decât) răul, înțelepciunea să suprime prostia etc. Interesant și demn de toată atenția este efortul cercetătorului de a pune în discuție problema răului în relație cu libertatea (unul dintre conceptele-cheie ale lucrării). În eseu „Limbajul religios și exprimarea liberă”, caracterul dogmatic al discursului religios, scrie Constantin Ivanov, „nu trebuie să fie în dezacord cu principiul general acceptat al fiecărui individ în parte. În caz contrar, ar fi totuna cu atentarea la viața privată” (p. 91), și poate fi echilibrat prin libertatea limbajului religios, care „permite respectarea pluralismului de opinii și a libertății de gândire, principiu înscris în rândul celorlalte libertăți importante” (p. 97). Pe de altă parte, în recenzie la cartea „Imaginarul” de Jean-Jacques Wunenburger, ideea de libertate revine în legătură cu fenomenul imaginarului. Ambivalența imaginarului, „ce poate fi atât o sursă a răului, cât și «un mijloc de îmbogățire interioară a omului»”, îi oferă lui Constantin Ivanov ocazia de a conclud că „imaginarul ar fi, în același timp, și o expresie a libertății umane” (p. 133). Această legătură dintre conceptele de libertate, rău, limită, verosimil, imaginar și/sau reprezentare artistică se constituie într-un cadru conceptual (menționat/tatonat și cu alte ocazii) pentru studiile de perspectivă, conturează o direcție de cercetare situată, așa cum spune și cercetătorul, la intersecția literaturii și a antropologiei culturale (p. 135).

Cartea lui Constantin Ivanov este o invitație la un dialog exegetic, la o mai bună conturare a hărții literare și intelectuale din spațiul limbii române pe probleme de iconografie literară, hermeneutică, studii umanistice interculturale și interdisciplinare. Ea consemnează, pe de altă parte, și o etapă a devenirii exegetice, confirmă și consolidează experiența unui cercetător format, bine orientat în probleme de teorie și critică literară. În sfârșit, ea trasează liniile magistrale pentru studiile de viitor, pregătește terenul conceptual și factologic pentru studii fundamentale, de utilitate atât științifică, cât și spirituală.

CZU 821.135.1(478).09-3=135.1

CARTEA DE PROZĂ SCURTĂ A LUI VLAD POHILĂ

*Elena TARAGAN, drd. USM,
șef sector, Secția studii și cercetări, BM „B.P. Hasdeu”*

În anul 2025, în cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, a apărut volumul postum de proză scurtă *Pe bulevardul fără oameni* de Vlad Pohilă. Descoperim în această carte o fațetă mai puțin cunoscută a lui Vlad Pohilă, care, din anumite motive, la mijloc fiind și acela al modestiei lui proverbiale, nu a devenit atât de vizibilă pe cât ar fi trebuit în timpul vieții sale.

Volumul include cinci proze scurte: „Pe bulevardul fără oameni”, „Doctor Fabius”, „Nu, el nu voia să moară”, „Așot, ce-ai făcut tu, Așot?”, „Un cumnat, doi cumnați”. Inițiativa și responsabilitatea apariției acestei cărți îi revin doamnei Elena Ungureanu, șefa Secției studii și cercetări a BM. În „Argumentul” acestei lucrări, dumneai afirmă: „Am considerat o datorie de onoare să aducem în atenția publicului textele literare pe care Vlad Pohilă le-a publicat în reviste, de astă dată între copertile unei cărți. O carte de proză scurtă, pe care chiar dacă nu a avut curajul s-o viseze până la capăt Vlad, ea merită să ocupe un loc de cinste în nuvelistica contemporană”, salutând intrarea acestuia în breasla scriitorilor: „Bine ai re-venit printre prozatori, Vlad Pohilă!”.

Din „Tabelul cronologic”, alcătuit de Elena Ungureanu, se poate vedea întregul parcurs editorial al lui Vlad Pohilă – excelent jurnalist, traducător, poliglot, devotat luptător al cauzei naționale, dar și exemplar propovăduitor al necesității lecturii. Tot de aici aflăm că înclinația spre scris a manifestat-o timpuriu. În adolescență, debutează cu articole în ziarul raional. Urmează o perioadă de formare solidă, la Chișinău și la Moscova. A activat în bună parte în calitate de ziarist și traducător. Vlad Pohilă profita de orice ocazie pentru a milita, în spațiul sovietic, pentru limba română. A fost semnat al *Scrisorii celor 66*. A contribuit constant la susținerea cauzei cultivării limbii române.

În perioada 2002-2019, este redactor-șef al revistei *BiblioPolis* a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, unde, de altfel, a apărut de sub tipar biobibliografia *Vlad Pohilă – un om al scrisului* (alc. Elena Ungureanu și Claudia Tricolici).

Prefațând volumul, Nicolae Rusu, în studiul „Un început de zbor la mare altitudine”, despică în amănunt fiecare dintre cele cinci nuvele, argumentând de ce textul lui Vlad Pohilă este atât de original.

În postfață, Maria Pilchin semnează studiul „Vlad Pohilă la porțile (re)cunoașterii”, un studiu doct și foarte bine articulat în care surprinde următoarele dimensiuni: preliminarii la o progresie a (re)cunoașterii; poetul-prozator; spiritus Fausti; poezii mor, căci Thanatosul e imanența poeziei și a vieții; străinul nu e decât o proiecție a propriei reflecții; iubirea ca utilizare; un prozator pe care l-am avut, fără să fi știut. Vă invităm la lectura acestuia, care poate fi văzut ca un studiu separat despre opera lui Vlad Pohilă, fiind un text relevant în contextul literaturii române din Basarabia.

Este greu să delimităm aria biograficului/personalului de cea a imaginarului în aceste proze scurte. Am fi foarte curioși să știm ce anume a constituit sursa de inspirație a acestor nuvele. Putem oare afirma că Vlad Pohilă, un cititor atât de avid, s-a inspirat din cărți pentru a scrie, la rândul lui, o carte, sau este vorba de anumite frământări care îl vizitau de multă vreme, în lumea, uneori caritabilă, altelei ingrată în care trăim? Nu știu dacă putem formula portretul lui Vlad pornind de la aceste nuvele, e prea puțin. Dar, în aceste câteva zeci de pagini, ies la suprafață unele constatări ironice, sentimente (uneori de admirație, altele de dispreț față de oameni), în spatele paginilor se ascunde un fin observator al naturii umane.

Se conturează în fața ochilor noștri societatea boemă din Chișinău, cu amiciții și invidii. O lume căreia aparții, dar unde ești, în ultimă instanță, singur. Totodată, sunt descrise, într-o adaptare după Goethe, ambițiile unui doctorand care hotărăște să-și vândă sufletul Satanei pentru o reușită la susținerea tezei în fața comisiei. Observăm acest interes al lui Vlad Pohilă față de întâmplări și situații ale oamenilor dedicați cercetării. De parcă autorul ar fi un veșnic student, admirația lui față de geniul uman manifestându-se prin felul în care își îmbracă personajele în veșminte „culte”. Personajele sunt oameni citați, viața lor se desfășoară sub cupola acestui edificiu: erudiția. Așot, un băiat de 18 ani, armean, care fu nevoit să ia drumul pribegiei, din Karabahul de Munte, din cauza unui conflict armat cu azerii, ajunge în Republica Moldova să

lucreze la o cârciumă. Însă acest tânăr „încă de prin clasa a opta își puse în gând să dea admiterea în filologie, la Universitatea din Erevan, care, în imaginația lui adolescentină, era mult superioară Sorbonei sau Oxfordului, să învețe acolo la perfecție grabarul (armeană veche), limba în care își ținea serviciile divine Catalicosul Vazgen, ca să-i citească fără piedici pe primii scriitori armeni, să studieze în amănunt opera literaților contemporani”.

De unde aceste porniri atât de înalte la oameni aparent atât de simpli? Se pare că acești oameni „simpli” nu există în prozele lui Vlad Pohilă. Toate personajele sunt înzestrate cu o lume interioară palpitantă, toți sunt protagoniști și lucrurile care li se întâmplă reprezintă fatalități. Tabloul omenescului conține tușe dintre cele mai variate. Observăm, la firea umană, naivitate, modestie, intenții bune, solidaritate, dar și interes meschin, și brutalitate, și perfidie. Lumea e frumoasă, alteori rece. Dar, lucru cert, nu este banală. Cum nu e banală scriitura lui Vlad Pohilă. Prin intensitatea ei dramaturgică, prin bogăția de idei și de situații, prin personaje cu personalitate, care ne cuceresc și ne fac să le urmărim, împătimiți, parcursul existențial.

Un lucru curios este modul în care autorul inserează anumite prejudecăți sociale despre basarabeni. Nu știm dacă aderă la ele sau doar ține să le facă cunoscute. Spre exemplu, prozatorul menționează impresiile unui bun prieten caucazian al personajului central din povestirea „Nu, el nu voia să moară”: „Aceluia nu-i plăcuse doar atât în Basarabia: că bărbații se însoară prea de tineri și că femeile calcă prin berării”; sau constatările personajului principal din „Așot, ce-ai făcut tu, Așot?”: „Așot descoperi că moldovenii beau mult, cu mult mai vârtos decât armenii, poate chiar și decât unii ruși. Atâta doar că, spre deosebire de ultimii, se țineau bine până la capătul dezmățului, în plus, cu foarte mici excepții, nu se scandalizau. Păraseau birtul legănându-se ușor și fie că se întreceau la cântat melodii populare, fie că păstrau o tăcere de mormânt. Nu erau mofturoși, nu vociferau la masă și se purtau deosebit de cuviincios cu ospătarul”.

Dar, în ciuda unor ironii sau, din contră, elogii la adresa neamului său, un lucru devine evident: Vlad Pohilă a fost și rămâne un idealist. Și, ca oricărui scriitor, îi revine și sarcina chirurgului: de a depista și a elimina răul din societate printr-o veridică expunere a faptelor, gândurilor, intențiilor omenesti, prin conturarea

unor portrete în care oamenii se văd pe ei înșiși și astfel sesizează ridicolul în care se găesc.

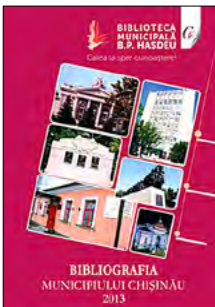
Tematic, aceste cinci nuvele prezintă diversitate, iar subiectele alese sunt originale. Avem, ca subiect, boema chișinăuiană, încheierea unui pact faustic, întâmplări stranii legate de moarte, situația emigrantului sau un fapt de amor. Fiecare nuvelă promite un sfârșit imprevizibil, un ceva la care „nu te aștepți”. Demonul care îi ia sufletul doctorandului Fabian vine să i-l restituie, făcându-ne să-l vedem pe Fabian într-o altă lumină. Așot, armeanul fugar, trăiește într-o lume care i-a devenit brusc ostilă. Soarta Soniei este de compătimit. Dem este, metaforic, un „escroc”, care joacă carta interesului personal, al satisfacerii instinctuale, fără a-i păsa de consecințe și de răul pe care îl poate face persoanei „iubite” (pentru o noapte). Lumea în care se găesc personajele din nuvele este egoistă. Fiecare personaj trăiește o dramă a însingurării. Toți sunt singuri. Se află în compania doar a aspirațiilor lor nespuse. Nu putem să spunem că tonul nuvelor este unul optimist. Autorul pare a chicoti văzând această lume profilându-se prin fața sa. Tabloul lumii e grotesc. Personajele sunt deopotrivă caraghioase, cu ambițiile lor, cu capriciile lor, dar și inocente, visătoare, fragile.

Ce învățăm despre natura umană din această carte? Că societatea în care trăim ne poate frânge zborul, că, privindu-ne în oglindă, putem vedea o lume găunoasă, că ființa umană e tentată să atingă țeluri care uneori sunt distruse în fașă, să fim mai prudenți, mai precauți și multe altele pe care le va identifica fiecare cititor în parte. Vlad Pohilă știe să-ți trezească o patimă a cititului. „Arta de a pasiona cititorul” se confirmă și în cazul acestor proze scurte. Mănuiește impecabil „și răsul, și plânsul”. Nu e neapărat didactic. Nu încearcă să ajungă la o morală, pare a se inspira din nume mari, producând într-o anumită măsură „artă pentru artă”. Scrie de dragul scrisului, dintr-o nevoie impetuoasă de a se elibera și a provoca la meditație.

POHILĂ, Vlad. *Pe bulevardul fără oameni* / Vlad Pohilă ; alcătuire, argument și tabel cronologic de Elena Ungureanu ; prefață de Nicolae Rusu ; postfață de Maria Pilchin ; coordonator al ediției: Mariana Harjevschi; Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. – Chișinău : [S. n.], 2025 (Bons Offices). – 108 p. – (Colecția „Inedite” / coordonator: Lidia Kulikovski, ISBN 978-9975-3380-5-9). Cu suportul financiar al Primăriei Municipiului Chișinău. – [100] ex. ISBN 978-9975-3681-5-5.

CZU [016:908(478-25)],„2013/2014”(093.3)=135.1

CRONICA BIBLIOGRAFICĂ A CHIȘINĂULUI (2013-2014)

Volumele *Bibliografia municipiului Chișinău: 2013* și *Bibliografia municipiului Chișinău: 2014* continuă proiectul bibliografic inițiat în 1996 de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, unic în peisajul editorial al capitalei, dezvoltând o cronică documentară a vieții orașului prin selecții consistente din cărți și presa periodică: 1557 de înregistrări pentru anul 2013 și 1872 pentru anul 2014. Structurate tematic, în conformitate cu Clasificarea Zecimală Universală, cu descrieri/mențiuni succinte, referințe adnotate și indexuri auxiliare, volumele valorifică surse locale și naționale și inventariază domeniile precum administrația publică, economia, sănătatea, educația, cultura Chișinăului, constituind repere utile atât pentru publicul larg, cât și pentru cercetarea istoriei locale.

Bibliografia municipiului Chișinău, 2013 / Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, Secția „Memoria Chișinăului”; ediție îngrijită de Mariana Harjevschi ; alcătuitor: Taisia Foiu ; redactor științific: Lidia Kulikovski ; redactor bibliografic: Ludmila Pânzari. – Chișinău : [S. n.], 2025 (Bons Offices). – 234 p. – (Colecția „Chișinăuiana”, ISBN 978-9975-134-83-5). Cu suportul financiar al Primăriei municipiului Chișinău. – [100] ex. ISBN 978-9975-3681-6-2.

Bibliografia municipiului Chișinău, 2014 / Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, Secția „Memoria Chișinăului”; ediție îngrijită de Mariana Harjevschi ; alcătuitor: Eugenia Butnaru ; redactor bibliografic: Ludmila Pânzari, Taisia Foiu. – Chișinău : [S. n.], 2025 (Bons Offices). – 303 p. – (Colecția „Chișinăuiana”, ISBN 978-9975-134-83-5). Resurse consultate: p. 303 (3 tit.). – Cu suportul financiar al Primăriei municipiului Chișinău. – [50] ex. ISBN 978-5-36241-667-6.

Consemnare: Ivan PILCHIN

CZU [027:502/504](045)=135.1

BIBLIOTECI VERZI ȘI SUSTENABILITATE: PERSPECTIVE ȘI BUNE PRACTICI ÎN BIBLIOTECONOMIE

Nelly ȚURCAN, dr. hab., prof. univ.

Problematika schimbărilor climatice și a dezvoltării durabile a devenit, în ultimele decenii, un reper central al dezbaterilor globale, influențând în mod direct strategiile educaționale, culturale și instituționale. În acest context, bibliotecile – tradițional percepute ca spații neutre de acces la informație și cunoaștere – se transformă în actori activi ai tranziției ecologice. Conceptul de „bibliotecă verde” nu mai desemnează doar clădiri construite sau reamenajate pe principii de eficiență energetică, ci acoperă un spectru larg de practici instituționale, educaționale și comunitare, care plasează sustenabilitatea în centrul misiunii biblioteconomice.

Literatura de specialitate relevă că bibliotecile verzi sunt concepute ca infrastructuri civice capabile să sprijine obiectivele Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă, în special în domeniile educației de calitate (ODD 4), orașelor și comunităților sustenabile (ODD 11) și acțiunii climatice (ODD 13). Ele funcționează totodată ca huburi de învățare și conștientizare, implicând comunitățile locale în activități de reciclare, conservare a resurselor, alfabetizare ecologică și formare în competențe „verzi”. Prin natura lor incluzivă, bibliotecile devin spații democratice de dialog și reflecție asupra viitorului planetar.

Revista presei de față reunește o selecție de articole recente și relevante, care explorează multiple dimensiuni ale bibliotecilor verzi: de la modele arhitecturale și politici de achiziții sustenabile, la inițiative educaționale, parteneriate comunitare și inovații tehnologice. Prin sinteza acestor contribuții, se conturează un tablou complex al transformărilor profesiei de bibliotecar și al rolului strategic pe care bibliotecile îl pot juca în societatea contemporană.

Acest demers își propune să ofere cercetătorilor și practicienilor din domeniul biblioteconomiei o imagine integrată asupra bunelor practici, provocărilor și perspectivelor de dezvoltare ale bibliotecilor verzi, ca actori esențiali ai sustenabilității.

IFLA Journal este publicația oficială a Federației Internaționale a Asociațiilor și Instituțiilor Bibliotecare (IFLA), cu profil academic și caracter internațional. Revista publică articole științifice evaluate de către referenți, studii de caz și eseuri care abordează tematici relevante pentru domeniul biblioteconomic și al științelor informării, precum și aspecte sociale, politice și economice care influențează accesul la informație prin intermediul bibliotecilor. Toate articolele sunt publicate în limba engleză, iar rezumatele sunt traduse în celelalte limbi de lucru ale IFLA. Publicația se adresează cercetătorilor, profesioniștilor din domeniu și instituțiilor academice, fiind membră a Comitetului pentru Etica Publicării (COPE).

ISSN: 03400352; eISSN: 17452651

Acces: <https://journals.sagepub.com/home/IFL>

Propunem în continuare câteva articole publicate în *IFLA Journal*, care analizează atât cadrul de acțiune al bibliotecilor în fața crizei climatice, cât și practicile sustenabile implementate în biblioteci din Statele Unite.

*

ANUPAMA, Saini. Climate Action Framework for Libraries: Empowering response to climate crisis. *IFLA Journal*. 2025, vol. 51, no. 2, pp. 203-216. <https://doi.org/10.1177/03400352241302503>

În fața agravării crizei climatice globale, bibliotecile sunt invitate să-și asume un rol activ în promovarea sustenabilității și în formarea unor comunități informate, capabile să răspundă adecvat provocărilor de mediu. Articolul *Climate Action Framework for Libraries: Empowering response to climate crisis (Cadru de acțiune climatică pentru biblioteci: o propunere strategică pentru susținerea alfabetizării climatice și a sustenabilității)*, semnat de Saini Anupama, propune un Cadru de Acțiune Climatică pentru Biblioteci (CAFL), conceput ca o structură flexibilă, ușor de implementat și adaptabilă diverselor contexte instituționale. Acesta oferă o soluție practică la lipsa unui model comprehensiv care să integreze în mod coerent activitățile

bibliotecilor în sprijinul acțiunii climatice, în aliniere cu Obiectivul de Dezvoltare Durabilă nr. 13 (ODD 13) al ONU.

CAFL a fost dezvoltat pe baza unei metodologii care a combinat analiza literaturii de specialitate, contribuții teoretice ale experților și discuții de grup cu bibliotecari. Autorul a identificat un decalaj semnificativ între aspirațiile instituționale privind sustenabilitatea și instrumentele concrete aflate la dispoziția bibliotecarilor. Inițiativele existente sunt fie prea generale, fie dependente de context, ceea ce le limitează aplicabilitatea la scară globală.

Structura CAFL se bazează pe trei direcții de acțiune: *Curate*, *Create*, *Collaborate*. Prima direcție „*Curate*” (*Curatoriere*) vizează selecția strategică de resurse – fizice și digitale – pentru promovarea alfabetizării climatice. Aceasta implică amenajarea de secțiuni tematice în colecții, afișaje educaționale, spații verzi în bibliotecă și crearea de portaluri digitale interactive accesibile diverselor categorii de utilizatori. Se insistă pe diversitate lingvistică, accesibilitate și integrarea elementelor vizuale și tehnologice pentru a susține învățarea informală.

A doua direcție, „*Create*” (*Creare*), încurajează bibliotecile să dezvolte propriul conținut educațional. Exemplele propuse includ ghiduri de lectură, materiale de atelier, cursuri online, podcasturi, materiale video scurte și campanii sociale, în format fizic, digital sau hibrid. Astfel, biblioteca devine nu doar distribuitor de cunoaștere, ci și producător activ de conținut adaptat comunității.

A treia componentă, „*Collaborate*” (*Colaborare*), presupune parteneriate între biblioteci și ONG-uri, instituții educaționale, influenceri sau experți în domeniul schimbărilor climatice. În plus, implicarea utilizatorilor în proiecte participative – cum ar fi ateliere comunitare, campanii locale sau inițiative de tip bibliotecă mobilă – amplifică impactul și relevanța programelor ecologice derulate. Se recomandă folosirea rețelelor sociale și a tehnologiilor interactive (realitatea virtuală, realitate augmentată) pentru extinderea participării și a vizibilității publice.

CAFL este un model scalabil, adaptabil și orientat spre acțiune. Bibliotecile sunt încurajate să urmeze pași clari de implementare: evaluarea resurselor și nevoilor comunității, stabilirea de obiective, selectarea partenerilor, personalizarea conținutului, măsurarea impactului și planificarea pe termen lung. În plus, includerea unui mecanism de feedback permite adaptarea continuă la schimbările din mediul extern.

În concluzie, CAFL oferă bibliotecilor o platformă strategică pentru a integra sustenabilitatea în misiunea lor educațională și socială. Deși nu a fost încă pilotat pe scară largă, autorul pledează pentru testarea sa și pentru implicarea viitoare a experților în rafinarea cadrului. Acesta reprezintă un pas important spre transformarea bibliotecilor în agenți activi ai tranziției ecologice.

*

REN, X. (2024). Libraries' environmentally sustainable practices and services in California, Florida, and Georgia. *IFLA Journal*. 2025, vol. 51, no. 2, pp. 442-456. <https://doi.org/10.1177/03400352241287788>

Articolul *Libraries' environmentally sustainable practices and services in California, Florida, and Georgia (Practici și servicii bibliotecare sustenabile în California, Florida și Georgia: o analiză comparativă)*, semnat de Xiaoi Ren, examinează practicile și serviciile orientate spre sustenabilitate implementate în biblioteci din trei state americane – California, Florida și Georgia – printr-un sondaj adresat profesioniștilor din domeniu. Studiul, la care au participat 201 de respondenți, preponderent din biblioteci publice și academice, are un caracter exploratoriu și își propune să contureze atât măsurile deja existente, cât și percepțiile bibliotecarilor asupra rolului instituției în educația ecologică și în sprijinirea comunităților în fața schimbărilor climatice.

Rezultatele indică faptul că numeroase biblioteci au adoptat măsuri de bază în linie cu paradigma „reduce, reuse, recycle”, la care se adaugă inițiative de eficiență energetică și utilizarea unor produse prietenoase cu mediul. Astfel de practici includ colectarea separată a deșeurilor, economisirea resurselor de hârtie și energie, instalarea unor tehnologii pentru reducerea consumului sau integrarea unor elemente ecologice în infrastructura bibliotecii. În plus, au fost raportate acțiuni care sprijină utilizatorii să adopte comportamente sustenabile, de la organizarea de ateliere și evenimente pe teme de mediu până la crearea unor colecții tematice despre ecologie și schimbări climatice.

Un aspect important, reliefat de studiu, este percepția respondenților asupra rolului bibliotecilor. Majoritatea respondenților consideră că instituția are, în primul rând, o responsabilitate de furnizor de informație și educator comunitar, prin care poate contribui la formarea unei culturi a sustenabilității. Bibliotecile nu sunt doar locuri de acces la resurse, ci și platforme pentru dialog

civic și sensibilizare ecologică. În acest sens, colecțiile dedicate temelor de mediu sunt esențiale, completate de activități de informare și educație adresate diferitelor categorii de utilizatori.

Totuși, cercetarea scoate la iveală și provocări semnificative. Lipsa resurselor financiare și de personal, timpul insuficient, lipsa sprijinului din partea comunității sau a conducerii, precum și riscul politizării subiectelor de mediu limitează adesea amploarea și eficiența programelor. În plus, bibliotecarii au semnalat și lipsa de expertiză specifică în domeniul ecologiei, ceea ce îngreunează inițierea unor proiecte consistente.

Articolul concluzionează că bibliotecile din California, Florida și Georgia se află pe un drum promițător, dar fragmentar, către integrarea sustenabilității în activitatea lor. Inițiativele existente arată potențialul instituției de a deveni un actor-cheie în educația ecologică și în sprijinirea comunităților pentru tranziția verde, însă pentru a-și îndeplini pe deplin această misiune, bibliotecile au nevoie de sprijin financiar, formare profesională și parteneriate solide.

Revista *Public Library Quarterly (PLQ)* explorează practici și modele eficiente pentru îmbunătățirea serviciilor, studii de caz privind managementul (incluzând atât succesele, cât și eșecurile), mituri care împiedică dezvoltarea individuală și instituțională, strategii de planificare pentru obținerea rezultatelor dorite, instrumente de marketing și strângere de fonduri, precum și analize financiare. De asemenea, se acordă atenție modului în care noile tehnologii sunt aplicate în practică și programelor inovatoare și de calitate pentru copii.

Public Library Quarterly este o revistă hibridă de acces deschis, parte a programului Open Select al companiei Taylor & Francis Group, care oferă autorilor opțiunea de a publica în regim de acces deschis.

ISSN: 0161-6846; eISSN: 1541-1540

Acces: <https://www.tandfonline.com/journals/wplq20>

*

ZAKARIA, M. S., & HENDI, O. M. IFLA Green Library Award from 2016 to 2023: an Examination of the Best Practices. *Public Library Quarterly*. 2024, vol. 44, no. 3, pp. 318-346. <https://doi.org/10.1080/01616846.2024.2400746>

În ultimul deceniu, preocupările legate de sustenabilitate au devenit tot mai prezente în sfera biblioteconomică internațională. În acest context, articolul *IFLA Green Library Award from 2016 to 2023*:

an Examination of the Best Practices (Premiul IFLA Green Library (2016-2023): o analiză a bunelor practici în biblioteci sustenabile), semnat de Mahmoud Sherif Zakaria și Osama Mohsen Hendi, oferă o analiză sistematică a proiectelor premiate și nominalizate la IFLA Green Library Award în perioada 2016-2023, cu scopul de a extrage bunele practici care pot ghida instituțiile bibliotecare în tranziția către modele ecologice de funcționare.

Premiul IFLA Green Library, instituit de Secțiunea pentru Mediu, Sustenabilitate și Biblioteci (ENSULIB) a IFLA, recompensează anual inițiativele care demonstrează o integrare remarcabilă a principiilor dezvoltării durabile în activitatea bibliotecilor. Analiza pornește de la un corpus de 164 de candidaturi provenite din 42 de țări și acoperă atât câștigătorii, cât și proiectele nominalizate, din două categorii distincte: „biblioteci verzi” și „inițiative de marketing pentru biblioteci verzi”.

Metodologia adoptată a fost de tip calitativ-descriptiv, bazată pe analiza comparativă a proiectelor, revizuirea documentației disponibile și sistematizarea practicilor în funcție de domeniul de aplicare. Autorii clasifică bunele practici în șapte arii principale: (1) arhitectură și infrastructură sustenabilă, (2) management ecologic al resurselor, (3) servicii orientate spre educație pentru mediu, (4) programe comunitare participative, (5) parteneriate și cooperare, (6) comunicare și marketing ecologic, (7) integrarea sustenabilității în misiunea instituțională.

Printre exemplele relevante se remarcă Biblioteca Municipală din Stadtbücherei Bad Oldesloe (Germania), laureată în 2023, care a fost transformată într-un spațiu cu amprentă ecologică minimă, folosind materiale sustenabile, eficiență energetică avansată și implicarea utilizatorilor în activități de reciclare și învățare ecologică. În același an, Biblioteca Publică Medellín pentru Copii și Tineret (Columbia) a fost premiată pentru programul său educațional inovator, care combină promovarea lecturii cu formarea ecologică prin activități creative în aer liber.

Articolul evidențiază că majoritatea proiectelor câștigătoare au avut o componentă puternică de colaborare cu comunitatea și de adaptare la contextul local. Aceste proiecte nu se limitează la

infrastructură verde, ci includ și dezvoltarea de colecții tematice, campanii de sensibilizare, parteneriate cu școli, ONG-uri și autorități locale, precum și inițiative de incluziune socială. Se observă totodată o diversificare geografică progresivă a candidaturilor, cu o creștere semnificativă a participării din țări din America Latină, Asia și Africa, ceea ce reflectă globalizarea preocupărilor ecologice în biblioteci.

Autorii subliniază că impactul acestor proiecte depășește granițele instituționale, contribuind la formarea unui public mai conștient de responsabilitatea ecologică și la transformarea bibliotecilor în catalizatori ai schimbării durabile. Premiul IFLA funcționează astfel nu doar ca recunoaștere formală, ci și ca instrument de diseminare a practicilor reușite și de consolidare a unei rețele globale de biblioteci angajate în combaterea schimbărilor climatice.

În concluzie, articolul oferă un cadru analitic valoros pentru înțelegerea modului în care bibliotecile pot opera tranziția către sustenabilitate. Prin exemplificarea bunelor practici validate în timp, autorii încurajează replicarea, adaptarea și dezvoltarea de noi inițiative ecologice, poziționând biblioteca drept un spațiu esențial în ecologia socială a secolului XXI.

The Journal of the Australian Library and Information Association (JALIA) este revista de referință a Asociației Australiene de Bibliotecă și Știința Informării (ALIA). Publicată trimestrial, revista se adresează cercetătorilor din domeniul științei informării, profesioniștilor din biblioteci, precum și specialiștilor din discipline și industrii conexe. JALIA promovează cercetarea originală și lucrările academice evaluate prin sistemul peer review, vizând stimularea dezbaterii și orientarea practicii profesionale, cu un accent deosebit pe contextul Australiei și al regiunii Asia-Pacific de Sud. Publicația are caracter hibrid de acces deschis, fiind inclusă în programul Taylor & Francis Open Select, ceea ce oferă autorilor posibilitatea de a-și publica articolele în regim de acces liber, sporind astfel vizibilitatea și impactul cercetării. Articolele de cercetare și cele de tip Research-in-Practice sunt supuse evaluării double-anonymized peer review, iar materialele de tip Information-in-Practice beneficiază de o evaluare editorială.

Print ISSN: 2475-0158 Online ISSN: 2475-0166

Acces: <https://www.tandfonline.com/journals/ualj21>

*

AJANI, Y. A., OLUFEMI, O. I., BOLAJI, D. O., AYOTOLA, O. O., RACHEAL, D. A.-A., MUMEEN, O. O., SHEHU, O. I., and

ILIYASU, A. J. Libraries in the Climate Change Era: A Reflection on Curating Environmentally Sustainable Collections. *Journal of the Australian Library and Information Association*. 2025, June, pp. 1-17. <https://doi.org/10.1080/24750158.2025.2525631>

Articolul *Libraries in the Climate Change Era: A Reflection on Curating Environmentally Sustainable Collections (Bibliotecile în era schimbărilor climatice: reflecții asupra dezvoltării sustenabile a colecțiilor)*, semnat de un colectiv de autori în frunte cu Yusuf Ayodeji Ajani, abordează rolul bibliotecilor în era schimbărilor climatice, subliniind transformarea acestora din simple depozitare de informații în actori activi ai sustenabilității și educației ecologice. Autorii arată că bibliotecile sunt afectate direct de crizele climatice – inundații, secete, furtuni sau temperaturi extreme pot deteriora infrastructura și colecțiile. În paralel, crește presiunea de a reduce amprenta ecologică a instituțiilor și de a răspunde nevoilor informaționale ale comunităților în privința mediului și rezilienței locale.

Un aspect central este dezvoltarea colecțiilor sustenabile. Bibliotecile sunt încurajate să includă în politicile de achiziție materiale despre schimbările climatice, energia regenerabilă, agricultura durabilă sau etica mediului. Prin integrarea acestor resurse, ele devin puncte de sprijin pentru educația ecologică și pentru luarea deciziilor informate. Colaborarea cu organizații de mediu, instituții academice și ONG-uri este văzută ca o strategie eficientă pentru diversificarea și actualizarea colecțiilor. Totodată, trecerea către resurse digitale și promovarea accesului deschis reduc impactul asupra mediului și extind accesibilitatea.

Articolul descrie și strategiile de curatoriere sustenabilă. Printre acestea se numără evaluarea amprentei de carbon a materialelor, integrarea analizei ciclului de viață, susținerea editurilor care folosesc practici ecologice și includerea perspectivelor comunităților marginalizate și ale cunoștințelor indigene. În acest fel, colecțiile nu doar reduc impactul ecologic, ci și reflectă dimensiuni de echitate și justiție socială.

Un alt rol esențial al bibliotecilor este educația și implicarea comunitară. Prin programe de alfabetizare climatică, ateliere, cluburi de lectură pe teme de mediu și evenimente practice,

bibliotecile pot stimula comportamente responsabile și pot deveni huburi pentru acțiuni locale de sustenabilitate. Exemple din Europa și Asia (Ghent, Taipei, Tokyo, Berlin, Londra) arată cum instituțiile adoptă arhitecturi verzi, tehnologii eficiente energetic și programe de educație ecologică.

Totuși, articolul evidențiază și provocări: constrângeri financiare, ritmul rapid al schimbărilor tehnologice, lipsa de formare a bibliotecarilor în domeniul sustenabilității și dificultăți în mobilizarea comunității. Aceste obstacole cer soluții precum parteneriate, granturi, profesionalizare continuă și campanii de sensibilizare.

În final, autorii recomandă ca bibliotecile să își reorienteze politicile de dezvoltare a colecțiilor, să investească în digitalizare și să își asume un rol activ în educația ecologică. Concluzia este că bibliotecile, prin colecțiile și programele lor, pot deveni catalizatori ai schimbării, contribuind decisiv la obiectivele de dezvoltare durabilă și la reziliența comunităților în fața crizei climatice.

Collection and Curation este o revistă academică ce oferă informații documentate și analize riguroase privind conceptele în continuă transformare ale dezvoltării și gestionării colecțiilor în biblioteci, arhive, muzee și galerii. Publicația examinează scopul, practicile și provocările asociate colecțiilor în contexte diverse, de la mediul academic până la instituțiile culturale și comunitare. Tematicile abordate includ: colectarea și utilizarea datelor pentru planificarea organizațională; evaluarea colecțiilor ca parte a procesului mai amplu de evaluare instituțională; cooperarea și colaborarea în colecționarea patrimoniului cultural, inclusiv prin tehnologii inovatoare; rolul bibliotecilor publice în angajamentul civic, incluziunea digitală, învățarea pe tot parcursul vieții etc. Revista se constituie ca o platformă de referință pentru cercetători și practicieni interesați de noile perspective asupra colecțiilor în societatea contemporană.

ISSN: 2514-9326; eISSN: 2514-9334

Acces: <https://www.emeraldgroupublishing.com/journal/cc>

*

AJANI, Y. A.; TELLA, A. & ENAKRIRE, R. T. The green library revolution: a catalyst for climate change action. *Collection and Curation*. 2024, vol. 43, no. 2, pp. 60-67. <https://doi.org/10.1108/CC-10-2023-0032>

Articolul *The green library revolution: a catalyst for climate change action* (Revoluția bibliotecilor verzi: de la ecologism pasiv la

acțiune instituțională transformatoare), semnat de Yusuf Ayodeji Ajani, Adeyinka Tella și Rexwhite Tega Enakrire, analizează fenomenul „revoluției bibliotecilor verzi”, înțeles ca un proces prin care bibliotecile devin catalizatori ai acțiunii climatice și ai schimbării sociale. Autorii pleacă de la premisa că schimbările climatice constituie o provocare majoră pentru întreaga umanitate și că instituțiile culturale, inclusiv bibliotecile, nu pot rămâne pasive în fața acestei realități.

Revoluția bibliotecilor verzi este definită ca o transformare multidimensională, care nu se limitează la infrastructura fizică a clădirilor eficiente energetic, ci se extinde la colecții, servicii și programe educaționale. Aceasta presupune integrarea practicilor de eficiență energetică, reducerea deșeurilor și adoptarea principiilor „reduce, reuse, recycle”. Bibliotecile devin astfel instituții care nu doar conservă resurse informaționale, ci și modelează comportamente responsabile față de mediu în rândul comunităților.

Un aspect esențial discutat este rolul bibliotecilor ca centre de educație ecologică și sensibilizare publică. Prin campanii, ateliere și programe educaționale, bibliotecile pot să transmită informații corecte despre criza climatică și să încurajeze implicarea civică în inițiative verzi. În acest proces, bibliotecarii au o misiune dublă: de mediatori ai informației și de promotori ai conștiinței ecologice. Aceasta reclamă o formare profesională continuă, dar și o asumare a responsabilității sociale din partea profesiei.

De asemenea, articolul atrage atenția asupra importanței comunității. Bibliotecile verzi nu se definesc doar prin performanțele tehnice, ci prin capacitatea lor de a mobiliza comunitățile în jurul obiectivelor ecologice. Parteneriatele locale, implicarea utilizatorilor și adaptarea serviciilor la nevoile comunității sunt văzute ca factori decisivi pentru succesul acestor inițiative.

Concluzia studiului este că revoluția bibliotecilor verzi constituie un pas necesar în re poziționarea instituției bibliotecii în epoca schimbărilor climatice. Prin combinarea infrastructurii sustenabile cu servicii și programe educaționale orientate spre mediu, bibliotecile pot deveni adevărați catalizatori ai schimbării sociale și actori importanți în răspunsul la criza climatică.

The Electronic Green Journal (EGJ) este o revistă științifică internațională, cu evaluare prin peer review, dedicată protecției mediului, sustenabilității, conservării și managementului resurselor naturale. Fondată în 1994, a fost una dintre primele reviste electronice de mediu cu acces deschis, iar astăzi urmează modelul Diamond Open Access, fără taxe pentru autori sau cititori. Obiectivul principal al revistei este facilitarea comunicării științifice internaționale asupra problemelor de mediu, printr-o platformă deschisă pentru dezbateri privind sustenabilitatea și printr-o resursă educațională care include articole academice și aplicative, rapoarte de cercetare, bibliografii, recenzii, comentarii editoriale și eseuri. Revista este indexată în EBSCOHost, ProQuest (Clarivate), Scopus și DOAJ.

e-ISSN: 1076-7975

Acces: <https://escholarship.org/uc/egj>

Prezentăm două articole din *Electronic Green Journal* care analizează, din perspective complementare, dificultățile și strategiile de depășire a obstacolelor în înființarea bibliotecilor verzi, precum și oportunitățile și provocările specifice procesului de transformare a unei mari biblioteci universitare într-un model sustenabil.

*

SIVAPRASAD, P.; THANUSKODI, S. & NAGAIHAH, M. Challenges and Hurdles in Establishing a Green Library: Strategies for Overcoming Them. *Electronic Green Journal*. 2024, vol. 49, no. 1. <http://dx.doi.org/10.5070/G314959708>

Bibliotecile contemporane își extind tot mai mult misiunea dincolo de furnizarea de informații, asumându-și un rol activ în promovarea sustenabilității. În acest context, articolul *Challenges and Hurdles in Establishing a Green Library: Strategies for Overcoming Them* (Provocări și obstacole în crearea unei biblioteci

ecologice: strategii pentru depășirea acestora), semnat de P. Sivaprasad, S. Thanuskodi și M. Nagaiah, oferă o analiză cuprinzătoare a provocărilor cu care se confruntă instituțiile care doresc să adopte modelul „bibliotecii verzi”, precum și a strategiilor de depășire a acestora.

Conceptul de bibliotecă verde presupune nu doar o infrastructură

ecologică, ci și o gestionare responsabilă a resurselor, reducerea amprentei de carbon, promovarea educației ecologice și implicarea activă în tranziția comunităților către practici sustenabile. Autorii definesc biblioteca verde drept un spațiu care minimizează impactul negativ asupra mediului și maximizează calitatea mediului interior, oferind în același timp servicii de informare eficiente și moderne.

Printre obstacolele majore identificate se numără costurile inițiale, ridicate asociate fie construcției de noi clădiri durabile, fie reconversiei celor existente. Implementarea unor soluții ecologice necesită investiții substanțiale în tehnologii, materiale și formare profesională, ceea ce poate constitui o piedică pentru instituțiile cu bugete limitate. De asemenea, alegerea amplasamentului este crucială: un loc inadecvat poate compromite eficiența energetică, accesul la lumină naturală sau ventilația eficientă.

Un alt set de provocări vizează utilizarea resurselor. Controlul climatic interior, gestionarea apei, selecția materialelor de construcție și consumul energetic ridicat se află printre principalele preocupări. În același timp, comportamentul utilizatorilor, lipsa de conștientizare și utilizarea echipamentelor învechite pot reduce eficiența oricăror inițiative verzi.

Pentru a depăși aceste obstacole, autorii propun o serie de strategii viabile. În primul rând, utilizarea de materiale locale, reciclate și durabile poate reduce considerabil costurile și impactul ecologic. Aplicarea principiilor arhitecturale tradiționale, cum ar fi designul pasiv și orientarea strategică a clădirii pentru a maximiza iluminarea și ventilația naturală, reprezintă soluții eficiente și sustenabile. Un exemplu inspirator este cel al arhitecturii Chettinad din India, caracterizată prin planuri deschise, tavane înalte și curți interioare, care facilitează confortul termic fără consum energetic excesiv.

În plus, digitalizarea serviciilor bibliotecare contribuie la reducerea consumului de hârtie și la promovarea unei culturi organizaționale moderne. Implementarea de panouri solare, colectarea apei de ploaie și reciclarea apei uzate pot asigura autosuficiența energetică și hidrologică a clădirii. Autorii subliniază, de asemenea, importanța educației ecologice a personalului, sugerând integrarea sustenabilității în programele de formare în Biblioteconomie și știința Informării și organizarea de campanii de sensibilizare dedicate comunității.

Recunoașterea publică și premiarea bibliotecilor care implementează practici verzi pot funcționa ca stimulente importante. Sprijinul autorităților, parteneriatele strategice și mobilizarea resurselor externe sunt esențiale pentru succesul acestor tranziții. Bibliotecile trebuie privite ca infrastructuri esențiale în adaptarea comunităților la schimbările climatice.

În concluzie, transformarea bibliotecilor tradiționale în biblioteci verzi nu este doar un imperativ ecologic, ci și o oportunitate instituțională de modernizare și reafirmare a relevanței sociale. Așa cum afirmă autorii, o bibliotecă excelentă este aceea care reușește să ofere servicii informaționale fără a compromite echilibrul natural. În această viziune, biblioteca verde devine un spațiu sinergic între tehnologie, cultură și sustenabilitate.

*

TANZIN, M., & HOQ, K. M. Transforming the Dhaka University Library into a Green Library: Opportunities and Challenges. *Electronic Green Journal*. 2024, vol. 49, no. 1. <http://dx.doi.org/10.5070/G314962681>

Articolul *Transforming the Dhaka University Library into a Green Library: Opportunities and Challenges* (*Transformarea Bibliotecii Universității din Dhaka într-o bibliotecă verde: oportunități și provocări*), redactat de M. Tanzin și K. M. Hoq, analizează potențialul transformării Bibliotecii Universității din Dhaka (DUL), una dintre cele mai importante biblioteci academice din Bangladesh, într-o bibliotecă verde, în conformitate cu principiile sustenabilității ecologice. Studiul are o valoare exploratorie și contextuală semnificativă, dat fiind că inițiativele „green library” sunt încă la un stadiu incipient în Asia de Sud, iar documentarea lor este limitată.

Autorii încep prin a contura conceptul de bibliotecă verde, care depășește granițele arhitecturii ecologice și integrează sustenabilitatea în politicile instituționale, serviciile pentru utilizatori, colecții și educație comunitară. Se accentuează rolul bibliotecilor în atingerea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (ODD), în special ODD 4 (educație de calitate), ODD 11 (comunități sustenabile) și ODD 13 (acțiune climatică).

Studiul aplică o metodologie mixtă, combinând analiza documentară cu un chestionar aplicat angajaților DUL și interviuri semi-structurate cu responsabili instituționali. Scopul este

identificarea gradului de conștientizare privind conceptul de bibliotecă verde, a oportunităților locale pentru implementare, precum și a barierelor structurale și operaționale.

Rezultatele evidențiază că personalul bibliotecii manifestă un interes semnificativ pentru inițiative verzi, însă recunoaște existența unor obstacole importante. Printre oportunitățile identificate se numără: dimensiunea extinsă a infrastructurii, posibilitatea instalării de panouri solare, potențialul pentru reciclarea hârtiei și digitalizarea fondurilor, precum și deschiderea studenților și cadrelor universitare spre teme ecologice. De asemenea, bibliotecarii subliniază rolul bibliotecii ca spațiu educativ capabil să promoveze valori de sustenabilitate în rândul tinerilor.

Totodată, sunt identificate numeroase provocări. În primul rând, lipsa fondurilor și a unei politici guvernamentale coerente în domeniul sustenabilității bibliotecare. În al doilea rând, absența unei culturi organizaționale care să integreze ecologia în misiunea instituției. În plus, problemele legate de infrastructura fizică învechită, lipsa formării profesionale în domeniul sustenabilității și birocratizarea proceselor administrative îngreunează demararea unor reforme ecologice.

Autorii propun un set de măsuri strategice pentru depășirea acestor obstacole. Printre acestea se regăsesc: elaborarea unei politici de sustenabilitate la nivel instituțional, inițierea unor proiecte-pilot cu sprijin internațional, formarea profesională a personalului în domeniul bibliotecilor verzi, integrarea conceptului de sustenabilitate în curriculumul universitar, promovarea energiei regenerabile și implementarea unor practici de economisire a resurselor (apă, electricitate, hârtie).

Articolul evidențiază importanța colaborării între bibliotecari, administrația universitară și partenerii externi (ONG-uri, organisme internaționale, rețele bibliotecare) pentru a transforma inițiativele izolate într-o strategie instituțională coerentă. În plus, autorii subliniază nevoia de cercetare continuă și de schimb de bune practici, în special prin învățarea de la biblioteci verzi consacrate la nivel internațional.

În concluzie, transformarea DUL într-o bibliotecă verde este fezabilă, dar presupune un efort coordonat, resurse direcționate și o viziune pe termen lung. Articolul constituie un apel pentru integrarea ecologiei în cultura bibliotecară din Bangladesh și un

exemplu pentru instituțiile academice din regiune care aspiră la sustenabilitate sistemică.

Vjesnik bibliotekara Hrvatske este revista internațională științifico-profesională a Societății Croate a Bibliotecarilor. Publicația include articole de cercetare și studii aplicative din domeniul biblioteconomiei și științelor informării, materiale privind activitatea Societății, precum și contribuții din sfera legislației relevante. Toate lucrările sunt supuse procesului de evaluare double-blind peer review, realizată de doi referenți anonimi, inclusiv internaționali. Revista este indexată în baze de date academice importante, precum Scopus, LISA, LISTA, CEEAS, Academic Search Ultimate și DOAJ.

ISSN 0507-1925 (Print); ISSN 1334-6938 (Online)

Acces: <https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh>

Prezentăm contribuțiile recente din revista *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, care analizează, din perspective complementare, modul în care bibliotecile croate integrează principiile sustenabilității – de la rolul bibliotecilor publice în promovarea dezvoltării ecologice prin programe inovative, la gradul de implicare al bibliotecilor academice și până la poziționarea bibliotecilor ca epicentre ale schimbării sociale și de mediu.

*

KOVAČEVIĆ, I., & AGBABA, R. Održivost na polici: Zelene knjižnice kao epicentri promjena = Sustainability on the shelf: green libraries as epicentres of change. *Vjesnik Bibliotekara Hrvatske*. 2024, vol. 67, no. 3, pp. 185-207. <https://doi.org/10.30754/vbh.67.3.1218>

Articolul *Održivost na polici: Zelene knjižnice kao epicentri promjena (Sustainability on the shelf: green libraries as epicentres of change = Sustenabilitatea pe raft: bibliotecile verzi ca epicentre ale schimbării)*, realizat de Iva Kovačević și Romina Agbaba, analizează gradul de implementare a conceptului de „biblioteci verzi”

în Croația și nivelul de conștientizare al bibliotecarilor privind rolul instituțiilor lor în promovarea sustenabilității. Cercetarea se bazează pe un sondaj realizat online între martie și mai 2024, la care au participat 159 de respondenți, provenind din diverse tipuri de biblioteci

(școlare, publice, universitare, specializate). Datele au fost procesate cu SPSS, iar instrumentul a inclus atât întrebări demografice, cât și întrebări referitoare la practici, programe și percepții privind sustenabilitatea.

Rezultatele arată că majoritatea respondenților sunt familiarizați cu noțiunea de bibliotecă verde. Totuși, implicarea efectivă în proiecte de sustenabilitate variază: există diferențe semnificative în funcție de sex și de vechimea în muncă. De asemenea, s-au identificat corelații între interesul pentru servicii verzi și utilizarea unor instrumente digitale – precum promovarea circulației electronice a documentelor, utilizarea serviciilor de tip cloud, platforme de învățare la distanță și instrumente de telemuncă. Aceste tehnologii contribuie atât la reducerea consumului energetic, cât și la extinderea accesului la resurse educaționale.

Articolul subliniază contribuția bibliotecilor la atingerea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (Agenda 2030), prin activități precum educația pentru mediu, reducerea consumului de energie și resurse, promovarea reciclării, precum și implicarea comunității în inițiative de conștientizare. Bibliotecile croate desfășoară evenimente educative (workshopuri, prelegeri, expoziții) și participă la proiecte internaționale sau locale (ex. Erasmus+, „Pokrenimo zelene knjižnice”, campanii de ecologizare). Totodată, unele biblioteci dețin certificate de construcții verzi, însă peste jumătate încă nu au adoptat aceste standarde.

Pe lângă aspectele pozitive, autorii evidențiază și provocările majore: lipsa resurselor financiare, infrastructura neadecvată, deficitul de personal și nivelul scăzut de conștientizare a unor angajați. Răspunsurile la întrebările deschise din chestionar sugerează posibile soluții, precum investiții în clădiri eficiente energetic, intensificarea colaborării cu autorități și ONG-uri, programe de educație ecologică pentru copii și integrarea mai activă a principiilor verzi în activitățile zilnice ale bibliotecilor.

Concluzia studiului este că bibliotecile croate, deși au făcut pași importanți, se află încă într-un proces de transformare. Pentru consolidarea rolului lor de „epicentre ale schimbării”, sunt esențiale trei direcții: educația, angajamentul și aplicarea practică a principiilor sustenabilității. Astfel, bibliotecile nu doar sprijină învățarea și cultura, ci contribuie activ la formarea unei societăți responsabile față de mediu.

*

ADAMOVIĆ, N., & LONČARIĆ ŠUBAŠA, T. „Zazeleni se”: promicanje održivog razvoja kroz inovativne programe bjelovarske narodne knjižnice = „Go Green”: Promoting sustainable development through innovative programs of public library „petar preradović” bjelovar. *Vjesnik Bibliotekara Hrvatske*, 2024, vol. 67, no. 1, pp. 237-257. <https://doi.org/10.30754/vbh.67.1.1179>

Articolul „Zazeleni se”: *promicanje održivog razvoja kroz inovativne programe bjelovarske narodne knjižnice („Go Green”: Promoting sustainable development through innovative programs of public library „petar preradović” bjelovar = Go Green: promovarea dezvoltării durabile prin inițiative inovatoare în bibliotecile publice)*, semnat de Neda Adamović și Tihana Lončarić Šubaša, analizează experiența Narodne knjižnice „Petar Preradović” din Bjelovar, care, în spiritul Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă și al Agendei 2030, a lansat în 2022 programul integrat „Zazeleni se”. Scopul acestuia este de a sensibiliza comunitatea locală cu privire la problemele de mediu, de a dezvolta „alfabetizarea verde” și de a promova sustenabilitatea prin activități educaționale, culturale și participative.

În introducere, autoarele plasează inițiativa în contextul mai larg al cadrului național și internațional privind dezvoltarea durabilă. Se arată că, deși bibliotecile nu sunt menționate explicit în documentele strategice ale Croației, activitățile lor se înscriu în obiectivele de educație, reducerea inegalităților și promovarea unei economii și societăți sustenabile. Biblioteca publică, prin poziția ei centrală în comunitate, poate deveni un epicentru de schimbare prin servicii verzi, colecții tematice și programe de conștientizare.

Programul „Zazeleni se” a reunit diverse inițiative preexistente și a introdus unele complet noi. Cele mai vizibile activități includ:

- proiecții de filme documentare pe teme de tranziție ecologică, activism climatic și protecția mediului;
- ateliere pentru adulți, organizate cu sprijinul asociațiilor „Zero waste Croatia” și „ZMAG”, dedicate unui trai fără deșeuri, producerii de cosmetice naturale, gătitului sustenabil și grădinăritului ecologic;
- activități pentru copii și tineri, precum ateliere tematice („Pčelice, naše prijateljice”, „Kako biljke rastu?”), programe educative („Spikaonica”) și jocuri de tip „escape room” cu mesaj ecologic;

- prelegeri pentru adulți susținute de specialiști din domeniul biologiei, climatologiei și nutriției, axate pe biodiversitate, schimbări climatice și sănătate;
- expoziții virtuale și fizice, inclusiv „Virtualna zelena polica” și prezentări de resurse din domeniul agriculturii și ecologiei;
- lansarea primei „Biblioteci de semințe” dintr-o bibliotecă publică croată, ce permite împrumutul și schimbul de semințe, promovând biodiversitatea și agricultura locală sustenabilă.

Autoarele evidențiază că proiectul a contribuit la recunoașterea bibliotecii ca actor comunitar activ, depășind rolul tradițional de furnizor de informație. Programul este văzut ca o bună practică transferabilă, ce poate inspira și alte instituții să dezvolte programe verzi. De asemenea, se subliniază importanța colaborării cu organizații non-guvernamentale, școli și comunitatea locală pentru a multiplica impactul.

În concluzie, articolul arată că bibliotecile publice pot deveni motoare ale schimbării ecologice și sociale, asumându-și rolul de centre educative și comunitare pentru sustenabilitate. Programul „Zazeleni se” demonstrează că activități precum împrumutul de semințe, atelierile și expozițiile pot stimula implicarea cetățenilor și pot contribui la formarea unor comunități mai responsabile față de mediu.

*

MUMELAŠ, D., ZEČEVIĆ, A., & KLEMAR BUBIĆ, B. Posvećenost hrvatskih visokoškolskih knjižnica zelenom knjižničarstvu: istraživanje = Exploring the commitment of croatian academic libraries to green librarianship. *Vjesnik Bibliotekara Hrvatske*. 2025, vol. 68, no. 2, pp. 57-84. <https://doi.org/10.30754/vbh.68.2.1502>

Articolul *Posvećenost hrvatskih visokoškolskih knjižnica zelenom knjižničarstvu: istraživanje* (*Exploring the commitment of croatian academic libraries to green librarianship = Explorarea angajamentului bibliotecilor academice croate față de biblioteconomia verde*), semnat de Dolores Mumelaš, Ana Zečević și Blaženka Klemar Bubić, prezintă rezultatele unei cercetări privind gradul de angajament al bibliotecilor academice croate față de conceptele și practicile „green librarianship”. Studiul pornește de la constatarea că, în literatura internațională, bibliotecile verzi sunt recunoscute

ca instituții care pot contribui semnificativ la dezvoltarea sustenabilă, însă în Croația nu existau până acum date sistematice despre gradul de implicare a bibliotecilor academice în această direcție.

Cercetarea a fost realizată printr-un chestionar online adresat bibliotecilor universitare și ale instituțiilor de învățământ superior din Croația. Obiectivul a fost de a evalua nivelul de conștientizare și aplicare a principiilor sustenabilității, de a identifica inițiativele deja implementate și de a explora barierele care împiedică o implicare mai profundă.

Rezultatele arată că majoritatea bibliotecilor academice cunosc termenul de „bibliotecă verde”, însă implementarea practică este limitată. Cele mai frecvente măsuri adoptate sunt de ordin operațional, precum colectarea separată a deșeurilor, reducerea consumului de hârtie și promovarea resurselor electronice. Doar un număr redus de biblioteci s-au implicat în proiecte sau programe dedicate explicit sustenabilității. În același timp, există un interes declarat pentru dezvoltarea de servicii și programe verzi, ceea ce indică un potențial de creștere dacă vor fi asigurate condițiile adecvate.

Printre barierele identificate, respondenții au menționat lipsa resurselor financiare, deficitul de personal, infrastructura clădirilor neadaptată la standarde ecologice și insuficiența educației profesionale în domeniul sustenabilității. De asemenea, lipsa unor politici instituționale clare și a sprijinului din partea conducerii universităților reprezintă un factor de descurajare.

Autorii subliniază că aceasta este prima cercetare sistematică realizată în Croația pe tema bibliotecilor academice verzi, iar concluziile pot constitui baza pentru dezvoltarea unor politici și recomandări la nivel național. Este necesară creșterea vizibilității temei în mediul academic, integrarea principiilor de sustenabilitate în strategia de dezvoltare a bibliotecilor universitare și consolidarea colaborării cu organizații naționale și internaționale.

În concluzie, deși nivelul actual de angajament este scăzut, studiul arată că există conștientizare și disponibilitate pentru schimbare. Bibliotecile academice croate au potențialul de a deveni actori importanți ai sustenabilității, însă acest lucru presupune investiții, educație continuă și o mai bună integrare a obiectivelor ecologice în politicile instituționale.

Научные и технические библиотеки (Scientific and Technical Libraries) este o revistă științifico-practică lunară, destinată specialiștilor din domeniul biblioteconomic și informațional și din sectoare conexe. Publicația reflectă activitatea bibliotecilor, a serviciilor de informare științifico-tehnică, a instituțiilor de învățământ superior din domeniul culturii și artelor, a editurilor, rețelelor de distribuție de carte și altor organizații similare. Revista publică articole privind toate direcțiile activității din domeniul biblioteconomic și informațional: tehnologii informaționale, teorie și metodologie, terminologie, istoria bibliotecilor, formare profesională continuă, bibliologie, precum și studii analitice și recenzii de literatură profesională.

„НТБ” este inclusă în Lista principalelor reviste științifice recenzate recomandate de VAK pentru publicarea rezultatelor științifice din tezele de doctorat și de abilitare și este indexată în Emerging Sources Citation Index (Web of Science Core Collection).

ISSN 1027-3689 (Print); ISSN 2686-8601 (Online)

Acces: <https://ntb.gpntb.ru/jour>

Prezentăm două articole apărute în revista *Научные и технические библиотеки*, care oferă o perspectivă amplă asupra conceptului de bibliotecă verzi în spațiul electronic, îmbinând reflecția teoretică cu exemplele practice de implementare.

*

BYCHKOVA, E.F. & KLIMOVA, M.A. The green libraries in digital environment: Conceptualization and study vectors. (Part 1. Theory). *Scientific and Technical Libraries*. 2024, no. 12, pp. 33-51. (In Russ.) <https://doi.org/10.33186/1027-3689-2024-12-33-51>

Articolul *Зелёные библиотеки в электронном пространстве: концептуализация понятий и направления исследований. (Часть 1. Теория)* (*The green libraries in digital environment: Conceptualization and study vectors. (Part 1. Theory)*) = *Bibliotecile verzi în mediul digital: conceptualizare și vectori de studiu. (Partea 1. Teorie)*), semnat de E. Ф. Бычкова și М. А. Климова, abordează fundamentele teoretice ale conceptului de „bibliotecă verzi” în spațiul electronic, încercând să clarifice noțiunile de bază și să traseze principalele direcții de cercetare. Autoarele pornesc de la ideea că tranziția către sustenabilitate în

biblioteci nu se limitează la aspectele arhitecturale sau la practicile tradiționale de economisire a resurselor, ci se extinde tot mai mult în mediul digital, acolo unde bibliotecile creează, gestionează și distribuie informație.

În prima parte a studiului este propusă o conceptualizare a bibliotecii verzi electronice, văzută ca un ansamblu de procese și servicii digitale orientate spre reducerea impactului ecologic. Aceste procese includ migrarea către resurse electronice, dezvoltarea colecțiilor digitale, promovarea accesului deschis și implementarea unor soluții tehnologice care reduc dependența de suporturi fizice și de consumul de energie. Autoarele subliniază că, dincolo de simpla digitalizare, este vorba despre un nou model de funcționare, care combină responsabilitatea ecologică, inovația tehnologică și misiunea socială a bibliotecilor.

Un aspect central îl reprezintă analiza terminologică. Conceptul de „bibliotecă verde” este încă fluid, iar în literatura de specialitate se regăsesc diverse interpretări – de la biblioteci construite după standarde ecologice, la instituții orientate spre educație ecologică sau la biblioteci digitale cu politici sustenabile. Autoarele propun delimitarea mai clară a noțiunii de „bibliotecă verde electronică”, care ar trebui să includă toate formele de infrastructură digitală prietenoasă cu mediul, dar și serviciile asociate.

Se discută, de asemenea, direcțiile de cercetare necesare pentru consolidarea domeniului:

- evaluarea impactului ecologic al tehnologiilor informaționale utilizate în biblioteci;
- dezvoltarea de metodologii pentru măsurarea sustenabilității colecțiilor digitale;
- analiza practicilor internaționale și adaptarea lor la spațiul rusesc;
- investigarea rolului bibliotecilor electronice în educația ecologică a comunităților.

Un loc important îl ocupă și reflecția asupra rolului social al bibliotecii. În era digitală, bibliotecile nu doar reduc amprenta ecologică prin servicii electronice, ci și contribuie la formarea unei culturi a sustenabilității, oferind resurse, educație și platforme pentru schimbul de idei. În acest sens, biblioteca verde electronică devine atât un instrument tehnologic, cât și un actor cultural și educațional.

În concluzie, articolul conturează o bază teoretică pentru definirea și dezvoltarea bibliotecilor verzi în spațiul electronic. Autoarele arată că această conceptualizare este un pas necesar pentru dezvoltarea unor strategii naționale și internaționale coerente, care să permită bibliotecilor să contribuie eficient la obiectivele de sustenabilitate prin mijloace digitale.

*

BYCHKOVA, E.F. & KLIMOVA, M.A. The green libraries in digital environment: Conceptualization and study vectors. (Part 2. Practice). *Scientific and Technical Libraries*. 2025, no. 1, pp. 79-97. (In Russ.) <https://doi.org/10.33186/1027-3689-2025-1-79-97>

Articolul *Зелёные библиотеки в электронном пространстве: концептуализация понятий и направления исследований. (Часть 2. Практика)* (*The green libraries in digital environment: Conceptualization and study vectors. (Part 2. Practice)*) = *Bibliotecile verzi în mediul digital: conceptualizare și vectori de studiu. (Partea 2. Practică)*), semnat de E. Ф. Бычкова și М. А. Климова, reprezintă a doua parte a studiului consacrat conceptualizării bibliotecilor verzi în spațiul electronic, concentrându-se de această dată asupra dimensiunii practice. Dacă prima parte a lucrării a urmărit definirea și delimitarea noțiunii de „bibliotecă verde electronică”, această secțiune documentează experiențe concrete, modele de implementare și bune practici dezvoltate în instituții de bibliotecă din Rusia și din alte țări.

Autoarele arată că bibliotecile contemporane au început să adopte un set variat de măsuri sustenabile în mediul digital. Printre acestea se numără tranziția la resurse electronice pentru reducerea consumului de hârtie, dezvoltarea platformelor de acces deschis, utilizarea cloud computing pentru optimizarea infrastructurii și implementarea unor soluții de eficiență energetică în centrele de date. Bibliotecile electronice pot astfel diminua semnificativ amprenta ecologică asociată serviciilor informaționale tradiționale.

Un accent deosebit este pus pe rolul serviciilor electronice în educația ecologică. Biblioteca verde digitală nu se limitează la diminuarea consumului de resurse, ci devine un spațiu de formare a unei culturi a sustenabilității. Exemplele incluse în articol descriu platforme care oferă acces la resurse tematice despre ecologie, schimbări climatice și dezvoltare durabilă, precum și programe educative online destinate elevilor, studenților și publicului larg.

Autoarele discută și aspectele organizatorice și manageriale. O bibliotecă verde electronică implică adoptarea unor politici interne de sustenabilitate, formarea personalului în utilizarea responsabilă a tehnologiilor digitale și colaborarea cu instituții partenere pentru dezvoltarea de resurse comune. Este evidențiată importanța colaborării interinstituționale și a schimbului de bune practici, inclusiv prin participarea la rețele și proiecte internaționale.

În același timp, articolul identifică dificultăți și limitări: costurile inițiale ale infrastructurii digitale ecologice, lipsa unor standarde clare de evaluare a amprente de carbon a serviciilor electronice, precum și insuficienta conștientizare a utilizatorilor și a personalului privind impactul tehnologiilor informaționale asupra mediului.

În concluzie, autoarele arată că trecerea către biblioteci verzi electronice este un proces complex, aflat încă într-o fază de dezvoltare. Succesul acestui model depinde de combinarea inovațiilor tehnologice cu politici clare de sustenabilitate și de implicarea activă a bibliotecilor în educația ecologică a comunităților. Articolul oferă astfel o viziune practică asupra modului în care bibliotecile pot transforma spațiul electronic într-un instrument de reducere a impactului ecologic și de promovare a unei culturi verzi.

NORME DE REDACTARE A MANUSCRISELOR

1. Prezentarea/expedierea manuscrisului

Manuscrisul va fi redactat în *Microsoft Word* și expediat la adresa electronică a redacției: bibliopolisbm@gmail.com

2. Redactarea articolului

La elaborarea manuscriselor, autorii se vor ghida de următoarele exigențe:

- *formatul foii*: A4;
- *margini*: sus – 2,5 cm, jos – 2,5 cm, stânga – 2,5 cm, dreapta – 1,5 cm;
- *textul*: tipărit fără spații duble sau multiple dintre litere;
- *spațiul între rânduri*: 1,15 linii;
- *alinieri*: stânga-dreapta;
- *fontul*: textul de bază – Times New Roman (corpul literelor – 12 puncte); notele, trimiterile, referințele bibliografice – același (corpul literelor – 10 puncte);
- *numerotarea paginilor*: jos, centru, cu cifre arabe.

3. Structura articolului

- *Titlul*: cu litere majuscule, centrat;
- gradul didactic, urmat de cel științific, prenumele (prima literă majusculă, celelalte – litere mici) și numele (toate literele majuscule) autorului/autorilor: la un rând liber de la titlu, în partea dreaptă a paginii, cu litere cursive;
- *funcția și afilierea*: în rândul următor, precedată de virgulă, cu litere mici cursive;
- *rezumatele*: articolele științifice vor fi însoțite de un rezumat în limba română și într-o limbă de circulație internațională; rezumatele nu vor depăși 700 de semne (100-120 de cuvinte) și vor fi însoțite de 5-7 cuvinte-cheie;
- *imaginile* nu vor fi introduse în manuscris, ci se vor expedia prin poșta electronică (în formatul *.jpg*) sau vor fi predate fizic pentru a fi scanate; în text, se va marca locul unde va fi inserată imaginea;
- tabelele, graficele, schemele, diagramele, executate în formatul *.doc/.docs/.rtf*, se vor plasa la locul cuvenit în text, iar cele executate în alte formate (*.xls, .ppt* etc.) se vor expedia în original;
- *referințele bibliografice*: la un rând distanță de text.

4. Norme ortografice

Pentru articolele scrise în limba română, normele ortografice sunt cele din DOOM³ (ediția 2021 [<https://doom.lingv.ro/>]).

5. Caractere tipografice

- MAJUSCULELE se vor folosi conform regulilor ortografice standard ale limbii în care este redactat articolul și la scrierea numelui autorului;
- *italicile* se vor folosi pentru a evidenția un cuvânt sau o sintagmă și la notarea titlurilor de cărți și articole citate în text;
- **aldinele (bold)** se vor întrebuința la scrierea titlurilor și subtitlurilor.

6. Citare, referințe, notele de subsol

- citatele se vor da între ghilimele: „...”;
- referințele în text se vor da între paranteze drepte [1], indicându-se pagina: [1, p. 54] sau [1, pp. 25-26];
- notele de subsol se vor numerota cu cifre arabe (începând cu 1) și vor include informații mai ample (citate, explicații etc.).

7. Referințe bibliografice

Fiecare articol sau studiu științific va fi însoțit de referințe bibliografice / bibliografie, care va conține lucrările citate. Lucrările indicate în bibliografie vor fi inserate în ordine alfabetică a numelui autorului și numerotate.

Nota redacției:

Responsabilitatea opiniilor exprimate aparține intergral autorilor.
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

BiblioPolis
Revistă de biblioteconomie,
științe ale informării și de cultură
Vol. 98 (2025) Nr. 3

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”,
bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova
Tel. redacției: (022) 22-15-30; e-mail: bibliopolisbm@gmail.com;
www.hasdeu.md; <http://bibliopolis.hasdeu.md>

Biblia Polaris

Revistă de biblioteconomie, științe ale informației și cultură

ISSN 1811-900X

E-ISSN 2587-3113

9 771811 900001 >

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”,
bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 148,
MD-2012, Chișinău, Republica Moldova
Tel. redacției: (022) 22-15-30;
e-mail: bibliopolisbm@gmail.com
www.hasdeu.md;
<http://bibliopolis.hasdeu.md>